

GAZİ ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
ORTA ÖĞRETİM SOSYAL ALANLAR EĞİTİMİ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ÖĞRETMENLİĞİ
ANA BİLİM DALI

LİSE BİRİNCİ SINIFLARDA
ÖĞRENCİLERİN YAPTIKLARI ANLATIM BOZUKLUKLARI VE
BUNLARIN GİDERİLMESİNDE KULLANILAN METOTLAR

YÜKSEK LİSANS TEZİ

HAZIRLAYAN
ÜMİT HUNUTLU

ANKARA - 2007

GAZİ ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
ORTA ÖĞRETİM SOSYAL ALANLAR EĞİTİMİ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ÖĞRETMENLİĞİ
ANA BİLİM DALI

LİSE BİRİNCİ SINIFLARDA
ÖĞRENCİLERİN YAPTIKLARI ANLATIM BOZUKLUKLARI VE
BUNLARIN GİDERİLMESİNDE KULLANILAN METOTLAR

YÜKSEK LİSANS TEZİ

HAZIRLAYAN
Ümit HUNUTLU

DANIŞMAN
Prof. Dr. İsmet CEMİLOĞLU

ANKARA - 2007

JÜRİ VE ENSTİTÜ ONAY SAYFASI

Ümit HUNUTLU'nun "LİSE 1. SINIFLARDA ÖĞRENCİLERİN YAPTIKLARI ANLATIM BOZUKLUKLARI VE BUNLARIN GİDERİLMESİNDE KULLANILAN METOTLAR" başlıklı tezi 10.08.2007 tarihinde, jürimiz tarafından Orta Öğretim Sosyal Alanlar Eğitimi Türk Dili ve Edebiyatı Öğretmenliği Ana Bilim Dalında Yüksek Lisans Yeterlik Tezi olarak kabul edilmiştir.

	<u>Adı Soyadı</u>	<u>İmza</u>
Üye (Tez Danışmanı):	Prof. Dr. İsmet CEMİLOĞLU	
Üye :	Yrd.Doç. Dr. Ülkü GÜRSOY	
Üye:	Yrd. Doç. Dr. Fahri TEMİZYÜREK	

ÖN SÖZ

Anlama ve anlatma, iletişimin iki temel unsurudur. Bunlar olmadan iletişim ve insan yaşamının bir anlamı olmayacaktır. “Ne kadar bilersen bil; bildiklerin karşındakinin anlayabildiği kadardır.” Bu söz anlatımın insan yaşamındaki önemini yeterince açıklıyor olsa gerek.

İletişimin temel aracı dildir. Sağlıklı bir iletişim ortamı, bu aracın bilinçli kullanıldığı, insanların birbiriyle rahatça anlaşabildiği bir toplum demektir. Dilde görülecek bozulmalar kişiler arası iletişimi aksatacak, o toplumun düşünce evrenini daraltacak, bilginin üretimini ve iletimini engelleyecek, kültürel mirasın unutulup yok olmasına sebep olacaktır. Dili koruyacak veya bozacak olanlar onu kullanan insanlardan başkası olmayacaktır. Hayatının her alanında dili doğru kullanmak zorunda olan insan, çoğu zaman bunun farkında bile değildir. Özensiz, dil yanlışlarıyla dolu cümlelerle konuşup yazarak hem duygu, düşüncelerini anlatamamakta hem de ana diline zarar vermektedir. Bunu engellemenin en etkili yolu, her milletin kendi vatandaşlarına iyi bir dil eğitimi vermesi ve güçlü bir dil bilinci kazandırmasıdır. İlköğretimdeki Türkçe, lisedeki dil ve anlatım derslerinin temel amacı da budur. Görülen dil bilgisi dersleri öğrencilerin anlama ve anlatma kabiliyetlerini geliştirmek içi vardır.

Çalışmamızda lise birinci sınıf öğrencilerinde görülen anlatım bozukluklarını tespit ederek bunların giderilmesi yolunda ne tür metotlar kullanılabileceği hakkında görüşlerimizi ifade ettik. Özellikle bu alanda çalışma yapmak istememizin başlıca sebebi, dil yanlışlarının giderilmesinin dil eğitiminin temel sorunlardan biri olduğuna inanmamızdır. Öğrencilerdeki dil yanlışları tespitinin ileriki sınıflara yönelik program hazırlıklarına ve ders etkinliklerine katkı sağlayacağı düşüncesiyle inceleme grubu olarak lise birinci sınıf öğrencilerini seçtik. Bunda, “anlatım bozukluğu” konusunun aynı başlık altında sadece dokuzuncu sınıf öğretim programında ele alınması da etkili olmuştur.

Bu alandaki temel görüşümüz; geniş kapsamlı bir dil sorunu olan “anlatım bozuklukları”nın bir konu sınırlamasına gidilmeden, gerekli dil bilgisi konuları içinde her fırsatta öğretilmesidir. Dil kuralları, dil yanlışlarından arınık bir Türkçe

için öğretilmelidir. Gerekli konu başlıkları altında, dil yanlışlarının nasıl ortaya çıkabileceği ve giderilebileceği uygulamalı olarak gösterilmelidir. Böylece, ğrenci her dil bilgisi konusunu amaca uygun, ihtiyaçlarına karşılık verecek şekilde öğrenecektir. Dil eğitim ve öğretimine yönelik yeni metotların dil yanlışlarının giderilmesinde kullanılması da bunda etkilidir. Tüm bunları tezimiz içinde dile getirmeye çalıştık.

Gerek lisans gerek lisansüstü eğitimimizde bize sevgi, anlayış ve sabırla yaklaşan, bilgisini bizden esirgemeyen, tez çalışmamda da aynı samimi duygularla bana yardımcı olan danışmanım Prof. Dr. İsmet CEMİLOğLU'na katkılarından dolayı şükranlarımı sunuyorum.

Ayrıca bu tezin yazımında emeği geçen kardeşlerim Şafak HUNUTLU ve Ufuk HUNUTLU'ya da teşekkür ediyorum.

ÖZET

**LİSE BİRİNCİ SINIFLARDA ÖĞRENCİLERİN YAPTIKLARI ANLATIM
BOZUKLUKLARI VE BUNLARIN GİDERİLMESİNDE KULLANILAN
METOTLAR**

HUNUTLU, Ümit

Yüksek lisans, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Orta Öğretim Sosyal
Alanlar Eğitimi

Türk Dili ve Edebiyatı Öğretmenliği

Tez Danışmanı: Prof. Dr. İsmet CEMİLOĞLU

Temmuz – 2007

Tezimizin başında dokuzuncu sınıf öğrencilerinin yaşlarına uygun dil becerilerini belirlemeye çalıştık. Dil ve anlatım derslerinin ve geleneksel dil bilgisi anlayışının anlatım bozuklukları konusuna yaklaşımını ortaya koyduk. Düz lise ve Anadolu lisesi öğrencisi olan, 100 kişilik dokuzuncu sınıf öğrenci grubunu örneklem olarak seçtik. Bu öğrencilerin yazdığı kompozisyonlardaki anlatım bozukluklarını inceleyerek istatistiksel veriler halinde tablolara dönüştürdük. Çıkan sonuçlardan hareketle öğrencilerin yaptığı bu anlatım bozukluklarının sebeplerini belirlenmeye çalıştık.

Çalışmamızın bir diğer bölümünde, öğrencilerimizde karşılaştığımız anlatım bozukluklarını gidermek için nasıl bir yol izlenmesi gerektiği hakkında görüşlerimizi belirttik. Dil eğitimi ve öğretiminde hangi yanlış, kural ve tutumların hangi anlatım bozukluklarının doğmasında etkili olduğunu bulmaya çalıştık.

Sonuç olarak; dil ve anlatım derslerinde anlatım bozukluğu konusunun parçadan bütüne, ezberden uzak; metne, uygulamaya, geçerli öğretim metotlarına dayalı bir anlayışla işlenmesi gerektiğini savunduk. Anlatım bozukluklarının giderilmesinde öğrenci, okul, aile, çevre, medya faktörlerinin etkisinden söz ettik.

Anahtar Kelimeler: anlatım, cümle yapısı, anlatım bozukluğu, dil bilgisi, öğretim, öğrenci başarısı.

THE ABSTRACT

EXPRESSION DISORDERS MADE BY 9TH. GRADE STUDENTS IN HIGH SCHOOLS AND METHODS USED IN ELIMINATING THESE DISORDERS

At the beginning of our thesis, we have tried to determine language skills that are suitable for 9th grade students. We have manifested the approach of language and expression courses and traditional language knowledge to the subject of expression disorders. We have designated a group of hundred students composed of General and Anatolian High Schools students as our test subject. We have examined the expression disorders in these students' compositions and converted them into statistical tables. And we have tried to assign the reasons of expression disorders that are made by the students in respect to the results of our research.

On another chapter of our research, we have claimed our opinions about what kind of way we should follow in order to dissipate the expression disorders that we come across with our students. We have tried to find which rules and attitudes are a reason for expression disorders in language teaching and education.

As a result, we have maintained that the subject of expression disorders in language and expression courses must be studied with an approach as inductively, without recitation and based on current teaching methods. And we have mentioned student, school, family, environment and media factors in overcoming expression disorders.

Key Words: expression, structure in the sentence, expression disorders, grammar, education, student success

ÖN SÖZ.....	I
ÖZET.....	II
ABSTRACT	IV
İÇİNDEKİLER.....	V

I. BÖLÜM

1.GİRİŞ.....	1
2. KONU ALANINA GENEL BİR BAKIŞ.....	2
2.1. Yöntem	3
2.2. Araştırmanın Önemi	3
2.3. Araştırmanın Amacı	4
2.4. Problem Cümlesi.....	4
2.5. Alt Problemler	4
2.6. Sınırlılıklar.....	5
2.7. Araştırma Yöntemi.....	5
2.8. Veri Toplama Yöntemi	6
2.9. Toplanan Verilerin Analizi.....	6
3. DOKUZUNCU SINIF ÖĞRENCİLERİNİN DİL BECERİLERİ	7
4. DİL VE ANLATIM DERSLERİNDE ANLATIM BOZUKLUKLARI KONUSU	9
4.1. Dil ve Anlatım Dersi Öğretim Programı.....	10
4.2. Programın Hareket Noktası ve Amacı	11
4.3. Programın Yapısı	13
4.4. Programın Uygulaması ile İlgili Bazı Esaslar	15
4.5. Cümle Bilgisi Ve Anlatım Bozuklukları	16
5. GELENEKSEL DİL BİLGİSİ ÖĞRETİMİNDE ANLATIM BOZUKLUKLARI KONUSU	17

II. BÖLÜM

1. DOKUZUNCU SINIF ÖĞRENCİLERİNDE GÖRÜLEN ANLATIM BOZUKLUKLARI	20
1.1. Dokuzuncu Sınıf Öğrencilerinde Görülen Anlatım Bozuklukları Ve Bunların Yüzdelik Değerleri.....	22
1.1.1. Öğrencilerin Bir Kompozisyon Kağıdında Yaptıkları Genel Anlatım Bozukluğu Sayısı, Bunlar İçinde Anlamla ve Cümle Yapısıyla İlgili Anlatım Bozukluklarının Yüzdelik Değerleri.....	23
1.1.2. Dokuzuncu Sınıf Öğrencilerinde Görülen Anlamla İlgili Anlatım Bozuklukları Değerleri.....	26

1.1.3.Dokuzuncu Sınıf Öğrencilerinde Görülen Cümle Yapısıyla İlgili Anlatım Bozuklukları Değerleri.....	29
1.2. ANLAMLA İLGİLİ ANLATIM BOZUKLUKLARI VE BUNLARIN SEBEPLERİ.....	34
1.2.1. Gereksiz Kelime Kullanımı	34
1.2.2.Kelimenin Yanlış Yerde Kullanılması	38
1.2.3. Çelişen İfadelerin Bir Arada Kullanılması	42
1.2.4. Mantık Hataları	43
1.2.5. Çeşitli Yönlerden Birbirine Karıştırılan Kelimeler	48
1.2.6. Anlam Belirsizliği	52
1.2.7.Deyim Yanlışlıkları	56
1.2.8. Özentili Kullanımlar	59
1.2.9. Karşılaştırma ve Sıralama Yanlışları	62
1.2.10. Noktalama Yanlışlıkları	64
1.3. CÜMLE YAPISIYLA İLGİLİ ANLATIM BOZUKLUKLARI	67
1.3.1.Cümle Öğeleriyle İlgili Yanlışlıklar	67
1.3.2. Tamlama Yanlışları.....	74
1.3.3. Fiilimsi Yanlışlıkları.....	80
1.3.4. Zamir belirsizliği	86
1.3.5. Çoğul Ekinin Yanlış Kullanılması	88
1.3.6.Çatı Uyuşmazlığı.....	90
1.3.7. Zaman ve Kişi Eklerinin Uyuşmazlığı	94
1.3.8.Bağlaç Yanlışlıkları	98

III. BÖLÜM

1. ANLATIM BOZUKLUKLARINI GİDERME YOLLARI	102
1.1. Kelime Hazinesini Geliştirme	102
1.1.1. Kelime Çalışmaları.....	102
1.1.2. Aktif ve Pasif Söz Dağarcığı Farkını En Aza İndirme	103
1.1.3. Kelime Türetme ve Tanıma Kabiliyeti	105
1.1.4. Metafor Çalışmaları	107
1.1.5. Kitap Okuma Alışkanlığı.....	108
1.2. Dil Bilgisi Öğretiminde İzlenecek Yol.....	110
1.2.1. Dil Öğretiminde Metin Çalışmaları.....	110
1.2.2. Dil Kurallarının Öğretiminde Birlik Sağlanması.....	110
1.2.3. Edebiyat ve Dil Bilgisi Derslerinde Metin Seçimi	112

1.2.4. Dil Bilgisi Ders Kitapları.....	112
1.3.Öğretmenlerin Dile Karşı Tutumu	113
1.3.1. Türk Dili ve Edebiyatı Öğretmenlerinin Tutumu	113
1.3.2. Diğer Branş Öğretmenlerinin Dile Karşı Tutumları	114
1.4. Okul Dışı Koşullar.....	115
1.4.1. Ailenin Etkisi.....	115
1.4.2. Yabancı Dillere Karşı Özentisi.....	115
1.4.3. Yöresel Dil Kullanımları.....	117
1.4.4. Kitle İletişim Araçlarının Dile Etkisi	117
1.4.5. İnternet Dili	118
2. DİL BİLGİSİ ÖĞRETİMİNDE YAPILMASI GEREKENLER.....	119
2.1. İdeal Bir Dil Bilgisi Dersinin Özellikleri	119
2.2. Anlatım Bozukluğu Konusuna Uygun Yöntemler	121
2.3. Eleştirel Düşünme ve Anlatım Bozuklukları	123
2.4. Edim Bilim ve Dil Öğretimi	125
2.5. Uygulamalı Dil Bilim ve Anlatım Bozuklukları	125
2.6. Dil Bilgisine Bağlı Bazı Ayrıntılar	126
SONUÇ VE ÖNERİLER	130
KAYNAKÇA.....	133
EKLER.....	137

1.GİRİŞ

Ana dili eğitimi kapsamında okuyan, sorgulayan, çok yönlü düşünebilen yaratıcı kuşaklar yetiştirmek istiyorsak; öncelikle edebiyat, kompozisyon, dil bilgisi derslerinin ortak amaçlarını iyice gözden geçirip bu dersleri birbirinden kopuk, bağımsız dersler şeklinde değil; kaynaşık, bir bütünün olmazsa olmaz parçaları şeklinde görmememiz gerekir. Öğrencilerin her zaman sorduğu “Bu benim günlük hayatta ne işime yarayacak?” tarzındaki sorular bu sayede kendiliğinden cevap bulacaktır.

Öğrenci dil bilgisi öğretimi dersinde aldığı bir şekil, kelime, cümle bilgisini bir edebi metnin bünyesinde derin ve yüzeysel yapısıyla kavrayamadıktan, Türkçenin kendine has özellikleri içinde doğru ve güçlü cümleler kuramadıktan sonra öğrenilen bilgiler ezberden öteye geçemeyecek; öğrenci dilin anlatım gücü ve zevkini yakalayamayacaktır.

Dil(gerek ana dili, gerek yabancı dil) öğretiminde, dil bilgisinin özel bir yeri ve önemi vardır. Dil bilgisi öğreniminden geçmeden dil öğrenilmiş sayılamaz. Dil bilgisi çalışmaları öğrencileri, üretici, yaratıcı duruma getiren onların yeteneklerini geliştiren bir özelliğe sahiptir. Bu sebeple konuya sağduyuyla yaklaşmak gerekir.

Edebiyat, kompozisyon ve dil bilgisi alanlarının birbirine en çok yaklaştığı nokta “anlam ve anlatım”dır. Anlatım; düşünce, istek ve yargıların, sözlü veya yazılı bir şekilde aktarılmasıdır. İyi bir anlatım ise dilin doğru ve güzel kullanılmasına bağlıdır.

Her cümle, ifade edeceği anlamı anlaşılır, açık, akıcı, doğru ve güzel bir şekilde ortaya koymalıdır. Bunun için de cümle; gereksiz sözcük, çelişkili, belirsiz, mantıksız, yanlış anlamlı ifadeler içermemeli; dil bilgisi kurallarına da uygun olmalıdır. Bu özellikleri taşımayan bir cümlede anlatım bozukluğu yapılmış demektir.

Geleneksel dil bilgisi derslerinde, biçimbilgisine ve sözcük yapısına çok geniş yer ayrılmakta, sözdizimi ve sesbilgisi konularına şöyle bir değinilip geçilmektedir. Anlambilime ise hemen hemen hiç yer verilmemektedir. Bütün bunlar lise edebiyat

ve dil bilgisi derslerinin uygulamadan uzak, sırf bilgi yüklü içerikte işlendiğini göstermektedir. Dil bilgisi nazarı bilgilerle değil, canlı uygulamalarla öğretilir.

2. KONU ALANINA GENEL BİR BAKIŞ

Ülkemizde kitle iletişim araçlarından, topluma örnek olacak aydın kesimin ifadelerine kadar her yerde yanlış ve bozuk bir Türkçeyle karşılaşyoruz. Bu da kendini ifade etme sıkıntısını beraberinde getiriyor. Anlaşılamama sıkıntısından kurtulmanın yolu, Türk dili ve edebiyatı dersleriyle eğilecek ve bir dil zevki kazanacak öğrencilerimizin eksiklerini yerinde tespit ve bu eksiklerin uygun öğretim metotlarıyla çözümünden geçer.

Anlatım bozukluklarıyla ilgili yapılacak araştırmalarda aşağı yukarı aynı kaynaklar taranacak ve aynı konuda yaklaşık aynı sonuçlara ulaşılabilecektir. Ancak bulguların öğrencilere ulaşmasında öğretimden öğretime farklılıklar görülecektir. Aynı bilgi farklı öğrencilerde aynı algılanmayacaktır. O halde bilime ve bilgiye saygı için neyi nasıl öğreteceğimize özen göstermeliyiz.

Ana dili öğretiminde doğru ve eksiksiz bir anlatım amaç; dil bilgisi kuralları ise bir araçtır. Öğrencilerimizin duygu, düşünce, tasarım ve izlenimlerini yazılı ve sözlü olarak, anlaşılır ve açık bir biçimde ifadeleri için vereceğimiz ezbere dayalı dil bilgisi kuralları yeterli değildir. Böyle bir uygulama öğrencinin eline nerede ve nasıl kullanacağını asla tahmin edemeyeceği bilgiler sunmaktan ileri gidemeyecektir. Öğrenci, gördüğü bir ek veya cümle bilgisini eksiksiz bir cümle kuruluşunda nasıl kullanacağını bilememektedir. Böylece rastlantılarla doğruyu bulmaya çalışmaktadır.

Anlatım bozukluklarını üniversiteye hazırlıkta test seçenekleri arasında bulmaya çalışan, bunun dışında dil kurallarını hiç gözetmeyen bir öğrenci kitlesiyle karşı karşıyayız. Hâkim eğitim anlayışı içerisinde meslektaşlarımız da bu tarz eğitim anlayışına yönelmek zorunda kalmıştır. Hâlbuki ana dili eğitiminin amacı; bilgilerini gözlenebilir davranışlar haline getiren, Türkçenin olanaklarını sonuna kadar kullanan, kendini en iyi şekilde ifade yeteneği kazanan bireyler yetiştirmektir.

Öte yandan ana dili öğretimi/eğitimi, diğer kültür derslerinin önemli bir yönü olarak görülmelidir. Ana dilini doğru dürüst kullanamayan bir öğrencinin diğer derslerde başarılı olması güçtür, bu da ana dili dersleriyle diğer kültür derslerinin birbirlerinden ayrı düşünülmemesi gerektiğini göstermektedir.

Üniversitelerde veya üniversite dışı kurumlarda yapılan araştırmalarda amaç; insan, toplum, yaşam, gelecek ve gelenek adına yeni bir şeyler bulup bunu insanlığın hizmetine sunmaktır. Bu amacın devamlılığını sağlayacak, bilginin sürekliliği ve değişkenliğini koruyacak ön koşulların başında; var olan bilgilerin en doğru, kalıcı, çabuk yoldan yeni kuşaklara iletilmesi gelmektedir. Eğer araştırılıp ortaya konulan bir doğru bilgi en uygun yolla sonraki nesillere iletilemezse yok olmaya mahkûmdur. Bir toplum olarak ne bildiğimiz değil; bildiğimizi yeni kuşaklara nasıl aktardığımız önemlidir. İnsanlar değişik yüzyıllarda değişik bilgi arayışlarına yönelmişse, bilginin sürekliliği kalmamışsa, geçmiş bilgiler tam ve doğru olarak bugüne kadar ulaşamamışsa bütün bunlar bilgilerin gelecek nesillere doğru iletilemediğinin göstergeleridir.

2.1.Yöntem

Yöntem bölümünde araştırmanın önemi, araştırmanın amacı, problem cümlesi, alt problemler ve sınırlılıklar açıklandıktan sonra yapılan araştırmanın yöntemi, evreni, örnekleme, veri toplama yöntemi ve verilerin analizinde kullanılan teknikler açıklanmıştır.

2.2.Araştırmanın Önemi

Orta öğretimde bağımsız bir konu olarak işlenen “anlatım bozuklukları” daha konunun başında öğrenciler tarafından hayretle karşılanmaktadır. Aslında anlatım bozukluklarında ilk kez karşılaştığını sandığı bilgiler, öğrencilerimizin daha önceki derslerde gördüğü konuların uygulamaya yönelik çalışmalarından başka bir şey değildir. Kelimeleri tüm anlam boyutuyla tanıyan, eklerin görevlerini bilen, Türkçe cümle yapısını tam olarak kavrayan bir öğrenci anlatım bozukluğu konusunda herhangi bir sorun yaşamayacaktır.

Günlük hayatta en kısa yoldan duygu ve düşüncelerimizi anlatabilmek adına Türkçemizin o kendine has güzellik ve inceliklerini bir kenara bırakıp anlaşılabilir cümleler kuruyoruz; sonra da karşımızdakinin bizi anlamadığından yakınıyoruz. Hâlbuki yarım yamalak konuşmak ve kısa konuşmak aynı şey değildir. Kısa konuşma adına kurduğumuz yarım cümleler anlaşılmanızı engellediği kadar dilimizin kurallarını zedelemektedir. Demek ki dilimizin korunmasında anlatım kuralları oldukça önemlidir. Bu bilince öğrencileri eğitmek adına anlatım bozuklukları üzerinde durmak kaçınılmazdır.

2.3.Araştırmanın Amacı

Dil bilgisi derslerinin uygulama alanı olan kompozisyon çalışmalarından hareketle lise 1. sınıf öğrencilerimizin hangi alanlarda dil yanlışları yaptıklarını belirleyip, öğretmenlerimizin bu konudaki çalışmalarını da göz önünde tutarak, anlatım bozukluğu konusunun daha etkili öğretim için ortak çözüm yolları geliştirmek. 9. sınıflarda böyle bir araştırmanın ileriki sınıflara yönelik program hazırlıklarına ve ders etkinliklerine katkı sağlayacağına inanıyoruz.

2.4.Problem Cümlesi

Lise dokuzuncu sınıf öğrencilerinin yazılı anlatımda yaptığı anlatım bozuklukları nelerdir, en çok hangi yönde anlatım bozukluğu yapmaktalar, bunların önüne geçmede eğitim ve öğretimde ne tür tedbirler alınabilir, hangi öğretim metotlarına başvurulabilir?

2.5. Alt Problemler

- 1.Düz lise ve Anadolu lisesi öğrencilerinin yaptığı anlatım bozuklukları hangi alanlarda yoğunlaşmaktadır?
- 2.Öğrencilerin belli başlıklara göre yaptıkları anlatım bozukluğunda nasıl bir dağılım görülmektedir?
- 3.Geleneksel dil bilgisi anlayışının anlatım bozukluğuna yaklaşımında ne tür hatalar vardı?

4. 2005 yılı öğretim programının anlatım bozukluğu konusuna yaklaşımı nasıl?
5. Dil yanlışlarının giderilmesi yolunda okul içi etkinlikler yeterli mi?
6. Okul dışı ortamın dil yanlışlarına nasıl bir etkisi var?

2.6. Sınırlılıklar

Öğretim bir sanattır. Bir konunun öğretiminde her öğretmen değişik öğretim strateji ve yöntemleri kullanacaktır. Bunların en iyisini belirlemek işlenen malzemeyi yani öğrenciyi gözleyerek ortaya çıkarılabilir. Öğrencinin bir bilgiyi davranış haline getirdiğini bizler çok değişik yollarla görebiliriz. Konumuz “ anlatım bozuklukları” ve lise 1. sınıf öğrencilerinin dili doğru kullanma gücü olunca yazılı ve sözlü ifade şekilleri bizim için yeterli ölçme aracı olacaktır. Belki, derslerine girdiğimiz öğrencilerin sözel dilde yaptıkları yanlışları ders içerisinde gözleyebiliriz. Ancak diğer öğretmenlerle yapacağım işbirliği ve araştırma faaliyetlerinin kısıtlılığını göz önünde tutarsak yazılı dilde yapılan yanlışlara ağırlık vermemiz kaçınılmazdır. Tabi ki meslektaşlarımızın kendi öğrencilerinde gördükleri sözel dil hataları da bizim için önemlidir.

Öğrencilerimizle bir sınav anında, ders içerisinde veya ödev olarak yapacağımız bir kompozisyon çalışması doğal olarak farklı sayıda ve yapıda dil yanlışları barındıracaktır. Çalışmamızda bunları da göz ardı etmeyeceğiz.

2.7. Araştırma Yöntemi

Yapılacak çalışmada; ilköğretim düzeyinde gerekli Türkçe eğitimini almış olduğu düşünülen, dil bilgisi konularını az çok öğrenmiş, lise 1. sınıf öğrencileri araştırma alanı olarak belirlenmiştir. Onların yaptıkları dil yanlışları sözel ve yazılı anlatım alanlarında tespit edilecek ve bu yanlışların nasıl giderileceği konusunda görüşler belirtilecektir.

Çalışmamızda düz lise olarak Rize Pazar Lisesi ve şu an görev yaptığım Rize Çamlıhemşin Lisesi dokuzuncu sınıf öğrencilerinden oluşan elli kişilik örneklem grup ve Rize Pazar İMKB Anadolu Lisesi dokuzuncu sınıf öğrencilerinden oluşan elli kişilik başka bir örneklem grup üzerinde araştırma yapılmıştır. Bu yüz öğrencinin kompozisyon kâğıtları ayrıntılarıyla incelenmiştir. Her kompozisyon kâğıdındaki cümle sayısı ve bu cümlelerde kaç anlatım bozukluğu olduğu; bu anlatım bozukluklarının çeşitleri ve değişik alanlardaki yüzdeler değeri tespit edilmiştir. Öğrenci kâğıtlarında rastlanan anlatım bozuklukları örneklendirilmiş, hangi dil yanlışının hangi sebepten kaynaklandığı hakkında görüşler ileri sürülmüştür. Bir sonraki aşamada, lise birinci sınıf öğrencilerinde görülen bu dil yanlışlarının giderilmesinde okul içi ve dışında ne tür çalışmalar yapılabileceği üzerinde durulmuştur.

2.8. Veri Toplama Yöntemi

Örneklem olarak seçtiğimiz 100 öğrenciye değişik konularda kompozisyonlar yazdırılmış ve bunlar cümle cümle değerlendirilmiştir. Her bir öğrencinin yaptığı anlatım bozukluğu sayısı, kurduğu cümle sayısı tespit edilmiştir. Anlatım bozukluklarının sebeplerine ilişkin görüşler belirtilirken öğrencilerimizde rastladığımız sözel dil yanlışlarına yönelik açıklamalar da verilmiştir. Ancak çoğunlukla yazı dilinde rastlanılan yanlışlar veri olarak değerlendirilmiştir.

2.9. Toplanan Verilerin Analizi

Öğrenci kompozisyonlarından elde edilen veriler “Microsoft Excel” Programı kullanılarak analiz edilmiş ve düzenlenmiştir. Öğrencilerin dil yanlışlarına ilişkin veriler tek tek hesaplanmakla birlikte, düz lise ve Anadolu lisesi öğrencileri arasında mukayese yapılabilmesi için ara analiz sonuçları da tablolarda sunulmuştur.

3. DOKUZUNCU SINIF ÖĞRENCİLERİNİN DİL BECERİLERİ

Araştırma yapacağımız grubu tanımak, seviyesini belirlemek çalışmamızın sınırlarını çizecektir. Lise 1 düzeyinde bir öğrencinin dil becerisi nedir? Bu dil becerisini geliştirmek için neler yapılabilir? İlk önce bu sorulara cevap aramamız gerekiyor.

Lise 1. sınıfa gelinceye kadar bir öğrencinin geçirdiği evreleri şöyle sıralayabiliriz:

0-2→ gelişme süreci	-Birbirinin devamı ve tamamlayıcısı olmalıdır
2-4→ kreş çağı	- Zorunlu, standart ve tek tip eğitimidir
4-6→ anaokulu	-Dünyanın her yerinde aynıdır
6-12→ temel eğitim	

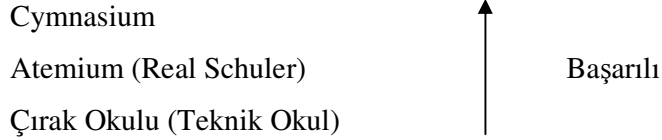
12 yaşına kadar geçen dönemi “sakin evre” olarak adlandırabiliriz. Bütün çocuklarda hemen hemen aynı gelişim özellikleri gözlenir. Doğal olarak, bu çocuklar ülkenin her yerinde standart bir eğitimden geçerler.

12–14 yaş döneminde çocuklarda hızlı bir gelişim görülür. Çocukların kavrama, algılama, dikkat güçleri; vücut gelişimleri birbirinden farklıdır. Bu dönemde çocuklar artık birbirleriyle eşit değildir. Bu sebeple 12–14 yaş arası çocuklara verilecek eğitim çocukların ilgi, istek ve kabiliyetlerine göre şekillendirilmelidir.

Türkiye’de zorunlu eğitim kapsamında, 8 yıllık bir dönem içerisinde, çocuklarımıza temel (standart) eğitim uygulanmaktadır. Bu süreç çocuğun 14 yaşına gelişine kadardır. Hâlbuki zorunlu eğitim ve temel eğitim birbirinden farklıdır. 12 yaşından sonra arkadaşlarından farklı bir gelişim gösteren tüm çocukları aynı kalıba sokmaya çalışmak onların gelişimlerini engeller. Doğru olan, 12 yaşına kadar süren tek tip eğitim uygulamasının bu yaştan sonra farklı seçenek ve derecelerle zenginleştirilmesidir.

Belirttiğim uygulama birçok Avrupa ülkesinde şu şekilde yürütülmektedir:

12 yaşını tamamlayan çocuk için sınıf öğretmeni bir rapor hazırlar. Bu rapor; öğretmenin öğrenci hakkında yaptığı gözlemler, öğrencinin bu yaşa kadar göstereceği davranış, beceri ve performans kıstaslarına göre hazırlanır. Raporda belirtilenlere göre çocuk değişik alanlara yönlendirilir. Bu alanlar şunlardır:

12–18 yaş arasındaki çocuklar mezun olana kadar seviye, performans ve yetilerine göre bu sınıflar arasında gidip gelirler; fakat sınıfta kalmazlar.

Öğrenci seviyelerinin belirlenmesinde onların dil kabiliyetleri, okuma, konuşma ve yazma güçleri en önemli kıstasları oluşturmaktadır. Aslında Türkiye’de çocukların 12 yaşına geldiğinde konuşma durumlarına göre sınıflara ayrılması gerekiyor; fakat biz bunu yaptığımız OKS’lerle 15 yaşından sonraya bırakıyoruz.

Lise 1. Sınıfa Gelineye Kadar Gerekli Dil Kazanımları

Sekiz yıllık eğitim sonrasında çocuk ;

1. Ülkesinde parlamentoda konuşulan dili anlayabilecek bir duruma gelmelidir.
2. Kendi ana dilinde yayın yapan yazılı ve sözlü medyayı anlayacak ve bu konuda bir görüş bildirecek dil seviyesine ulaşmalıdır.
3. Kimseden yardım almadan sağlık hizmetlerinden faydalanmalıdır.
4. Haklarını savunabilecek ve kendini ifade edebilecek bir duruma gelmelidir.
5. Seyahat özgürlüğünü eksiksiz yerine getirebilecek bir güce kavuşmalıdır.
6. Hiç kimsenin yardımı ve etkisi olmaksızın her siyasîyi dinleyip anlayacak, doğru seçim yapacak bir düşünce ve dil becerisi kazanmalıdır.
7. Duygu ve düşüncelerini geniş kitlelere anlatacak bir dil becerisine ulaşmalıdır.

Bütün bunlar kendi hak ve ödevlerini bilen bir vatandaş olmanın altın kurallarıdır ve ancak ana dili eğitimi ile gerçekleşebilir. Zorunlu eğitimle bu seviyeye getirilen öğrenci; Lisede Türk Edebiyatı, Dil ve Anlatım derslerini rahatlıkla alabilir.

Yukarıda söylediğimiz gibi edebiyat ve kompozisyon dersleri dil ve kültür öğretiminin bir uygulama alanıdır. 12 yaşına kadar dil kurallarının genel özelliklerini kavrayan çocuk, sonraki dönemde dil yetisini geliştirecek ve ana dilini konuşmaktan zevk alan, onun yaşaması ve güçlenmesi için çaba gösteren örnek vatandaş olacaktır.

Bu doğrultuda ilköğretim ve lise dil eğitiminin farkını şu örnekle açıklayabiliriz: İlköğretim dil oyununun kurallarının öğrenildiği ve bazı egzersizlerin yapıldığı bir antrenman sahası; lise ise dil kurallarına bağlı olarak zevkli, profesyonel oyunların oynandığı bir sahadır.

Anlama ve anlatma kabiliyetini geliştirmeği düşündüğünüz Lise 1. sınıf öğrencisinin gelişim ve isteklerine uygun bir müfredat hazırlanmalıdır. Bu yaştaki çocuklarda “kendini tanıma ve tanımlama” problemi ilk sırada gelmektedir. Verilecek eğitim ve gösterilecek örnekler çocuğun kendini tanımasına fırsat vermelidir. Bu çocuklarda uzun süreli amaç belirleme sıkıntıları görülmektedir. Kendilerine edebiyat derslerinde sunacağımız metinler onların hedeflerini ve dile yaklaşımlarını geliştirecek tarzda olmalıdır.

4. DİL VE ANLATIM DERSLERİNDE ANLATIM BOZUKLUKLARI KONUSU

Eksiksiz doğru bir iletişim için dilin, kurallarına uygun kullanılması gerekir. Gerek 2005 yılı ve öncesi öğretim programlarında gerek sonrasında, hangi ders adıyla verilirse verilsin, ana dili eğitimi ve edebiyat eğitiminin amaçları temelde değişmemiştir. Amaçlar aynıdır; fakat amaca giden yollarda bazı farklılıklar görülmektedir.

2005 yılı itibariyle değişen öğretim programında liseler 4 yıla çıkmıştır. Daha önceleri “Türk Dili ve Edebiyatı” adı altında verilen dil ve edebiyat eğitimi, iki ders olarak yürütölmeye başlanmıştır.

4.1. Dil ve Anlatım Dersi Öğretim Programı

Bu programda Dil ve Anlatım dersinin hedefleri ve bu hedefler içerisindeki anlatım bozukluklarının nasıl ele alınacağına bakalım:

“Dil ve edebiyat öğretiminde, XX. yüzyılda iletişim, dil bilim, anlam bilim ve yorum bilim alanlarında ulaşılan düşünce ve gerçekleştirilen çalışmalardan yararlanılarak; Türkçenin kullanımı esnasında kazandığı ve kazanabileceği her türlü değer ve özelliği öğrencilere beceri düzeyinde kazandırmak amacıyla, Edebiyat Programı yanında bir de Dil ve Anlatım Programına ihtiyaç duyulmuştur.”

Edebiyat öğretim programında, dille gerçekleştirilen güzel sanat eserleri olarak edebî metinleri ortaya konuldukları dönemin zihniyeti dikkate alınarak; yapı, tema, dil ve anlatım bakımlarından inceleme, anlamlandırma ve yorumlama söz konusu edilmiştir.

Edebiyat eğitimi ve öğretimi çevresinde dilin kültür ile ilişkilerini açıklamak, edebî metin çözümlemesini tamamlayan etkinliklerdendir. Bu dil ve anlatım için de şüphesiz yararlıdır. Ancak kişinin zihinsel gelişim sürecinde dinleme, okuma, anlama, konuşma ve yazma becerileriyle kültürel kimliğin oluşması ve zenginleşmesine, bireyin kendisini yazılı olarak kolay, doğru ve güzel ifade etmesine zemin hazırlamak düşüncesiyle dil ve anlatım üzerinde durmak gerekmektedir. Dilin her düzey ve bağlamdaki kullanımını kavratmak, özelliklerini sezdirmek için bağımsız bir "Dil ve Anlatım" dersine ihtiyaç duyulmaktadır. Bağımsız veya edebiyat dersine bağımlı olarak verilen dil bilgisi ve kompozisyon derslerinin, dil ile anlatımın birbirinden ayrı düşünölmesine sebep olduğu bilinmektedir. Oysa dil ve anlatımı birbirinden ayrı düşünmek mümkün değildir.

Dil ve Anlatım Dersinde, konuşulan ve yazılan dilin; anlamı, sesi, görünüşü, çağrışım değeri ve kurallarıyla bir sistem olduğu, bu sistemdeki ögelerin kullanım esnasında yeni değerler ve anlamlar kazandığı, her düzeydeki dil göstergesi ve dil birliklerinin şekil

ve anlam olmak üzere iki yönü bulunduğu; ancak bunları birbirinden ayırmanın imkânsız olduğu gibi hususlar temel hareket noktası durumundadır. Program hazırlanırken **"Anlatım" dışında, dil bilgisi kurallarını öğretmenin, dilin özelliklerini ve ifade gücünü dikkate almadan "anlatım" üzerinde durmanın öğrencilere yarar sağlamadığı kabul edilmiştir.**

Dil bilgisine ayrılan derslerde ezberletilen kurallar bütünü, "dil ötesi dil"i öğretme gayreti olarak değerlendirilmelidir. Dil bilgisi kurallarını ezberleyerek hiç kimse iyi, doğru ve güzel yazı yazamamış ve arzu edilen düzeyde konuşamamıştır. Programın hazırlanmasında, her düzeydeki dil birliğinin, kullanıldıkları bağlamda ses, anlam ve şekliyle, başka bir ifadeyle gösteren ve gösterileniyle kendi içinde bir bütün olduğu, kendisinden daha geniş dil birliklerinde farklı işlevler yüklendiği; bu sebeple de kullanım anında özelliklerinin, sezildiği daima göz önünde tutulmuştur.

Dil ve Anlatım Dersinin öğretim programı, bütün bunlar ve programın hazırlandığı dönemde ülkemizdeki ana dili öğretimi ve kullanımı ile ilgili sorunlar dikkate alınarak hazırlanmıştır. Dersin varlık sebebi düşünülerek adına, "Dil ve Anlatım" denilmiştir. "Türkçede dil ve anlatım", "Türkçenin dil ve anlatımı" gibi ifadelere ihtiyaç duyulmamıştır.

Bu derste öğrencilerin Türkçenin ifade gücü ve imkânlarını; dinleme, konuşma, okuma, anlama ve yazma becerilerini geliştirerek anlamaları; programda yer alan ünitelerde sıralanan kazanımlar, verilen etkinlikler ve açıklamalar doğrultusunda Türkçeyi kullanma becerilerini olgunlaştırmaları; yine bu dille bireysel ve toplumsal düzeylerde kültür zenginliklerinin bilincine ermeleri amaçlanmıştır.

4.2. Programın Hareket Noktası ve Amacı

Dil ve Anlatım dersinin hareket noktası, dili kullanmanın, bilgidен çok beceriye dayandığı gerçeğidir. Dili kullanma becerisinin insanın her türlü etkinliğinde önemli rolü olduğu bilinmektedir; çünkü insan, kültür alanını ana diline göre ve ana dilinin imkânlarıyla şekillendirir, kendini ve dünyayı dil aracılığıyla anlamlandırır.

Programın hareket noktası da ilköğretimi bitiren öğrencilerin, dili kullanma becerisi kazanarak zamanın ihtiyaçlarına cevap verebilecek aydın kişiler durumuna gelebilmelerini sağlamaktır.

Bu derste öğrencilerin kazandıkları dil becerileri ile kendilerini **her düzeyde sözlü ve yazılı olarak iyi, doğru ve güzel ifade etmeleri**; her türlü Türkçe metni doğru anlayıp yorumlayabilme alışkanlığı kazanmaları hedeflenmiştir. Sözü edilen beceriler, öğrencilerin kültür alanı (tinsel alan) ile ilişkilerini düzenlemelerini ve geliştirmelerini de sağlayacaktır.

Program hazırlanırken öğrencilere; iletişim aracı olan dilin bireysel anlatımda kullanılmasına yönelik becerilerin kazandırılmasının yanı sıra; öğrencilerin bu becerileri anlatımda kullanmaları istenmiştir. Ayrıca kazandırılması hedeflenen dil ve anlatım becerilerinin kültür birikimiyle ilişkileri de sezdirilmeye çalışılmıştır. Bu becerilerle öğrencilerin kendi kimliklerinin bilincinde olan, evrensel değerlere ve gelişmelere açık; düşünen, hisseden ve bunları Türkçe ile ifade edebilen bireyler hâline gelmeleri amaçlanmıştır.

“Programda, metinlerden hareketle yaptırılan uygulamalarla, dil birimlerinin bir ileti etrafında daha geniş ve üst seviyede yeni bir anlam birimini nasıl ve niçin oluşturduğu; bu anlam biriminde bulunan dil birliklerinin birbiriyle ilişkisi üzerinde de durulmuştur. Hazırlanan programda soyut bilgiler verme, anlatımla ilgili tavsiyelerde bulunma yerine; metinlerden hareketle öğrencilerin dinleme, konuşma, okuma ve yazma alanlarında becerilerini geliştirerek Türkçenin özelliklerini kavramaları; bu alandaki kişisel uygulamalarıyla dili her düzeyde doğru ve güzel kullanabilme zevki ve alışkanlığı kazanmaları hedeflenmiştir.” (MEB, 2005: 8)

Böylece Türkçenin sesini ve söyleyişini kendi benliğinde geliştirerek kullanabilen; bu dille düşünen, bireysel dünyasını zamanın gerektirdiği ölçüde genişletip derinleştirerek zenginleştirebilen; ilim ve felsefe yapabilecek temel beceri ve alışkanlıkları kazanan; bu dille inanan, hisseden, var olanı algılayan ve değerlendirebilen; Türkçenin evreninde kendisini çağdaş insan olarak hisseden; toplumla bütünleşmiş öğrenciler yetiştirmek amaçlanmıştır.

“Dil ve Anlatım dersinin yukarıda belirtilen hususları gerçekleştirmeye yönelik genel amaçları aşağıda sıralanmıştır:

Genel Amaçlar

1. Dilin rolünü ve önemini kavratmak
2. Dil-kültür ilişkisini kavratmak
3. İletişim aracı olarak dilin işlevlerini kavratmak
4. **Türkçeyi doğru ve güzel kullanma yeteneği kazandırmak**

5. Türkçenin dünya dilleri arasındaki yerini kavratmak
6. Kelime, cümle ve metin düzeylerinde dil-anlam ilişkisini kavratmak
7. Günlük hayatın ihtiyaçlarını karşılayacak yazma ve konuşma becerisi kazandırmak
8. Metin ve metin parçalarını, doğru ve güzel okuma, doğru anlama ve yorumlama becerileri kazandırmak
9. Anlatım türlerinin özelliklerini kavratmak
10. Her anlatım türünde yazma becerisi kazandırmak
11. Metin türlerinin özelliklerini kavratmak
12. Dinlediklerini ve okuduklarını doğru inceleme ve anlama becerisi kazandırmak
13. Türkçenin kendine özgü ses, yapı ve anlam özelliklerini metinler çevresinde kavratmak
14. Dil bilgisi kurallarını; ses, kelime, kelime grubu, cümle ve metin düzeylerinde doğru uygulama becerisi kazandırmak
15. Sanat metinlerini anlama, inceleme ve değerlendirme becerisi kazandırmak
16. Tartışma, değerlendirme becerisi kazandırmak
17. Türkçenin köklü bir dil ailesinden geldiği bilincini kazandırmak
18. Türk diliyle edebî zevk ve estetik değerler taşıyan eserler verildiğini kavratmak
19. Türkçenin millî birlik ve bütünlüğümüzün vazgeçilmez unsurlarının başında geldiğini benimsetmek
20. Dinleme, konuşma, okuma ve yazma faaliyetlerinde Türkçenin yazım kurallarına, söyleyiş özelliklerine ve inceliklerine özen göstermelerini sağlamak
21. Dinlediklerini, okuduklarını, anladıklarını, düşündüklerini söz ve yazıyla planlı, etkili, akıcı, anlaşılır biçimde ifade edebilmelerini sağlamak
22. Konuşurken ve yazarken anlatım kurallarına uymalarını sağlamak (MEB, 2005: 9)

4.3. Programın Yapısı

Liseler için hazırlanan Dil ve Anlatım Programı'nda konu başlıkları, amaçlar, kazanımlar, etkinlikler ayrı ayrı listeler hâlinde verilmemiştir. Her sınıfta ve her üniteye neyin, niçin ve nasıl öğretileceği, her bölümde öğrencilerin neler kazanacağı belirlenmiştir. Dil bilgisi kurallarını ezberletmekten kaçınılmıştır. Herhangi bir konuda yazı yazabilmenin **küçükten büyüğe, parçadan bütüne ve**

basitten karmaşığa uzanan bir düzen içinde zamanla kazanılan bir beceri olduğu düşünülmüştür. Liselerde kazandırılmak istenen dil ve anlatım ile ilgili bilgi, beceri ve alışkanlıklar, önce sınıflara bölünmüş; daha sonra sınıflara ayrılan konular birbirini tamamlayan ünitelere ayrılmıştır.

a. Dokuzuncu Sınıf

Dokuzuncu sınıf programı altı üniteden oluşmaktadır. Birinci ünite iletişim, dil ve kültür ilişkisi ele alınmıştır.

İkinci ünite, dillerin sınıflandırılmasına, Türkçenin dünya dilleri arasındaki yeri ve Türkiye Türkçesinin oluşumuna ayrılmıştır.

Üçüncü ünite, "Ses Bilgisi- Yazım (İmlâ) ve Noktalama"yı konu almaktadır. Bu ünite söyleyişin (telâffuz) önemi üzerinde özellikle durulmuş, böylece Türkçenin ses zenginliğinin ve çağrışım değerlerinin sezdirilmesi hedeflenmiştir. İmlâ ve noktalamayla ilgili kurallar uygulamalı olarak hatırlatılmıştır.

Dördüncü ünite "Kelime (Sözcük) Bilgisi" üzerinde durulmuştur. Ünite; "Kelimedeki Yapı", "Kelimedeki Anlam ve Kavram", "Anlamları Bakımından Kelimelerin Gruplandırılması", "Anlam İlişkilerine Göre Kelimeler", "Kelimelerde Anlam Değişimleri" ve "Kelime Grupları" işlenmiştir. Bu ünite kelimelerin yapı özellikleri metinlerden hareketle uygulamalarla sezdirildikten sonra "Kelimedeki Anlam" üzerinde durulmuştur. Bu sıralamayla, öğrencilerin seçilen metinlerden hareketle kelimelerin kullanıldıkları yerde farklı işlevler yüklenebilen birer anlam birimi olduklarını kavramaları hedeflenmiştir.

Beşinci ünite "Cümle (Tümce) Bilgisi" ele alınmıştır. Bu ünite sırasıyla; "Cümlenin Öğeleri", "Cümlenin Yapısı", "Cümledeki Anlam" alt başlıkları altında; dil bilimin konusu olan cümleden, anlam bilimin oluşturucu birimi cümleye geçiş üzerinde durulmuştur. Bu ünite "**Anlatım Bozuklukları**" konusunun, uygulamalı olarak işlenmesi hedeflenmiştir.

Altıncı ünite "Paragraf Bilgisi'ne ayrılmıştır. Sırasıyla; "Anlatım Birimi Olarak Paragraf, "Paragrafta Yapı", "Paragrafın Boyutu", "Paragrafta Anlam ve Ana Düşünce", "Paragraf Çeşitleri", "Paragrafta Düşünceyi Geliştirme Yolları" ve "Metin ve Paragraf başlıkları altında paragrafla ilgili hususlar üzerinde durulmuştur.

Böylece dokuzuncu sınıfta, sesten paragrafa doğru anlatımda kullanılan birimlerin kavratılması ve bunların öğrenciler tarafından doğru ve güzel kullanımının kişisel beceriye dönüşecek düzeyde özümsemesi hedeflenmiştir.

4.4. Programın Uygulanması ile İlgili Bazı Esaslar

Konumuzla ilişkili olduğunu düşünerek cümle bilgisi ünitesini genel olarak değerlendirdik. Dokuzuncu Sınıflarda cümle bilgisi içinde şunlar yer almaktadır:

“Cümle Bilgisi ünitesinde cümlenin metindeki anlamı, işlevi, değeri üzerinde durulmalıdır. Bunun için öğrencilere seçilmiş metinlerde cümlelerin farklı biçimlerde düzenlenip düzenlenmeyeceği sorulmalı; ele alınan metindeki cümlelerin değeri ve işlevi tartışılmalıdır. Cümlelerin diğer cümlelerle ilişkileri üzerinde de durulmalıdır. Öğretmen seçilmiş metinlerden bazı cümleleri çıkarmalı, öğrenciler bu çıkarılan cümlenin yerine konulabilecek cümleler bulmaya çalışmalıdır. Metnin başına veya sonuna eklenen cümlelerle metnin anlam değeriindeki değişimler tartışılmalıdır. Cümlede yer ve zaman bildiren zarflarla zamirlerin metne kazandırdıkları üzerinde öğrencilerin düşünceleri alınmalı, cümlelerin farklı seçeneklerden hangisinin anlamı en iyi tamamlayıp tamamlamadığı tartışılmalıdır.” (MEB TALİM VE TERBİYE KURULU BAŞKANLIĞI, 2005: 15)

Anlaşıldığı üzere “Anlatım Bozuklukları” konusu dokuzuncu sınıf hedef-kazanımları içerisinde gösterilmiştir. Cümle Bilgisi adı altında 4. üniteye işlenmesi gereken “anlatım bozuklukları”na toplam ders saati içerisinde ne kadar zaman ayrılması gerektiği konusunda net bir bilgi yoktur. Cümle bilgisine ise 14 saatlik bir zaman ayrılmıştır ki bu bir dönemde % 28’lik bir ağırlığa sahiptir.

4.5. Cümle Bilgisi Ve Anlatım Bozuklukları

Bu başlık altında verilen konular şunlardır:

A. Cümlelerin Öğeleri

B. Cümlelerin Yapısı

C. Cümlede Anlam

1. Cümlede Anlam Oluşması
2. Bildirdikleri Anamlara Göre Cümleler
3. Anamlarına Göre Cümleler
4. Anlatım Bozuklukları

Anlatım bozukluklarının amaç ve kazanımları ise şöyle sıralanır:

- ❖ “Anlatım bozukluklarının nedenlerini belirleme
- Anlatım bozukluğunun nedenlerini sıralar.(Anlatım bozukluklarının, dil bilgisi kurallarına uymamaktan ve anlamdan kaynaklananlar olmak üzere iki grupta incelenebileceği hususu üzerinde durulur.
- Özne ve yüklem uyumsuzluğundan kaynaklanan anlatım bozukluğunun nedenini açıklar. (Özne ve yüklem arasındaki teklik çokluk bakımından ve kişi uyumsuzluğunun anlatım bozukluğuna neden olduğu vurgulanır.)
- Birbirine bağlı cümlelerde yüklem arasındaki çatı uyumsuzluğundan kaynaklanan anlatım bozukluğunun nedeni açıklanır.
- Öge eksikliğinden kaynaklanan anlatım bozukluklarının nedenleri açıklanır. (Yer tamlayıcısı, nesne ve diğer öğelerin eksikliğinden kaynaklanan anlatım bozuklukları açıklanır.)
- Tamlamaların ve eklerin yanlış kullanılmasından, eksikliğinden kaynaklanan anlatım bozukluklarını fark eder.
- Noktalama yanlışlıklarından kaynaklanan anlatım bozukluklarının nedenini açıklar.
- Yanlış anlamda ve yanlış yerde kullanılan kelimelerin sebep olduğu anlatım bozukluklarının nedenini açıklar.
- ❖ Cümle kuruluşunda anlatım bozukluğundan kaçınma
- ❖ Cümleler kurulurken anlatım bozukluklarından kaçınılır.”

(MEB, 2005: 53)

Görüldüğü gibi 2005 öğretim programında “anlatım bozuklukları” konusunun işleniş şekli ve içeriği ayrıntılarıyla verilmiştir. Bazı istisnalar dışında bu müfredatın

idealist bir yapı taşıdığını söyleyebiliriz. Uygulamada problem doğurup doğurmayacağı hakkındaki hükümlerimizi belirttiğimizde bu programın aksak tarafları daha iyi anlaşılacaktır.

5. GELENEKSEL DİL BİLGİSİ ÖĞRETİMİNDE ANLATIM BOZUKLUKLARI KONUSU

Anlatım bozukluklarının giderilme yolları ile ilgili çalışmaların çoğunda, günlük dilde veya yazı dilinde yapılan dil yanlışları örneklerle açıklanmıştır. Daha sonra bu yanlışların nasıl düzeltilebileceği söylenmiştir. Bu yöntem ölüm döşeğindeki bir hastaya ağrı kesici vermeye benziyor. Hiç kimse bu sorunun asıl kaynağına inmiyor. Herkes gördüğü dil yanlışlarını “O öyle denmez, böyle denir.” anlayışıyla çözmeye çalışıyor. Aslında bu tavır dil eğitiminde kolayca kaçmaktan başka bir şey değildir.

Acaba bir dil yanlışını bulup, bu yanlış düzelterek anlatım bozuklukları sorununu kökten halletmiş olur muyuz? Yanlış ve doğru olanı göstermek, bir daha yanlış yapmamayı öğretmek demek değildir. O halde anlatım bozukluğu sebeplerini gruplandırıp öğretmenin dışında, eğitim adına başka yollar araştırmalıyız. Yoksa öğrencilerimize anlatım bozukluğu konusunu öğretiriz; ancak anlatım bozukluğu yapmamayı öğretemeyiz.

Yanlışsız bir dil kullanımı için gerekli şartlar kısa vadede oluşamaz. Bir eğitim öğretim yılının %28’lik zaman diliminde cümle bilgisi ünitesi içinde öğretilmeye çalışılan anlatım bozukluğu konusu; eğer uygulamaya dayalı, doğru yöntemler izleyen bir dil bilgisi eğitimiyle temellendirilmemişse yine yeterli olmayacaktır.

Öğrenci ve öğretmen dil bilgisi öğretiminin işlev ve mahiyetini kavramış ve dil bilgisinin, yanlışlardan arınmış, güzel ve doğru cümleler için gerekli olduğu bilincine ermişse % 28’lik dilim anlatım bozukluğu konusu için fazla bile gelecektir. Ancak bunun için, anlatım bozukluklarını sadece bir konu ya da üniteye sıkıştırıp

sınırlamamalıyız. Anlatım bozukluklarını ilgilendiren temel konularda yerinde ve zamanında verilecek dil bilgisi ve kompozisyon çalışmaları yapmalıyız.

İdeal olan; ilköğretimden mezun olan öğrencilerimizin başlangıçta belirttiğimiz dil bilinci ve kabiliyetine sahip olmalarıdır. Ancak çalışmamızın ilerleyen bölümlerinde görüleceği gibi birçok öğrencimiz henüz bu düzeye ulaşmadan liseye başlamaktadır. Bu durumun göz ardı edilmesi 2005 dil ve anlatım öğretim programının zayıf taraflarındandır. Öğrencilerimize şekil, anlam bilgisini tam göstermeden cümle bilgisine geçilmesi temelsiz bir duvar üzerine ısrarla taş koymaya benziyor. Bunun bir örneğini çatı uyuşmazlığından kaynaklanan anlatım bozuklarında görüyoruz. Müfredata dikkat edersek dokuzuncu sınıfta fiilde çatı, yardımcı fiil vs. konularına değinmeden çatı uyuşmazlığından kaynaklanan anlatım bozuklukları verilmek istenmiştir.

Anlatım bozukluklarını sadece **cümle bilgisi** ünitesinde irdeleyen geleneksel dil bilgisi anlayışının doğru olmadığı çalışmamızın sonunda daha iyi anlaşılacaktır. Dil bilgisi derslerinin genel amacı; anlama, anlatama, okuma, yazma faaliyetlerini geliştirerek ana dili güçlendirmektir. Kişinin kendini ifade edebilmesi ve karşısındakini anlaması doğru ve sağlam cümlelerle gerçekleşir.

Bir anlamda “dil ve anlatım” derslerinin temel amacı ideal cümle kuruluşlarını öğrenciye vermektir. Anlatım bozukluğu taşıyan cümleler sağlıklı ve yanlış cümlelerdir. Anlatım bozukluklarını sadece bu dar çerçevede ele almak sorunun daha da büyümesine neden olacaktır.

Her şey zıddıyla bilinir. Bir şeyin doğruluğunun kanıtı yanlışında gizlidir. Örneğin; cümlenin öğeleri konusu anlatılırken yanlış öge kullanımının doğurduğu anlatım bozukluğunu yerinde ve zamanında gerekli örneklerle göstermezseniz bu dil yanlışının anlatım bozukluğu konusunda anlaşılması zorlaşacaktır. Bu yargı diğer anlatım bozuklukları için de geçerlidir. Bu sebeple anlatım bozuklukları ile ilgili bir konuyu diğer konulardan bağımsız ele almak mümkün değildir.

Öğrenci; cümlenin öğelerini, hal eklerini veya fiilde çatı konusunu işlerken bu dil kurallarına uymayınca ne tür anlam yanlışları ortaya çıkacağını zamanında öğrenmelidir. Yoksa ne dil kurallarını ne de anlatım bozukluklarını öğrenebilir.

Tüm bunları göz önünde tutarak öğrencilerimizde rastladığımız dil yanlışlarını belirleyip, sonrasında bunların giderilmesi yolunda dil bilgisi öğretiminde nasıl bir yol izlenmesi gerektiği hususunda görüşler belirtmeye çalışacağız.

II.BÖLÜM

1. DOKUZUNCU SINIF ÖĞRENCİLERİNDE GÖRÜLEN ANLATIM BOZUKLUKLARI

Öğrencilerin Kurduğu Cümlelerin Belirlenmesi:

Yaptığımız araştırmada öğrencilerimizin kurduğu cümle sayısı belirlenmiştir. Bu cümlelerin kaç tanesinde anlatım bozukluğu olduğu yüzde olarak tespit edilmiştir. İstatistik verilerinden de anlaşılacağı üzere öğrencilerimizin herhangi bir konu hakkındaki düşüncelerini içeren kompozisyonlardaki cümle sayısı 6 ila 35 arasında değişmektedir. Yine de bu sayının kesin bir değer ifade etmediğini söylememiz gerekir. Çünkü öğrencinin cümle anlayışı ile Türkçe kurallara uygun, belli ölçülere haiz cümle yapısı arasında büyük farklar görülmektedir.

İncelenen kompozisyonlarda cümle sayısını belirlemedeki sorunun temelinde öğrencilerin cümle kavramını tam olarak kavrayamamış olmaları etkilidir. Öğrencilerimizin kurduğu bazı cümleler tek bir yargı bile ifade edemezken, bazıları satırlarca süren tek bir cümleye sığdırılmaya çalışılmış anlamsız ifadelerle doludur. Öğrencinin zihnindeki cümle anlayışını belirleyebilmek ve uygun cümle yapısı hakkında ilerleyen konularda daha rahat söz söyleyebilmek adına kompozisyonlardaki cümle sayısını tespit ederken noktalama işaretleri ve büyük küçük harf ilkesini gözettik.

“Cümle bir fikri, bir düşünceyi, bir hareketi, bir duyguyu, bir hadiseyi tam olarak bir hüküm halinde ifade eden kelime grubudur...” Cümlelerin temel fonksiyonu hüküm ifade etmektir. Onun için cümle en tam, en geniş kelime grubudur. (Ergin, 1999: 398)

“Cümle, dilin en küçük anlatım birimidir. Duygular, düşünceler, olaylar ve durumlar, cümle veya cümlelerden meydana gelen dil birlikleriyle karşılanır.” (Karahan, 2003: 9)

Bir anlatımda cümlelerin taşınması gereken özellikler olmalıdır. Sadece öğelerin düzgün ve doğru kullanılması cümle kuruluşları için yeterli değildir. Bir cümle

konuşma sırasında veya metin içindeki anlamı kendinden önceki ve sonraki cümlelerin yardımıyla tamamlanacaktır. Doğru bir cümle kurmaktan daha zor olan, o cümleyi kendinden önceki ve sonraki cümlelere bağlamaktır. Bunda zorlanan öğrenci ya tamamen basit cümleler kurmakta ya da uzun cümleler kurarak, cümleleri birbiriyle ilişkilendirme sıkıntısını gidermeye çalışmaktadır. Bu uzun cümleler hem anlatıcının anlaşılmasını güçleştirecek, hem de Türkçeye uygun düşmeyen ifadeler ortaya çıkaracaktır. Aslında anlatıma ahenk veren onu açık hale getiren kısa cümlelerdir.

İyi Ve Doğru Cümlelerin Özellikleri:

Bir cümlelerin iyi ve doğru olması için belli şartlar vardır. Fevziye Abdullah Tansel bunları şöyle izah eder:

“1. Doğruluk (sıhhat): Bir cümlelerin iyi olması için failin, fiilin, nesne ve tümcenin birbirini tutması, tamlamaların gramer kaidelerine uygun surette teşkili lazımdır.

Cümlelerin iyi olabilmesi için yalnız gramer kaidelerine uyması kâfi gelmez; fikirce de doğru olması lazımdır. Fikir bakımından doğruluk, cümlelerin bilgi, müşahede hatalarından, yanlış düşüncelerden uzak olmasıyla mümkün olur...”

“Etraflı düşünmemek; ifade kesinliği de cümlelerin fikirce doğru olmamasına yol açar, anlatacağımız her şeyi iyice, müspet ve menfi cihetini göz önüne alarak düşünür; hep, daima, her zaman, bütün, en çok vb. kelimeleri ihtiyatla kullanıp bunların yerine ekseriya, çoğu, hemen, çok defa vb. sıfatlar ve zarfları tercihle bu hatadan uzaklaşabiliriz. (Tansel, 1962: 56)

“2. Vuzuh(açıklık): Vuzuh, mananın hitap edilen seviye tarafından kolayca anlaşılması, kapalı ifade edilmemesi demektir. Vuzuhtan mahrum cümleler de bazen az çok anlaşılır, bazen de hiçbir şey ifade etmeyecek derecede düğümlüdür.

→ “Her cümlede üzerinde durulan bir esas fikir vardır; yazarın ne söyleyeceğinin farkında olamaması, maksadını ifadeye elverişli kelimeleri seçmemesi yüzünden mana vuzuhtan uzak, müphem bir hal alır.”

- “İyi düşünmemek, talebeleri bazen uzun cümleler yazmaya sevk eder, uzun müphem cümleler yerine, kısa ve fikirce vahız cümleler yazmayı tercih ederiz.” (Tansel, 1962: 58)
- “Cümleyi teşkil eden unsurlardan birinin eksikliği manayı müphemleştirir, fikirlerimizin açıkça anlaşılması için kelimece eksik cümleler yazmayınız.”
- “Maksadın kolayca anlaşılması için, fikirce birbirini tamamlayan cümlelerde faili değiştirmeyiniz.” (Tansel, 1962: 59)
- “Talebelerin sanatlı yazmaya özenmeleri, bu tarz ifadelerde muvaffakiyet güç olduğundan, onları müphem cümleler yazmaya sevk eder.”
- “Mananın kolayca anlaşılabilmesi için cümlelerinizi gramer ve fikir bakımından iyi tertip ediniz.”
- “İfadenin kolayca anlaşılması için kelimeleri lügat ve gramer manalarına göre, diğer kelimelerle mana münasebeti bakımından yerinde kullanınız.” (Tansel, 1962: 60)

1.1. Dokuzuncu Sınıf Öğrencilerinde Görülen Anlatım Bozuklukları Ve Bunların Yüzdelik Değerleri

Anlatım bozukluklarının sebeplerini şu başlıklar altında toplarsak konumuzun sınırları belirginleşecektir:

1. Anlamla İlgili Bozukluklar

- Gereksiz Sözcük Kullanımı
- Kelimenin Yanlış Yerde Kullanılması
- Çelişen İfadelerin Bir Arada Kullanılması
- Mantık Hataları
- Çeşitli Yönlerden Birbirine Karıştırılan Kelimeler
- Anlam Belirsizliği
- Deyim Yanlışlığı
- Özentili Kullanımlar
- Karşılaştırma ve Sıralama Yanlışları
- Noktalama Yanlışlıkları

2. Cümle Yapısıyla İlgili Bozukluklar

- Cümle Öğeleriyle İlgili Yanlışlıklar
- Tamlama Yanlışları

- Fiilimsi Yanlışları
- Zamir Belirsizliği
- Çoğul Ekinin Yanlış Kullanılması
- Çatı Uyuşmazlığı
- Zaman ve Kişi Ekleri Uyumsuzluğu
- Bağlaç Yanlışları

1.1.1. Öğrencilerin Bir Kompozisyon Kağıdında Yaptıkları Genel Anlatım Bozukluğu Sayısı, Bunlar İçinde Anlamla ve Cümle Yapısıyla İlgili Anlatım Bozukluklarının Yüzdelik Değerleri

Tablo 1: Kurulan cümle sayısı içinde anlamla ilgili yanlışlıklar ve cümle yapısıyla ilgili yanlışlıkların oranlarını göstermektedir. İlk 50 öğrenci düz lisenin, diğer 50 öğrenci Anadolu lisesinin dokuzuncu sınıflarından seçilmiştir.

Öğrenci Sırası	Kurulan Cümle Sayısı	Anlatım Bozukluğu Taşıyan Cümleler		Anlamla İlgili Yanlışlıklar			Cümle Yapısıyla İlgili Yanlışlıklar		
		sayısı	yüzdesi	sayısı	tüm cümleler içindeki yüzdesi	anlatım bozuklukları içindeki yüzdesi	sayısı	tüm cümleler içindeki yüzdesi	anlatım bozuklukları içindeki yüzdesi
1	18	9	50,00	8	44,44	88,89	1	5,56	11,11
2	11	7	63,64	5	45,45	71,43	2	18,18	28,57
3	11	3	27,27	2	18,18	66,67	1	9,09	33,33
4	10	7	70,00	2	20,00	28,57	5	50,00	71,43
5	6	5	83,33	5	83,33	100,00	0	0,00	0,00
6	11	4	36,36	1	9,09	25,00	3	27,27	75,00
7	10	10	100,00	0	0,00		10	100,00	100,00
8	14	8	57,14	4	28,57	50,00	4	28,57	50,00
9	6	4	66,67	2	33,33	50,00	2	33,33	50,00
10	13	4	30,77	2	15,38	50,00	2	15,38	50,00
11	10	6	60,00	4	40,00	66,67	2	20,00	33,33
12	14	11	78,57	2	14,29	18,18	9	64,29	81,82
13	9	5	55,56	2	22,22	40,00	3	33,33	60,00
14	16	10	62,50	7	43,75	70,00	3	18,75	30,00
15	7	3	42,86	2	28,57	66,67	1	14,29	33,33
16	15	7	46,67	3	20,00	42,86	4	26,67	57,14
17	16	6	37,50	1	6,25	16,67	5	31,25	83,33
18	17	15	88,24	12	70,59	80,00	3	17,65	20,00
19	10	9	90,00	5	50,00	55,56	4	40,00	44,44

20	8	6	75,00	5	62,50	83,33	1	12,50	16,67
21	23	9	39,13	5	21,74	55,56	4	17,39	44,44
22	19	3	15,79	3	15,79	100,00	0	0,00	0,00
23	15	9	60,00	7	46,67	77,78	2	13,33	22,22
24	9	5	55,56	3	33,33	60,00	2	22,22	40,00
25	6	0	0,00	0	0,00	0,00	0	0,00	0,00
26	25	8	32,00	5	20,00	62,50	3	12,00	37,50
27	10	7	70,00	4	40,00	57,14	3	30,00	42,86
28	17	6	35,29	5	29,41	83,33	1	5,88	16,67
29	17	8	47,06	3	17,65	37,50	5	29,41	62,50
30	10	6	60,00	3	30,00	50,00	3	30,00	50,00
31	20	11	55,00	9	45,00	81,82	2	10,00	18,18
32	20	7	35,00	3	15,00	42,86	4	20,00	57,14
33	12	9	75,00	7	58,33	77,78	2	16,67	22,22
34	15	9	60,00	3	20,00	33,33	6	40,00	66,67
35	11	6	54,55	3	27,27	50,00	3	27,27	50,00
36	15	8	53,33	6	40,00	75,00	2	13,33	25,00
37	7	4	57,14	2	28,57	50,00	2	28,57	50,00
38	13	8	61,54	5	38,46	62,50	3	23,08	37,50
39	17	6	35,29	6	35,29	100,00	0	0,00	0,00
40	14	7	50,00	2	14,29	28,57	5	35,71	71,43
41	19	10	52,63	1	5,26	10,00	9	47,37	90,00
42	30	12	40,00	4	13,33	33,33	8	26,67	66,67
43	4	5	125,00	3	75,00	60,00	2	50,00	40,00
44	17	8	47,06	7	41,18	87,50	1	5,88	12,50
45	7	6	85,71	2	28,57	33,33	4	57,14	66,67
46	8	9	112,50	2	25,00	22,22	7	87,50	77,78
47	15	8	53,33	1	6,67	12,50	7	46,67	87,50
48	13	6	46,15	3	23,08	50,00	3	23,08	50,00
49	21	9	42,86	8	38,10	88,89	1	4,76	11,11
50	22	7	31,82	3	13,64	42,86	4	18,18	57,14
toplamlar	683	355	51,98	192	28,11	54,08	163	23,87	45,92
51	28	4	14,29	1	3,57	25,00	3	10,71	75,00
52	30	4	13,33		0,00	0,00	4	13,33	100,00
53	17	5	29,41	4	23,53	80,00	1	5,88	20,00
54	25	2	8,00	1	4,00	50,00	1	4,00	50,00
55	19	7	36,84	5	26,32	71,43	2	10,53	28,57
56	20	10	50,00	2	10,00	20,00	8	40,00	80,00
57	22	9	40,91	6	27,27	66,67	3	13,64	33,33
58	12	8	66,67	3	25,00	37,50	5	41,67	62,50
59	20	7	35,00	3	15,00	42,86	4	20,00	57,14
60	12	6	50,00	2	16,67	33,33	4	33,33	66,67
61	27	14	51,85	4	14,81	28,57	10	37,04	71,43
62	16	6	37,50	3	18,75	50,00	3	18,75	50,00
63	10	6	60,00	3	30,00	50,00	3	30,00	50,00
64	21	5	23,81	3	14,29	60,00	2	9,52	40,00
65	23	3	13,04	0	0,00	0,00	3	13,04	100,00
66	14	6	42,86	5	35,71	83,33	1	7,14	16,67

67	15	8	53,33	6	40,00	75,00	2	13,33	25,00
68	15	4	26,67	1	6,67	25,00	3	20,00	75,00
69	16	5	31,25	2	12,50	40,00	3	18,75	60,00
70	14	2	14,29	1	7,14	50,00	1	7,14	50,00
71	15	8	53,33	8	53,33	100,00	0	0,00	0,00
72	12	8	66,67	5	41,67	62,50	3	25,00	37,50
73	15	11	73,33	3	20,00	27,27	8	53,33	72,73
74	15	8	53,33	4	26,67	50,00	4	26,67	50,00
75	18	6	33,33	0	0,00	0,00	6	33,33	100,00
76	35	3	8,57	0	0,00	0,00	3	8,57	100,00
77	23	9	39,13	3	13,04	33,33	6	26,09	66,67
78	17	7	41,18	2	11,76	28,57	5	29,41	71,43
79	15	7	46,67	5	33,33	71,43	2	13,33	28,57
80	15	4	26,67	3	20,00	75,00	1	6,67	25,00
81	15	5	33,33	1	6,67	20,00	4	26,67	80,00
82	19	6	31,58	3	15,79	50,00	3	15,79	50,00
83	10	6	60,00	3	30,00	50,00	3	30,00	50,00
84	21	8	38,10	6	28,57	75,00	2	9,52	25,00
85	17	8	47,06	0	0,00	0,00	8	47,06	100,00
86	10	3	30,00	1	10,00	33,33	2	20,00	66,67
87	14	8	57,14	4	28,57	50,00	4	28,57	50,00
88	11	5	45,45	1	9,09	20,00	4	36,36	80,00
89	17	6	35,29	4	23,53	66,67	2	11,76	33,33
90	10	7	70,00	3	30,00	42,86	4	40,00	57,14
91	12	6	50,00	1	8,33	16,67	5	41,67	83,33
92	30	12	40,00	10	33,33	83,33	2	6,67	16,67
93	14	10	71,43	4	28,57	40,00	6	42,86	60,00
94	22	7	31,82	4	18,18	57,14	3	13,64	42,86
95	20	15	75,00	8	40,00	53,33	7	35,00	46,67
96	16	11	68,75	7	43,75	63,64	4	25,00	36,36
97	11	5	45,45	3	27,27	60,00	2	18,18	40,00
98	23	8	34,78	5	21,74	62,50	3	13,04	37,50
99	27	8	29,63	4	14,81	50,00	4	14,81	50,00
100	17	7	41,18	3	17,65	42,86	4	23,53	57,14
Toplam	892	343	41,18	163	18,27	47,52	180	20,18	52,48
Genel Tablo	1561	690	44,20	355	22,74	51,45	343	21,97	49,28

1.1.3. Dokuzuncu Sınıf Öğrencilerinde Görülen Cümle Yapısıyla İlgili Anlatım Bozuklukları Değerleri

Tablo 2: Öğrencilerin kurduğu cümle sayısı içinde cümle yapısıyla ilgili yanlışlıkların neler olduğunu, bu yanlışların hangi oran ve sayılarda yapıldığını göstermektedir. İlk 50 öğrenci düz lisenin, diğer 50 öğrenci Anadolu lisesinin dokuzuncu sınıflarından seçilmiştir.

öğrenci sırası	cümle yapısıyla ilgili anlatım bozuklukları	öge yanlışlığı	amlama yanlışlığı	bağlaç yanlışlığı	zaman ve kişi eki uyumsuzluğu	çatı uyumsuzluğu	ek ve yardımcı eylem yanlışlığı	çoğul eki yanlışlığı	yapısal yanlışlıklar	zamir belirsizliği	filimsi yanlışlığı
	sayı										
1	1				1						
2	2				1				1		
3	1				1						
4	5		2		1	2					
5	0										
6	3			2	1						
7	10	2		2			1			2	3
8	4	1	2						1		
9	2			1					1		
10	2				1						1
11	2							1	1		
12	9	1	1	1			1	2			3
13	3	2	1								
14	3	2									1
15	1		1								
16	4	3							1		
17	5			1			1	1	1		1
18	3			1					1		1
19	4	1						2	1		
20	1										1
21	4		1					1	2		
22	0										
23	2								2		
24	2				1				1		
25	0										
26	3	1		2							
27	3	1		2							
28	1	1									
29	5	3							2		
30	3	1		1		1					
31	2								2		
32	4		2	1					1		

33	2	1	1								
34	6								6		
35	3								2		1
36	2	1						1			
37	2	2									
38	3	1	1				1				
39	0										
40	5		1						4		
41	9		2	5	1		1				
42	8	1		2				4	1		
43	2	1									1
44	1							1			
45	4	2		2							
46	7		3	2				1			1
47	7	5		1	1						
48	3	1						1			1
49	1								1		
50	4	2			1			1			
toplam	163	36	18	26	10	3	5	16	32	2	15
Cümle yapısıyla ilgili yanlışlıklar içindeki yüzdelik değerler		22,09	11,04	15,95	6,13	1,84	3,07	9,82	19,63	1,23	9,20
öğrenci sırası	Cümle yapısıyla ilgili anlatım bozuklukları	öge yanlışlığı	taamlama yanlışlığı	bağlaç yanlışlığı	zaman ve kişi eki uyumsuzluğu	çatı uyumsuzluğu	ek ve yardımcı eylem yanlışlığı	çoğul eki yanlışlığı	yapısal yanlışlıklar	zamir belirsizliği	fiilimsi yanlışlığı
51	3			2	1						
52	4	1	1						2		
53	1	1									
54	1	1									
55	2			2							
56	8		1	4	2				1		
57	3						1	1	1		
58	5	1		2					2		
59	4	1						1	2		
60	4	3				1					
61	10	1			2		2		4		1
62	3	2							1		
63	3								1		2
64	2			1				1			

65	3			1					1		1
66	1										1
67	2			2							
68	3	1		1					1		
69	3	2					1				
70	1				1						
71	0										
72	3				1					2	
73	8	1			1	1	1	1	3		
74	4		1	1		1			1		
75	6	1					2		1		2
76	3	1		1					1		
77	6	3	1		2						
78	5		1	1			1	1	1		
79	2	1						1			
80	1								1		
81	4	1	1	1		1					
82	3	1				1	1				
83	3							1	2		
84	2	1	1								
85	8		1	2			2		1		2
86	2								2		
87	4	2		1	1						
88	4	1	1				1		1		
89	2	1					1				
90	4	2						1			1
91	5			2				1	2		
92	2	1		1							
93	6	1		1	1		1		1		1
94	3	1						1	1		
95	7	2			1	1			2		1
96	4		1	1							2
97	2			2							
98	3	1					1				1
99	4	1								3	
100	4			2			2				
toplam	180	37	10	31	13	6	17	10	36	5	15
Cümle yapısıyla ilgili yanlışlıklar içindeki yüzdelik değerler		20,56	5,56	17,22	7,22	3,33	9,44	5,56	20,00	2,78	8,33

	Genel toplamlar	öge yanlışlığı	taamlama yanlışlığı	bağlaç yanlışlığı	zaman ve kişi eki uyumsuzluğu	çatı uyumsuzluğu	ek ve yardımcı eylem yanlışlığı	çoğul eki yanlışlığı	yapısal yanlışlıklar	zamir belirsizliği	filimsi yanlışlığı
	343	73	28	57	23	9	22	26	68	7	30
YÜZDELER-- >		21,28	8,16	16,62	6,71	2,62	6,41	7,58	19,83	2,04	8,75
	toplam cümle sayısı	öge yanlışlığı	taamlama yanlışlığı	bağlaç yanlışlığı	zaman ve kişi eki uyumsuzluğu	çatı uyumsuzluğu	ek ve yardımcı eylem yanlışlığı	çoğul eki yanlışlığı	yapı-sal yanlışlıklar	zamir belirsizliği	filimsi yanlışlığı
	1561	73	28	57	23	9	22	26	68	7	30
YÜZDELER-- >		4,68	1,79	3,65	1,47	0,58	1,41	1,67	4,36	0,45	1,92

Yüz lise birinci sınıf öğrencisi arasında yapmış olduğumuz incelemeye göre öğrencilerimizin kurduğu 1561 cümlede 690 adet anlatım bozukluğuna rastlanmıştır. Bu anlatım bozukluğu sayısı bozuk cümlelerdeki en baskın dil yanlışından yola çıkılarak tespit edilmiştir. Kompozisyon kâğıtları incelendiğinde öğrencilerimizin bir cümlede birden fazla anlatım bozukluğu yaptığı görülmüştür. Bu kâğıtlarda o kadar anlaşılmaz, dil yanlışları dolu cümleyle karşılaşırız ki o cümleyi belli bir anlatım bozukluğu içinde incelememiz de güçleşiyor. Tek başına değerlendirildiğinde anlam ve yapı yönüyle hiçbir bozukluk görülmeyen birçok cümle ise paragraf bütünlüğü içinde ele alındığında sorun taşımakta, paragrafın akışını bozmaktadır. Kendinden önce ve sonrakilerle uyuşmayan bu tarz cümleleri istatistiksel veriler içinde göstermedik. Eğer bu ifadeleri de saysaydık olumsuz yönde çok daha yüksek değerlerle karşılaşmamız kaçınılmazdı.

İstatistik verilerimize göre yüz öğrencinin kurduğu cümle sayısı içinde anlatım bozukluğu oranı % 44.202'dir. Bu oran kurulan cümle sayısının neredeyse yarısıdır.

Anlatım bozukluklarının % 51.45'i anlamla ilgili, % 49.55'i cümle yapısıyla ilgili anlatım bozukluklarıdır. Birbirine hemen hemen eşit olan bu değerlerden anlamla ilgili anlatım bozukluklarının biraz daha fazla olmasında kelime yapısı ve

anlamlarının tam kavranamamış olunması etkilidir. Yeterli oranda kitap okumayan öğrencilerimiz kelimeleri iyi tanımamaktadır. Bu oranlardan öğrencilerimizin cümle yapısıyla ilgili kuralları iyi bildiği söylenemez. Çünkü anlamla ilgili anlatım bozukluğu taşıyan cümleleri incelediğimizde bunların bir bölümünde zaten cümle yapısıyla ilgili yanlışlıklarla karşılaşırız. Bu cümlelerden belli bir anlam çıkaramadığımız için onlarda görülen cümle yapısıyla ilgili yanlışlıkları da belirleyemedik.

Düz lise ve Anadolu lisesinden seçilen elliser dokuzuncu sınıf öğrencisi arasında yaptığımız incelemede genel olarak şu verileri elde ettik:

Düz lise öğrencilerinin toplamda kurduğu cümle sayısı içerisinde % 51.98 oranında anlatım bozukluğu tespit edilmiştir. Anadolu Lisesi öğrencilerinde bu oran % 41.17'dir. Anadolu lisesi öğrencilerinin yaptığı anlatım bozukluğunun % 47.53'si anlamla ilgili; % 52.47'si cümle yapısıyla ilgili anlatım bozukluklarıdır. Düz lise öğrencilerinin yaptıkları anlatım bozukluklarının % 52.08'i anlamla ilgili, % 45.91'i cümle yapısıyla ilgili anlatım bozukluklarıdır.

Düz lise öğrencileri yüzdeler dilim olarak her iki alanda da daha fazla anlatım bozukluğu yapmıştır. Ancak kendi içinde değerlendirdiğimizde düz lise öğrencilerinin anlamla ilgili anlatım bozukluklarını, Anadolu lisesi öğrencilerinin ise cümle yapısıyla ilgili anlatım bozukluklarını daha sık tekrarladıklarını görebiliriz.

Belli bir sınav sonrasında seçilerek bu okullara yerleştirilen Anadolu Lisesi öğrencilerinin düz lise öğrencilerine göre kelimedeki yapı ve anlamla ilgili problemlerinin daha az olduğu görülüyor. Bu durum 2005 yılı dil ve anlatım dersi öğretim programının amaçları için hemen hemen uygundur. Çünkü öğrencilerin ilköğretimden belli bir hazır bulunuşlukla liseye geldiği düşüncesinden hareket eden bu program kelimedeki anlam ve yapı konuları üstünde önceki Türk dili ve edebiyatı programları kadar durmamıştır. Bu programın Anadolu lisesi seviyesindeki okullarda uygulanması oldukça iyi sonuçlar verebilir; ancak düz liselerimizde öğrencilerimizin hazır bulunuşluk düzeyleri bunun için uygun değildir.

Yüz öğrencinin kurduğu toplam cümle sayısı içinde gereksiz sözcük kullanımı % 7.04'le en çok yapılan anlatım bozukluğudur. Bunu sırasıyla; % 4.68

öge yanlışlığı, % 4.36 yapısal yanlışlıklar, % 3.65 karıştırılan kelimeler, % 3.65 bağlaç yanlışlığı, % 2.81 anlam belirsizliği, %1.92 fiilimsi yanlışlığı, % 1.79 tamlama yanlışlığı, %1.79 mantık hatası, %1.66 çoğul eki yanlışlığı, %1.53 kelimenin yanlış yerde kullanılması, %1.53 özentili kullanımlar, %1.47 zaman ve kişi eki uyumsuzluğu, %1.40 noktalama yanlışlığı, %1.40 ek eylem ve yardımcı eylem yanlışlığı, %1.28 deyim ve atasözü yanlışlığı, %1.08 karşılaştırma ve sıralama yanlışlığı, %0.58 çatı uyumsuzluğu, % 0.57 çelişen ifadelerin kullanımı, %0.44 zamir belirsizliğine dayalı anlatım bozukluğu izlemiştir. Zamir belirsizliği en az görülen anlatım bozukluğu olmuştur. Bu veriler göre dil ve anlatım derslerinde özen gösterilmesi gereken konu sıralaması da belirlenmiş olmaktadır. Bu sayede dokuzuncu sınıf öğrencilerimizin dil yanlışları büyük oranda giderilecektir.

1.2. ANLAMLA İLGİLİ ANLATIM BOZUKLUKLARI VE BUNLARIN SEBEPLERİ

1.2.1. Gereksiz Sözcük Kullanımı

Yüz öğrenci arasında yaptığımız araştırmaya göre öğrencilerin %79’unda gereksiz sözcük kullanımına bağlı anlatım bozukluğu görülmektedir. Toplam cümle sayısı içinde gereksiz sözcük kullanımının görüldüğü cümle %7.047’dir. Anlamla ilgili anlatım bozuklukları içinde bu oran % 30.99’dur.

Gereksiz sözcük kullanımıyla üç şekilde karşılaşmaktayız. Bunlardan birincisi ve en yaygını; cümlede ihtiyaç duyulmadığı halde bir kelimenin birkaç yerde tekrarıdır. İkincisi eş anlamlı kelimelerin bir arada kullanılması; üçüncüsü bir sözün anlamı içinde bulunan başka bir sözün de cümlede kullanılmasıdır.

Cümle içerisinde gereksiz kelimelerin yaygınlığının başlıca sebebi anlatılmak istenenlere yetecek bir kelime kadrosuna sahip olunmamasıdır. Meramını anlatmada başarılı olamayan öğrenci bunun farkındadır. Cümlesini daha açık hale getirmek adına bildiği kelimeleri tekrarlamaya ihtiyaç duyar. Bu da “**gereksiz sözcük yinelenmeleri**”ne neden olur.

“Eş anlamlı kelimeler”in bir arada kullanılmasının başlıca sebebi daha çok anlaşılma arzusudur. Kendi duygu ve düşüncelerini anlatmakta zorlanan kişi çok yazarak veya konuşarak çok şey anlattığını düşünür. Hâlbuki anlatılanlar laf kalabalığından öteye geçemez. **“Bir sözün anlamı içinde bulunan başka bir sözün”** cümlede tekrarı eş anlamlı kelimelerin tekrarından farksızdır.

Zihnindekileri aktarmakta zorlanan, bunlar için uygun kelimeler bulamayan kişi çoğu zaman net bir anlamı olmayan doldurma sözlere başvurur. Gerçekte hiçbir şey ifade etmeyen ya da istenilen anlamı karşılamayan kelimeler kullanır. Bu kelimelere “olay”ı örnek verebiliriz. Birçok öğrencimiz “olay” yerine bir sözcük bulamamanın sıkıntısını zaman zaman duyuyor olmalı; ama "olay" kadar geniş kapsamlı bir sözcüğe kendi beyinsel kayıtlarında rastlamadığı için dönüp dolaşıp aynı kelimenin Arapçasına, "hadise" kelimesine sarılmaktan başka çaresi kalmıyor.

Tüm bunlar kelimelerin iyi tanınmamasından kaynaklanmaktadır. Bu hataların önüne geçmenin tek yolu öğrencilere kelimeleri iyi öğretmektir. Her sözcük alışılmış bağlaşıklarıyla çocuğun zihninde yer etmelidir. Kelimelerin kültür, bilim ve gündelik yaşamdaki anlamları tanıtılmalıdır. Türk Edebiyatı, Dil ve Anlatım derslerinin bir amacı bu sözcük dünyasını çocuğa sunmaktır. Olabildiğince zengin sözcük sayısına sahip, farklı ve güzel metinlerle çocuğun karşılaştırılması bir çözüm yoludur, fakat yeterli değildir. Çocuğun kelimeleri doğru tanımasını sağlayacak en güvenilir yol ona okuma bilincini kazandırmaktır. Türkçeyi doğru, güzel ve titiz kullanan güçlü yazarlarla onları tanıştırmak gerekir.

Bu alanda öğrencilerin yaptığı anlatım bozukluklarından örnekler:

Eğer şimdiden yani bugünkü nesillerin çalışması ileride yani gelecekte bizi, ülkemizi daha iyi kültür seviyesinin daha yüksek bir yere getireceğinden emin olabiliriz.
İnsanlar özgür ve geleceğini güzel kurmak isteyenler ilk başlarda azimli olmalıdırlar.
Şimdi Amerika İran’a savaş açmak istese de İranlılar cephane yönünden iyi bir millet olduğu için , Amerikalılar İran’a savaş bile açamadılar.
Geleceği satın almak için çok çalışmalıyızki geleceğimiz iyi ve güzel olsun.
Bu sözün anlamı vakitin ne kadar önemli ve geri gelmediği anlamı taşır.
Fakat aslında gerçekte hiçbirşey bilmiyordur.

Bugün yaşadığımız dünyada insanlara çok bilgi gerekir.

Televizyon olayında annem haklıydı.

Yatırımlar yeni nesil kuşaklar için birer yatırımdır.

Sebepten neticesinde insanlar için ufak sayılan her bir yatırım insanlık için büyük değerler taşımaktadır.

Geleceğimiz, istikbalimiz için bugünden çalışmalı...

Geleceğimizi kurtarmak için bugünden harekete geçmek gerek. Çünkü gelecekte işleri başarmak için bugünden harekete geçmemiz gerekmektedir.

Vakti zamanında kullanmazsak başarıyı yakalasak bile kullanmadığımız vakitten dolayı başarımız azalır.

Vel hasılı kerim sonunda insanlar hep kendilerini ve kendi ihtiyaçlarını düşünürler.

O çalışmayı 1-2 saat çalışmakla olmaz.

İnşallah insanların ve ulusumunda aynı kanaatte olmasını dilerim.

Bu kişi öyle bir şey yapıyorki karşısındakine hiç karşılık vermeden ona en büyük ve en sert cevabı veriyor.

Kendi düşüncelerim ve benim yaşama şeklim bilgi üzerine kurulu sayılır. Aslında sayılardan daha öte olduğunu söyleyebilirim.

Ama; işe daha erken deyip yarın işe koyulan insan başarılı olamaz.

Bir öğrenci ÖSS sınavında nasıl başarılı olmak istiyor ise önceden koyulmalı rakiplerinin kendisinden daha iyi olabileceğini düşünüp işe koyulmalıdır.

Bu cümlede anlatılmak istenen ; Bilginin çalışarak kazanıldığı bir anlam içeriyor.

Atatürk'ün bir sözünde "Türk milleti çalışkandır, Türk milleti zekidir." sözü ile bu konuya örnek bir sözdür.

Cemal, kasırganın hayal gücünden oluştuğundan görür ve hayal gücü gerçekleşip.

Umudu suya düşer.

Güzelgeçti canım sıkılmadı ama üzüldüm köye gidip dedemin elini nenemin elini öpmek istedim ama olmadı.

Bildikleri bilgileri söyler bilmediklerini ise bilenden alır.

Hız. Ömer'in bir olayı var.

Ben geçen gün babama dedimki: bana bir ayakkabı al dedim.

Çünkü onları görünce olduğumuz durumu görünce varlığımıza varlık katamayacağız.

Çocuklar isterlerki hep benim oynucağım, giysim vb. eşyaları almak isterler.

Bu sözde anlatılmak istenen şey; insanların ancak çok çalışarak bilginin efendisi olabileceğini anlatıyor.

Bir işi başarmak için elinden gelen her türlü çabayı gösterip o işi gerçekleştirmek için çabalamak gerekir.

Çünkü illaki o konuda da ince bir detay olsa da bir şeyi kaçırmışumdır. Okulum ne kadar eski olursa olsun sonuçta artık bizimdi.

Yani zihnindeki sorunlarla ilgili bulunan pek çok cevap vardır ve kararsızlığa düşmektedir.

İnsanlar bu sorunları nasıl çözümleyeceğini bilirse bunları çözmek çok kolaydır.

Bu düşünceler kendi kendine çözülmez hatta daha karmaşık olur.

Yüz ifadelerini anlattı bakkaldaki adamla yüzleri kızarıp birbirlerine baktı ve dediler ki “o kişiler iki sene önce şehit oldu.” dedi.

İnsanlar akıllarındaki beynindeki sorunların çözümlemek için bir çok yola başvururlar.

Bazen böyle olmamın nedeni arkadaşlarım ve ailem olduğunu düşünüyorum çünkü küçüklüğümde ailemle birlikte değilim arkadaşlarımda hep beni dışladılar hor gördüler ve beni dışladılar.

Yalnız ve tek başına düşünüyor.

İnsanların zihninde birçok düşündüğü şey vardır.

Yaşlı bir adam, dalgın ve düşünceli bir şekilde düşünüyordu.

Sürekli aynı şeyleri tekrar ediyordu hep.

Çünkü her insanın kendini açığa vurmak için kullandığı araç bir araç vardır.

Düşününki siz veya sizler çok zekisiniz.

Yalnızlık paylaşılnca dolayısıyla yalnızlık olmaz.

Yaşlılığı yaşayan bilir. Yaşlılığın ne olduğunu.

Yaşlı olmak, yaşlanmak her insanın tadacağı bir duygudur.

Çünkü onlar artık yaşlandılar ve artık geri çocuk gibi oldular.

Biz şimdi yaşlılarımıza nasıl davranırsak, bizde ilerde yaşlandığımızda aynı davranışı görürüz.

Mesela 50 veya 60 yaşındaki yaşlı bir çobandan yeni nesil yetişen çobanlar yaşlı kişinin bilgilerinden faydalanarak mesleğini daha iyi icra edebilir.

Bu vatandaşlarımız toplum içerisinde cana yakın sevimli saygı huzur mutluluk görmek isteyen vatandaşlarımızdır.

Şu anda öyle bir devirde yaşıyoruz ki bırakın yaşlılara hiçbir insana saygı denilen şeyden gösterilmiyor.

Şimdi şehirde yaşayan birine yaşlılarla ilgili bir şey sorsan veya birşey söylesen hiç umrunda bile olmaz.

Yani geçmiş tarihin asıl tanığıdır.

Yaşlılık nasıl ki gençlik var yaşlılıkta insan hayatının bir parçasıdır.

Toplum yaşlıları koruyarak onları saymalıdır.

Yaşlılık dönemi dediğimiz belli bir yaştan sonra insanların belli bir olgunluğa geçip daha ağır hayata girdiği dönemdir.

Onlar kendilerini ölüme daha yakın hissederler kendilerini ve bu dünyada en çok iyilik yapan insanlardır.

Onlar bu dünyada göçüp gittiklerinde o ev yamulur ve o zaman anlaşılır onların değeri.

Yaşlılık dönemi insanlar için çok zor bir dönemdir.

Hayatımın en kötü yılları ilk okul yıllarım oldu.

Demek ki önemli olan düşüncelerimizi anlatmaktan korkmamalıyız.

Bazen sözle anlatamadığın bir şeyi bir damla gözyaşı anlatır, bazen şiirler, bazende farklı bir şeyler ama şu vardır ki duygularını, düşüncelerini anlatabileceğin bir şey vardır.

Bazende öyle bir zaman oluyorki çok sinir olup “ Allah bu öğretmenlere sabır versin” diyorum.

En önemlisi çocuk büyütürler, insan yetiştirirler. Annelerin mesleği annelik mesleği en zor meslektir.

1.2.2.Kelimenin Yanlış Yerde Kullanılması

Yüz öğrenci arasında yaptığımız araştırmaya göre öğrencilerin % 19’unda kelimenin yanlış yerde kullanımına bağlı anlatım bozukluğu görülmektedir. Toplam cümle sayısı içinde oran %1.53’tür. Anlamla ilgili anlatım bozuklukları içinde bu oran % 6.76’dır.

Düşüncelerimizi, duygularımızı kelimelerle ifade ederiz. Düşünceleri aktarmak, kelimelerin yerinde kullanılmasına ve düşünceyi tam karşılayacak nitelikte olmasına

bağlıdır. Farklı bir söyleyişle; iyi bir yazı, iyi düzenlenmiş paragraflardan, paragraflar iyi düzenlenmiş cümlelerden, cümleler ise doğru ve yerinde kullanılmış kelimelerden meydana gelir. (Aktaş, 2001: 75)

Kelimelerin anlam ve görev yönünden iyi tanınmaması, öğrencide Türkçe mantığının tam oturmaması bu tür anlatım bozukluklarının başlıca sebebidir.

Türkçenin eklemeli bir dil olması bize kelimeleri cümle içerisinde daha rahat kullanım olanağı sunmuştur. Cümle sonunda yüklemi kullanana kadar cümlemize istediğimiz anlam ve şekli vermede Türkçe diğer dillere nazaran daha esnek gözükmektedir. Bu rahatlık ve kolaylık kelimelere uygulanan vurgu, tonlamalarla daha da pekişmiştir. Bunun için çok basit bir örnek verirsek:

Ali gitti.

Ali eve gidecekken okula gitti.

Ali dün okula arabayla gitti.

Dün Ali arabayla okula gitti.

Ali gitti okula dün arabayla.

Dildeki bu rahatlık bazı kuralları göz ardı etmemize sebep olmaktadır:

1. “Cümlede yeri sabit öğeler vardır.” Eğer nesne belirtisiz ise kelime veya kelime grubu mutlaka yargının önünde yer almalıdır. (Karahan, 2003: 12)

Bugün ödevimi hazırlamak için evde kalemle siir yazdım

Bu örnekte görüldüğü gibi yüklem ve belirtisiz nesne arasında daima bir ilişki vardır. Öğrenciye bu bağı sezdirecek örnekler sunmadan, onların kelimeleri pervasızca kullanmalarının önüne geçemeyiz.

- 2.“Bir varlık, bir kavram veya bir hareketi karşılamak üzere belirli kurallar dâhilinde yan yana gelmiş” kelime gruplarını dikkatli kullanmamız gerekiyor. Kelime grupları belli kurallar dâhilinde oluşmalıdır:

1. Kelime grupları, diğer kelime grupları ve cümleler içinde tek bir kelime imiş gibi işlem görürler.
2. Kelime gruplarında yardımcı unsur (tamlayan) başta, asıl unsur (tamlanan) sonda bulunur.

3. Kelime gruplarının, cümledeki başka kelime ve kelime gruplarıyla ilişkisi, grubun sonundaki çekim ekleriyle sağlanır. O çekim eki eklendiği kelimenin değil grubun çekim eki durumunda olur.

Kelime gruplarının vurgusu, grubun özelliğine göre başta, sonda veya sondan bir önceki kelime üzerinde bulunabilir. (Cemiloğlu, 2001: 39)

Kelime topluluğu kavramı çocuğun zihninde bu genel hatlara göre oluşmadan, ondan kelimeleri yerli yerinde kullanmasını beklememiz yanlış olur. Dil becerisini kazanma, bir sezgi işidir. Öğrenciye bu kuralları ezberletmek yerine yanlış ve doğru örnekleri birlikte sunarak sezdirmeliyiz.

Kelimelerin yerinde kullanılmamasıyla ilgili en yaygın dil yanlışlarından biri sıfat ve zarf olarak kullanılabilecek bir kelimenin yanlış yerde ve görevde kullanılmasıdır. Türkçenin kural ve mantığını bir yana bırakıp kendi mantığıyla yeni dil kuralları oluşturan çevreler yeni dil yanlışlarının kaynağı sayılır. Bugün kitle iletişim araçlarında ve örgün eğitimde ısrarla vurgulanan bir kullanım genel bir anlatım bozukluğunu beraberinde getirmiştir.

Bilindiği gibi, belirtisiz isim tamlamasında tamlayan ve tamlanan arasına hiçbir kelime giremez. Belirtisiz isim tamlamasında tamlama önüne gelen sıfat, tamlayanın değil, tamlamanın bütününündür. Bunu kavrayamayanlar “ Eski Rize Valisi” sözünün anlatım bozukluğu olarak görürken “Rize Eski Valisi” sözünü doğru kabul etmektedirler. Hâlbuki burada “eski” sıfatı “Rize”nin değil “Rize Valisi”nindir.

Dil, sıkça tekrar edileni doğru kabul etmeye meyillidir. Böyle bir yanlışın tekrarı zamanla dil mantığını bozacaktır. İşte o zaman sıfatın neyi nitelediği konusundaki anlam belirsizlikleri çoğalacaktır. Gerçekten, öğrencilerimizin kelimenin yanlış yerde kullanılmasına ilişkin anlatım hatalarının çoğunda isim tamlamalarının tam kavranmadığını görüyoruz.

İsim tamlamasında araya gelmesi gereken sıfatın başa gelmesi durumunda anlatım bozukluğu meydana gelmektedir.

Kelimelerin yanlış yerde kullanılmasında etkili olan diğer bir faktör fiilimsilerin anlam özelliklerinin iyi kavranamamış olmasıdır. Fiilimsilerin isim ve fiil arasında; fiilimsi eklerinin çekim eki ile yapım eki arasında bir özelliğe sahip olması onların anlaşılmasını zorlaştırmaktadır.

Fiilimsilerin eklerden yola çıkarak ve sadece o eki alan kelime dâhilinde öğretilmesi fiilimsilerin anlam boyutunu ikinci plana itmiştir. Bunda “normatif” dil bilgisi anlayışı etkili olmuştur. Hâlbuki fiilimsiler, yüklem olan fiiller gibi anlamsal görevler üstlenmektedir. Fiilimsi öncesinde gelen birçok kelime eklerle fiilimsiye bağlanmaktadır. Bunu kavramayan öğrenci ya fiilimsileri hiç kullanmadan sıradan ifadelerle bütün kelimeleri yükleme bağlayacak ya da fiilimsilere bağlanması gereken kelimeleri yanlış yerlerde kullanarak anlatım bulanıklığına düşecektir.

Kelime gruplarını, fiilimsileri tam anlamıyla öğretmeden anlatım bozukluklarını anlatmaya çalışmak öğrencinin kafasını karıştırmadan öte bir sonuç getirmeyecektir. Lise birinci sınıf programına baktığımızda fiilimsilerle ilgili herhangi bir konuya rastlamıyoruz. Bu da kelimelerin yanlış yerde kullanılmasına ilişkin anlatım bozukluklarının anlaşılmasını engellemektedir.

Öğrencilerimizin bu alanda yaptıkları anlatım bozukluklarını ilişkin birkaç örnek:

Yarım iş bilmemek gereklidir.

Hayattan tek şey istediğim şudur.

Kendilerinin sadece ihtiyaç duyduğunu sanarlar.

İnsanlar kendilerini düşünmemeli hep çevresinde olup bitenlerde bakmalıdır.

İnsanlar hayatta çalışmazsa ayakta duramaz.

Yaşlılarımızdan duyduğumuz sözler bazen ne kadar sıkıcı olduğunu düşünüyoruz;

fakat bazen bildiklerimle benden yaşça büyük olan insanlara bilgi verdim.

Hayatın içinde en belirgin iş bilmek değildir

Birgün hiç unutamadığım başımdan geçen bir olayı anlatayım.

Nasıl bir kilitli kapıyı, açarken anahtara ihtiyaç duyulursa.

Türkiye’de bir sürü ayağı olmayan insanlarımız var.

Aniden annemsiz dünyada ne yaparım nasıl yaşarım diye ağlamaya başladım.

Bu beni fazla şaşırtmadı daha öncede belkide bin kere görmüştüm karıncayı ama bu sefer ayrı bakıyordum karıncaya.

Bir gün dört yaşında olan kardeşim anneme kızıp odaya kapanır.

İçine kapanıklığım yüzünden anlatacaklarımı düşüncelerimi pek fazla insanlara anlatamıyorum.

Günlük yaşamda bu en çok yazarlarda görülür.

İnsanlarımız ise bütün yazarların düşüncesini okumayı sevmezler.

Çünkü hayatın kendiyle güzel olduğunun farkına varabilirlerdi.

Ülkemizde yaşlanmış insanlara genel olarak yapılan davranışlar kötü nitelik taşımaktadır.

Çünkü onların zamanında bizim gibi rahatlıkları yoktu.

Onlardan azıcık sevgiyi esirgeyen insanlar onları buraya bırakmıştır.

En çok sevgiye muhtaç, duyarlı, hassas insanlardır.

Bu yaşlılık döneminde insanlar daha duygusallaşır, daha ölümü düşünürler.

Benim için kendilerine güvenirse her şeyin üstünden geleceğine inanırsa, cesaretiyle o insan hiçbir zaman yalnız kalmaz.

Anneler, acı günde, tatlı günde bizim yanımızda olan, bize zarar geleceğinden korkan, bizim yerimize kendini bile feda etmeyi göze alan çok kutsal bir varlıktır.

1.2.3. Çelişen İfadelerin Bir Arada Kullanılması

Yüz öğrenci arasında yaptığımız araştırmaya göre öğrencilerin % 9'unda çelişen ifadelere bağlı anlatım bozukluğu görülmektedir. Toplam cümle sayısı içinde oran % 0.57'dir. Anlamla ilgili anlatım bozuklukları içinde bu oran % 2.53'tür.

Bazen bir ifadede iki veya daha çok fikrin birbirini tutmadığı görülür. Bu hata yazarın evvelce söylediklerinin farkında olmadığını anlattığı gibi, okuyanların bu fikirlerden hangisini doğru olduğu hakkında tereddüdüne, dolayısıyla itimadının sarsılmasına, fikirlerinin tesirini kaybetmesine sebep olur. Birçok hata gibi fikirlerin birbirini yalanlaması da iyi düşünmemenin mahsulüdür.

Öğrencilerin çelişen ifadeler kullanmalarında kelimelerin anlamlarını iyi bilmemeleri, kelimelere kendilerince anlam yüklemeleri etkilidir. Bu yanlışlıklar kesinlik ve olasılık bildiren ifadelerde daha çok görülmektedir.

Çelişen ifadelerde Fevziye Abdullah TANSEL'in söylediği gibi yazan kişilerin evvelce söylediklerinin farkında olmaması etkilidir. Bu farkındalık ancak yaratıcı ve eleştirel düşünme becerisi öğrenciye kazandırıldığında gerçekleşecektir. Eleştirel düşünme sadece çelişen ifadeleri değil mantık hatalarını da engelleyecektir.

Bu alanda öğrencilerin yaptığı anlatım bozukluklarından birkaç örnek:

Yani insanların bildikleri şeyin aslında tam olarak bazı şeyleri hiç bilmemeklerdedir.

Hayatta herkes bildiği işler bilmediği işler vardır.

Bir insan öğrendiği şeyi biliyorum demez. Ama bazen bu ifadeyi kullanır.

Hayatta en iyi bildiğim pek çok şey var.

Hayallerinin suya düşeceğini anlayıp, umudunu yitirmedi

Herkez bildikleriyle yetinmediği gibi daha çok bilgi istediği zaman bildiğimiz her şeyi unutabiliriz.

Aileme karşı bazı sorumluluklarımız olduğu halde bunları biliyorum ama bilmiyorum.

Ailemin ve çevreme karşı her şey bildiğimi biliyorum halbuki bilmiyorum.

İnsanın herşey deneyerek düşünerek bulacağı erişemeyeceği şey yoktur.

1.2.4. Mantık Hataları

Araştırmamıza göre öğrencilerin %24'ünde mantık hatalarına bağlı anlatım bozukluğu görülmektedir. Toplam cümle sayısı içinde oran %1.79'dur. Anlamla ilgili anlatım bozuklukları içinde bu oran %7.88'dir.

İyi bir cümle için cümlenin sadece dil bilgisi bakımından doğru olması yetmez; cümlede ifade edilen fikrin mantık bakımından da doğru olması gerekir. Uzun bir yazının başlangıç bölümlerinde söylenenleri unutup birkaç paragraf sonra tekrarlamak yahut daha önce söylenmiş bir önermenin birkaç paragraf sonra

zıddını söylemek sıklıkla görülen mantık yanlışlıklarındandır. Mantık yanlışlığı, olaylara objektif bakamamaktan; olayları geniş bir perspektiften yansıtmak yerine tek yanlı görmekten ve iyi bir gözlem yapamamaktan kaynaklanır.

Çelişen ifadeler, anlam belirsizlikleri ve mantık hatalarına bağlı anlatım bozukluklarının temelinde dil bilgisi öğretimiyle ilgili bir eksiklik yanında edebiyat öğretiminin amaçlarının gerçekleştirilmesine yönelik bir eksiklikten de söz edebiliriz. Edebiyat dil kurallarına dayalı, doğru ve düzgün düşünmeyi amaç edinen bir hüner alanıdır. Edebiyat öğretimiyle, dil hünerleri öğretilmeye çalışılır.

Dil ve anlatım dersinin görevi sadece çocuğun doğru konuşup yazabilmesini öğretmek değildir. Dil bilgisi derslerinin asıl görevlerinden biri çocuğu ana dili üzerinde düşünmeye sevk etmektir. Dil bilgisi dersine bu açıdan bakan Ataç bu dersi diğer derslerden çok daha lüzumlu, faydalı bir "fikir jimnastiği" olarak görür. Ancak, mantık yanlışlarının düzeltilmesi sadece dil ve anlatım dersleri kapsamında da düşünülmemelidir. Tüm derslerde amaç çocuğun belli bir zekâ olgunluğuna getirilmesidir. Bu ise uygun öğrenme ortamlarıyla gerçekleştirilir.

Düşünce ve dil kavramları birbirinden bağımsız değildir. Dil bilimi üzerindeki çalışmaların bazıları dili aklın aynası olarak gösterirler. Onlara göre dil akıldır. Dil olmasaydı akıl da olmazdı. Dil aklı ifade etmenin bir aracıdır. Aklı dil ortaya koyar. Bu şekilde varlığını ortaya koymuş olur. Bunun tersini, yani dilin akılla şekillendiğini ileri sürenler de vardır. Her iki görüşte de dil akılla ilgili olarak değerlendirilir. (Birinci, 2007: 3)

Buradan anlaşıldığı gibi dili geliştirdiğimiz ölçüde düşünceyi, düşünceyi geliştirdiğimiz ölçüde dili geliştirmekteyiz.

Düşünceyi geliştirmenin en iyi yolu ise soru sormaktır. Yerinde ve zamanında öğrencilere yönelteceğimiz sorular onların dil ve düşünce ufkunu genişletecektir. Dil ve Anlatım derslerinde işlenecek güzel metinler ve onlara bu metinlerle ilgili yöneltilecek uygun sorular çocukların mantık gücünü geliştirecektir.

Bizler kendimizi ifade ederken özentisiz bir tavır sergileriz. Anlatmak istediğimiz duygu, düşünceyi gösteren bir kelime cümlemizde olsun gerisinin önemi yoktur. “Ben ipucu verdim, artık gerisini karşımdaki anlar.” diye düşünürüz. Hâlbuki düşüncelerimizi ifade ederken tüm kelimeleri titizlikle seçmeliyiz. Konuşmak, yazmak bir plan ve düşünce gerektirir.

Okuma ve düşünme arasındaki ilişkiyi her fırsatta söylüyoruz. Okuma kadar okuma şekli de düşünce faaliyetlerimiz üzerinde etkilidir. Okuma sadece bilgi edinme, başkalarının deneyimlerini paylaşma aracı değildir. Okumakla davranış ve düşünüş gücü geliştirilir. Bunun için en ideal olan ise “eleştirel okuma”dır. Eleştirel okuma özel bir öğretim tekniği ve yetenek alanı olarak düşünülebilir. “Eleştirel okuma ‘yapı incelemesi’, ‘tematik çalışma’, ‘anlam bilgisi’, ‘üslup incelemesi’, ‘yorum bilgisi’, adlarıyla anılan çalışma alanlarına ait veri ve prensiplerin okunan metne uygulanmasıdır.” (Aktaş, 2001: 34)

Okuması hızlı ve kusursuz gözüken birçok öğrencimizin okuduğu parçayı anlamadığı ya da yüzeysel anladığı, okudukları hakkında hiç düşünmediği bu yüzden düşündüklerini aktarmaktan korktuğu görülmektedir. Eleştirel okumanın amacı kuru bir okuryazarlıktan öte, ana dilinin bütün inceliklerini gözeterek belli alanlarda araştırmacı, üretken ve yaratıcı düşünceye açık okur yetiştirmektir.

Eleştirel okuma için; öğrenciye okuma sevgisi ve alışkanlığı kazandırmak, ders programlarını düşünceye ağırlık verecek tarzda düzenlemek gerekir. Bu alanda yapılabilecekleri şöyle sıralayabiliriz:

a) Bunlardan birisi ve yaygın olanı birbirine benzer yahut paralel konuları alt seviyelerden başlayarak yükseltmektir. Aşamalılık ilkesi bu noktada önemlidir. Öğrencilerimize kitap okuma alışkanlığı kazandıracaksak onların ilgi alanları, yaş seviyelerine uygun; okurken onları sıkmayacak eserlere öncelik vermek en doğrusudur. Meselâ polisiye romandan Dostoyevski'nin Suç ve Ceza'sına geçilmelidir. Böylece öğrenci kitap okuma yolunda kendinde istek bulacaktır. “Sonuç olarak ilk, orta ve yüksek okullarda öğrencilere ciltler dolusu uzun ve yorucu klâsik eserler listesi vermek yerine, onların seviyelerine uygun, kısa, özgün, yaratıcılık duygularını kışkırtan ve onlarda seçicilik zevki uyandıran eserler

okutulmalıdır. Metinleri seçerken öğrencinin zevk alması ve metnin edebî değeri göz önünde bulundurulmalı, yani ikisi arasında bir denge gözetilmelidir. Böylece öğrenciler daha işin başında eleştirel düşünmeyi, tartışmayı ve sorgulamayı hayatlarının bir parçası haline getirecek sonuçta düşündüklerini doğru ve dil zevkine uygun bir tarzda ifade edebilecek düşünen, okuyan, okuduklarını yorumlayan, eleştiren ve yeni fikirler üretebilen bir aydın olarak yetişeceklerdir.” (Aktaş, 2001: 40)

b) Okuma eylemini boş zamanı değerlendirmek için yapılan bir etkinlik olarak gören anlayıştan vazgeçilmelidir. Okumak için belli bir zaman ve uygun bir ortam sağlanmalıdır. Okumanın, öğrencilere boş zamanlarını değerlendirme işi değil, çocuk yaşından ölünceye kadar devam edecek olan bir süreç olduğu fikri verilmelidir. Bu süreçte bilgi edinmek ve zihnî bir etkinlik kazanmanın yanında "insanî bir haz" almak da okumanın temel amaçlarından biri olmalıdır. Bunu gerçekleştirmek için okumaya mutlaka geniş bir süre ayrılması da şart değildir. Günlük olaylar arasında birtakım kısa okuma boşluklarının bulunabileceği ve yine okumanın hayatın bir parçası olduğu fikri çocuğa küçük yaştan itibaren telkin edilmelidir.

c) Güzel sanatlar ve edebi eserler arasındaki yakın ilişki öğrenciye sezdirilmelidir. Öğrencilerin izledikleri bir tiyatro, bale gösterisi, film; dinledikleri bir müzik hakkında görüşlerinin alınması, bu konuların tartışmaya açılması eleştirel okuma ve düşünmeyi geliştirecektir. Yine bu bağlamda edebî eserlerin filmlere uyarlanmasından yararlanarak öğrenciler bu filmler hakkında konuşturulup edebî romanla film arasında mukayese yapmaları oldukça çekici ve yararlı bir uygulamadır.

d) Edebiyat eserleri arasında karşılaştırma yapılması, aynı yazarın farklı eserleri veya farklı yazarların aynı konuda verdiği eserler hakkında düşüncelerin dile getirilmesi düşünce gücünü geliştirecektir. Belli konularda farklı Türk ve dünya yazarlarının yazılarını karşılaştırma, öğrencilerde merak uyandırdığı gibi onların kelime hazinelerini zenginleştirecek hem de okumaya ilgilerini arttıracaktır.

Bu alanda öğrencilerin yaptığı anlatım bozukluklarından birkaç örnek:

Çalışan bir insanla çalışmayan bir insan arasındaki fark çalışan insan daha zeki olur. Çalışmayan bir insan tembel olur.

Yani insanların bildikleri şeyin aslında tam olarak bazı şeyleri hiç bilmemeklerdedir.

Bir işi başarabilmek için sadece çalışmak yeterli değil yani bir iki gün çalışıp ipin ucunu bırakmak olmaz.

Bir hedefe ulaşmak için hayalini gerçekleştirmek için bile canla başla çalışmak gerekir.

İnsanlar hayatları boyunca her şeyi bildiklerini sanırlar ancak insanlar hayatta hiçbirşey bilmiyorlar.

Herkez bildikleriyle yetinmediği gibi daha çok bilgi istediği zaman bildiğimiz her şeyi unutabiliriz.

Aileme karşı bazı sorumluluklarımız olduğu halde bunları biliyorum ama bilmiyorum.

Ayakkabı satan kişiler canla başla çalışıyorlar ve ben bunlara çok üzıldüm.

Ailemin ve çevreme karşı her şey bildiğimi biliyorum halbuki bilmiyorum.

Bana öyle geliyor. İnsanları düşünüyorumda bazıları her şeyi biliyor ve benden üstün gibi geliyor. Ama tekşey onların hiçbirşey bilmedikleridir.

Bazı diyorumda eski hiçbirşey bilmesem hayat o kadar zorki bazı bildiğim şeyler işime yarıyor.

Eğer bir öğrenci sınava çalışır ve hakettiği bilgiyi kazanır.

Anahtarı üzerine kilitler.

Kardeşim odaya kilitli kaldığında “birşey yapmalıyım?” sorusu kafama takıldı.

Çaresizlik, insanın kendisini anlatamaması çok karmaşık bir olaydır.

Örneğin bir ressam yaşamı boyunca sadece resim yaptığı fırçasıyla yaşarsa ressamın yalnızlığı resimlerinde yansır onun için insan yalnız kalmamalı çünkü insan toplumsal bir varlıktır.

Bu da o insanın, istemeden bile olsa zoruna gider gururu incinir.

Anlatamıyor, ulaşamıyor zafere ama her şeyi başarıyor.

Duygularınızı rahatlatmak için paylaşmak isteriz ama bazı duygular vardır.

Eski çağları düşünürsek o dönemde yaşayan ve çevremizde bulunan yaşlılar var.

Yaşlılık insanın düşüncelerini bile yoran çünkü insanın yaşlandığında zekası bile geriye gider.

Hiçbir insan yaşlanmayı istemez hep genç kalmayı ister ama gençlikte ölmeden o hayal gerçekleşmez, bütün insanlarda bunu bilir.

Düşüncelerimizi anlatabilmek için birçok harf birçok kelime vardır; ama insan bunları kullanmasını bilmiyorsa bu kelimelerin olması hiç birşeyi değiştirmez.

Çaresizlik karşındakine bildiklerini, düşündüklerini anlatmak çok zordur.

Nedeni bilinmeyen bir sıkıntı sarar. Sıkıntıyı gidermek için gülerler oynarlar.

Aslında çaresizlik diye bir şey yoktur. İnsanlar zor durumda kaldıkları zaman kendilerini çaresiz sanırlar.

1.2.5. Çeşitli Yönlerden Birbirine Karıştırılan Kelimeler

Araştırmamıza göre öğrencilerin % 43'ünde birbirine karıştırılan kelimelere bağlı anlatım bozukluğu görülmektedir. Toplam cümle sayısı içinde oran %3.65'tir. Anlamla ilgili anlatım bozuklukları içinde bu oran %16.06'dır.

Bazı kelimeler ilk bakışta aynı anlamı karşılar görünseler de aralarında küçük anlam farklılıkları vardır. Bu farklılıklara *nüans* adını veriyoruz. “Dilin zenginliği, nüanslı kelimelerin çokluğuyla doğru orantılıdır. Ayrıca nüanslar ifadeye zenginlik ve derinlik kazandırır.” (Aktaş, 2001: 76) Kelime hazinemiz ne kadar çok olursa olsun, kelimeler yerinde kullanıldıkları ölçüde bir işe yararlar ve bize ait olurlar. Aynı ya da yakın anlamlı kelimeler arasından ifadeye en uygun olanını seçmek ve onları yerinde kullanmak büyük bir beceri ve deneyim ister, kelimeler yerinde kullanılmadıkça bir işe yaramaz. Bunlara dikkat edilmemesi anlatım bozukluğuna sebep olur.

Karıştırılan kelimelerden bir bölümü yabancı dillerden dilimize girmiş olanlardır. Bu karıştırma özentiye bağlı anlatım bozukluklarıyla hemen hemen aynı sebeplere dayanmaktadır. Bilmediği Türkçe asıllı kelimelerin anlamında az da olsa bir tahmin yürütebilen öğrencilerimiz Doğu veya Batı dillerinden Türkçeye girmiş ve bugün Türkçeleşmiş kelimelerin kullanımında hata yapmaktadır. Bu hatalar genellikle birbirine yakın fonetik özellikler gösteren kelimelerde karşımıza çıkmaktadır.

Türkçede kelimeler üç şekilde oluşturulur. Bunlardan ikisi Türkçe kelimelere yapım eki getirilerek ya da kelimeler birleştirilerek yapılır. Üçüncüsü ise farklı kültürlerden yeni kelimeler alınarak yapılır. Alınan bu kelimeler biçim, ses ve anlam yönünden yorumlanarak Türkçeye kazandırılır.

Türkçe asıllı kelimelerdeki karışıklığın temelinde sözlük ve yazım kılavuzu kullanma alışkanlığının zayıflığı vardır. Yabancı dillerden Türkçeye girmiş kelimeler için az da olsa sözlüğe ihtiyaç duyan öğrencilerimiz Türkçe kelimelerde buna hiç tenezzül etmemektedir. Hâlbuki çok iyi bildiğimizi düşündüğümüz birçok kelime basit hatalar yapabilmekteyiz. Buradan “Lügatle pehlivanlık olmaz.” sözünün ne kadar doğru olduğunu bir kez daha ortaya çıkarmaktadır.

Kelimeleri tanımada kitap okumak, sözlük ve kılavuz kullanmak çok önemlidir. Bu sebeple öğrencilerimize bu alışkanlıkları kazandırmalıyız. Ancak öğrencilerimizin her an yanlarında sözlük bulunduramayacakları gerçeği unutulmamalıdır. Bir kelimenin hangi yollarla Türkçeleştirilmiş olabileceği konusunda onlara bazı ipuçları verilmelidir. Çünkü bu kelimeler Türkçe dil kurallarına göre yorumlanmış, kabul görmüştür. Örneğin; Türkçede kelimelerin sonu b,c,d,g ünsüzleriyle bitmez. Yabancı dillerden Türkçeye giren kelimeler bunun gibi daha birçok kurala göre Türkçeleştirilirler. Söz dağarcığının geliştirilmesine yönelik uygulamalarda kelimeleri; benzerleri, eş anlamlıları, karşıt anlamlılarıyla beraber çocuğa kullandırmak gerekir. Bu çalışma yapılırken arkaik ve güncel kelimelerin yeri iyice vurgulanmalıdır. Benzer kelimeler arasındaki farkları gösterebilecek güçlü örnekler kelimelerin karıştırılmasını önleyecektir.

Eklemeli bir dil olan Türkçede kelimeler aldıkları yapım eklerine göre yeni anlamlar kazanır. Ekler anlamsız parçalar olsalar da geldikleri kelimelere belli anlamlar katarlar. Örneğin “lık” ekinin fonksiyonları; isimlerden yer, alet, topluluk isimleri yapmaktır. Bunu sezen öğrenci ekin geldiği kelime başka anlamlar aramayacaktır. Demek ki ekleri ve onların görevlerini tam olarak kavrayan bir öğrenci, aralarında küçük farklılıklar olan kelimeleri karıştırmayacak karıştırırsa bile bu farkları daha kolay görecektir.

Kelime seçiminde yazının konusunu, kelimenin cümlede kazandığı anlamı vb. hususları iyice gözden geçirmek gerekir üzerinde durulmalıdır. Hiçbir kelime gelişigüzel kullanılmaz. Bir durum için uygun olan bir kelime anlam bakımından uygun olsa da bir başka durumu anlatmaya uygun olmayabilir. Bunun için kelimeleri kullanırken şunlara dikkat etmeliyiz:

1. Kelimelerin genel değil, özel anlamı olanlar kullanılmalıdır. Meselâ artist yerine sinema oyuncusu, tiyatro oyuncusu; ağaç yerine kavak, çınar, çam, ardıç; bina yerine ev, okul, apartman, otel; güzel elbise yerine şık, zarif elbise vb.

2. Eş anlamlı kelimelerden duruma en uygun olan kelime seçilmelidir: Büyüklük için iri, kocaman, kaba, muhteşem, görkemli; güzellik için; sevimli, sempatik, tonton; renk için parlak, mat, donuk, pastel, göz alıcı...

3. Anlatılan duruma göre kelime seçilmelidir: Mutlu yerine sevinçli, şen, neşeli kelimelerini kullanmak; ağlamak, yerine hıçkırma hıçkırma ağlamak, sarsıla sarsıla ağlamak, saçını başını yolmak, kederinden ne yaptığını bilememek, göz yaşlarını tutamamak, gözleri kan çanağına dönmek, acıdan kıvranmak. Bu sözlerin hepsi üzüntünün farklı durumlarını ifade eder. Yahut gülmek yerine gülmenin nüanslarını ifade eden tebessüm etmek, gülümsemek, kahkaha atmak, katıla katıla gülmek kelime ve kelime grupları kullanmak anlatılmak istenen durumun daha iyi anlaşılmasını sağlar.

4. Kelimleri yerinde ve karşıladıkları kavram için kullanmak: Tonton kelimesi toplu, tombul çocuklar ve yaşlı kişiler için kullanılır. Orta yaştaki kişiler için kullanılmaz. (Aktaş, 2001: 79)

Bu alanda öğrencilerin yaptığı anlatım bozukluklarından birkaç örnek:

Bu hedefin için şuan yeterli çalışmıyorum belki ama bende ileride öğretmen olacağım ve bugünlerimi hiç unutmayarak bu ülkeye yeterli öğrenciler yetiştireceğim.

Üstün bir sıraya girmeyelim.

Hayat zorlarla engellerle doludur.

Çalışmamız sonunda bilgi sahibi olduğumuzda topluma faydalı insan olarak milletimize faydalı olarak milletimizi , ulusumuzu çağdaş uygarlık düzeyine çıkarırız.

Sadece öğretim hayatında değil günlük hayatımızda da böyledir.

Fakat her zaman eve tikanıp ders çalışmakta doğru değil.

Karşılık vermemek , sessiz kalmak aslında mahsumluk değildi. Başıma bu konu hakkında birçok olay geldi.

Ama bütün ülkeleri bu genelleme içinde olmayacağımızda acı bir gerçek.

Ama bende bir Türk vatandaşı olarak Türkiye'nin şu anki mağkümüluğu sonucunda elbet bir gün efendi olacağına inanıyorum.

İnsanlar çok isyancıdırlar.

Ertesi gün odanın tepesinden gemi geçer.

Bazı diyorumda eski hiçbirşey bilmesem hayat o kadar zorki bazı bildiğim şeyler işime bile yarıyor.

Bu vatana bin can veda olsun.

Ben hiçbir şeyden habersizdim.

Üstelik bu durumdanda hiç şikayeççi gibi de görünmüyordu.

Ama sadece düşünme ile bu sorunları çözümlemeliyiz.

İmkansızlığı da yine insanlar yapar.

Bu imkansızlığı yaratmamak için içimizi birine dökmemiz lazımdır.

İnsan hiçbir zaman yalnız kalmamalı..

Karamsarlık, her şeyi kötü yönden düşünmek insanın kendine güveninin yok olmasını sağlar.

Eğer geçmişte bir suç işlemişsek bunları geç olmadan çözmeliyiz.

İnsan yalnız kaldığında ne yaptığını bilmeyen herkese muhtaç duruma düşen bir varlık haline gelir.

Fakat o insan bildiklerini anlatamazlığından yada ifade edemeyişinin cezasını çeker.

Örneğin ıstırapla büyüyen bir çocuk kendini ıslah etmek için kederli kelimeleri söylerken, hayatı boyunca sevgiyi görmüş insanın coşkulu kelimeleri kullanması gibi.

İnsanlar yaşamları boyunca beyinlerini hep tek odalı olarak düşünürler her şeyi o odanın içine yerleştirirler ama ne çare her şey bir bir üstüne yığılıyor aradıklarını bulamıyorlar, kısacası karmakarışık olur.

Kendimizi karamsarlığa ve yalnızlığa koymamalıyız.

Kelime hazinesinin geniş olması kullanım düşencesini genişletir ve doğru akıl yürütmeyi kazanılır.

Düşüncelerini anlatamayan hem bir şeyi geveleyip durur, hemde arkadaşdakilerin canını sıkar.

İşşallah yalnızlık kapısını hiçbir zaman çalmayız.

Çünkü yaşlılık bir başka duygudur. Hep ilgi ister.

Çünkü yaşlılar sonbahar mevsimi gibidir.

Yaşamın evreleri vardır. Çocuk, Genç ve yaşlı.

Bu dönemde yaşlılar kendilerini yalnız hissederler.

Yaşlılar, güngittikçe yaşlandıkları için zor, üzgün, değersiz bir hayat geçiriyorlar.

Peki neden çirkin olduğundan dolayı insan dışına çıkmıyor; ama duygularını, düşüncelerini anlatmayı başarmıştır.

Demekki düşünceler sadece sözle değil sanatlarla da anlatılabilir.

Bize bu kadar güzelliklerin sahibi olmamıza sebep olan annelerimizi daima sevgi ve saygıyla yaklaşmalıyız.

Bize bu kadar güzel imkanları vermeye sebep olarak gösterdiklerine göre onlara her zaman sevgi ve saygıyla yaklaşmalıyız.

Önemli olan vatanımıza bir nezbe olsa bile fayda sağlayabilmek çünkü kalkınmamızın tek çaresi budur.

1.2.6. Anlam Belirsizliği

Araştırmamıza göre öğrencilerin % 30'unda anlam belirsizliğine bağlı anlatım bozukluğu görülmektedir. Toplam cümle sayısı içinde oran % 2.81'dir. Anlamla ilgili anlatım bozuklukları içinde bu oran % 12.39'dur.

Anlam belirsizliği; cümlelerin yalınlık, duruluk ve açıklık özelliklerinden uzak oluşudur. Cümle kurarken titiz davranmalı, kelimeleri iyi seçmeli, tartarak ve yerli yerinde kullanmalıyız. Değişik anlamlara gelebilecek veya hiç anlaşılmayacak cümleler insanlarla iletişimimize engel olur. Anlaşılmamak ya da yanlış anlaşılmak anlatımın ve iletişimin temel sorunudur. Öğrencilerimizin cümlelerinde anlam belirsizliğiyle sıkça karşılaşmaktayız. Bu sorunun sebepleri ve giderilme yollarına değinmeden önce anlamın açıklığını sağlayan koşullara bakalım:

1.Duruluk: Duru cümle, gereksiz kelimelerden, gereksiz uzatmalardan arınmış cümledir. Cümlede duruluğu sağlayabilmek için, cümlelerin anlamını etkilemeyen, gereksiz, fazla, doldurma kelimeler kullanılmamalıdır. Ereğimizi dört kelimedede anlatabileceksek, beşinci kelimeyi kullanmamalıyız.

“Cümlede hangi kelimenin gerekli, hangilerinin gereksiz olduğunu anlamak için şöyle yapınız: Bir kelimeyi cümleden çıkarıp öyle okuyunuz. O sözcük olmayınca söylemek istediğimizde bir eksiklik kalıyorsa ya da cümlelerin anlamında

bir değişiklik oluyorsa demek ki o sözcük gereklidir. Hiçbir eksiklik, bir değişiklik olmuyorsa demek ki o sözcük fazlaymış. Böyle fazla kelimeleri cümleden atarak arıtop durultabilirsiniz.”

2. Açıklık: Açık cümle, kolayca anlaşılan, ereği açık seçik ortaya koyan cümledir. Yorumlama gerektiren, hem şu hem bu anlama gelen cümlede “açıklık” niteliği yoktur.

3. Yalınlık: Yalın cümle, süs ve özentie başvurmada edebiyat yapmadan kurulan, doğal ve içten olan cümledir.

4. Akıcılık: Akıcı cümle, anlamca apaçık, pürüzsüz sözlerinde en küçük ses kakışması bulunmayan, hiçbir engelle uğramadan akıp giden cümledir.

Anlam belirsizliği, cümlelerin açık olmaması anlamına gelir. Anlam belirsizliğini etkileyen türlü etmenler vardır: “Söylediklerimizin soyut ya da somutluğu, düşüncenin tam geliştirilip geliştirilmediği, düşüncenin iyi düzenlenip düzenlenmediği yani düşünsel düzenin sağlanıp sağlanamadığı...” (Özdemir, 1998: 61)

Anlam belirsizliğini tek bir sebebe bağlamak imkânsızdır. Semantik, morfoloji ve sentaks konularının üçüyle de ilişkilidir. Bir cümledeki belirsizlik; cümledeki kelimelerin ve öğelerin yerinde kullanılmayışı, noktalama işaretlerinin yerli yerinde kullanılmayışı, yanlış yapılan karşılaştırmalar, zamirlerin belli olmayışıyla alakalı olabilir. Bu sebepleri ayrı başlıklar altında incelemişı olmamız anlam belirsizliği gibi bir konuya gerek kalmadığını düşündürebilir. Ancak öğrencilerimizde karşılaştığımız öyle anlatım bozuklukları var ki bunları tek bir sebeple açıklamamız çok güç. Bu hataları mantık hataları içinde değerlendirmeye çalıştığımızda bölüm pörçük ifadelere bir mantık bulmamız da zorlaşıyor.

Öğrencilerdeki anlam belirsizliği genellikle uzun cümlelerde görölmektedir. Üç-dört cümlede anlatılabilecek duyguların veya yargıların bir cümleye sığdırılmaya çalışılması anlam belirsizliklerine yol açmaktadır. Bu cümleler umulmadık şekilde

başlayıp umulmadık şekilde bitmektedir. Zihnindekileri toparlamayan “Cümleye başlayayım sonunu nasıl olsa getiririm.” düşüncesine sahip öğrenciler ne yazık ki çok uğraştıkları halde cümlelerini bölük pörçük kurmakta ya da hiç tamamlayamadan diğer bir cümleye geçmektedir.

Uzun cümleler hem gönderen hem alıcı için zor ve yorucu ifadelerdir. Ayrıca uzun cümlelerin kuruluşları dikkat ve tecrübe gerektirir. Kelimelerin seçilmesi, yerli yerinde kullanılması; kelimeleri birbirine bağlayacak eklerin bulunması hepsi bir titizlik gerektirir. Eğer böyle bir kabiliyetiniz yoksa kelimeleri ve ekleri düşünürken yazacaklarınızı; yazacaklarınızı düşünürken dil kurallarını göz ardı edersiniz. Her iki durumda da bozuk cümlelerin ortaya çıkması kaçınılmazdır.

Anlam belirsizliğinin önüne geçmek için öğrencilerimizi kısa cümleler yazmaya özendirmeliyiz. Marifetin az sözle çok şey anlatmak olduğunu göstermeliyiz. Bunun için seçeceğimiz eserler çok önemlidir. Tüm yazarlarımızın özendiği “Dede Korkut dilini öğrencilerimize örnek vermeliyiz. Hikâyeleri sadece bir edebi metin olarak değil bir dil öğretisi olarak çocuklarımıza sunmalıyız.

Dil ve anlatım derslerinde oyun niteliğindeki belli yarışmalar onların derse katılımlarını ve dili kavrayışlarını kolaylaştıracaktır. Vereceğimiz belli sayıdaki kelimelerle onlardan bir konuyu en kısa ve güzel şekilde ifade etmelerini istememiz onların cümle kabiliyetini güçlendirecektir.

Bu alanda öğrencilerin yaptığı anlatım bozukluklarından birkaç örnek:

Gelecekte bir plan kurarsa geleceği her yönde iyi sağlam olur. Bu manevi değerde bir aile kurmak olabilir. En basit örnek olarak.

Hayatın içinde en belirgin iş bilmek değildir. Çünkü her şeyi bilmek insanın başına dert açabilir.

Mesela bizim toplumumuz kültürümüzü iyi bildiğini söylüyor ama bazen onların da bazı şeyleri bilmediğini ve öyle gösterdiğini biliyoruz.

Hayat insanlara ve bugünüme kadar gelmiş teknoloji ile bir çok şeyi bildiğini gösterir ama onların gözünden kaçan onların bilmediği çok şey olabilir.

Bir şeyler söyleyip ve söylediğimin doğru olduğunu .

Bana öyle geliyor. İnsanları düşünüyorumda bazıları her şeyi biliyor ve benden üstün gibi geliyor. Ama tekşey onların hiçbirşey bilmedikleridir.

Bazı diyorumda eski hiçbirşey bilmesem hayat o kadar zorki bazı bildiğim şeyler işime bile yarıyor.

Hiçbir şeyden haberim yok. Çünkü öğrendiklerim ve bilgilerim bazen zorlukları da yenemiyor. Anneme karşı çok zorluk çekiyorum bunların başında çok şeyler yaşadım. Bu durumda bilgili olmak sadece toplumda yüksek mertebede olmak değil ödevlerimizin siyasi durumuna ve bunun gibi kaç tane ana unsura etki ettiğini tahmin bile edemezsiniz.

Kavga esnasında her iki tarafta olmak çok kötü bir duygudur.iki tarafta o anda çok gerilir.

Bu söze dayanarak çalışmanın her yerde önemini anlıyoruz. Atatürk de çalışmamız ve bilgi yönünde becerikli olmamızı isterdi.

Sonuç olarak bilgili olmak taa atalarımızdan beri günümüzde bilgili olmamız geleceğe ışık tutmaya yararlı olmaya gereklidir.

Siz birtakım olaylara ne gibi söylentide bulunursunuz.

Rüyalar sadece uyuduğumuz zaman uyuduğumuz zaman hayattaki tüm güzellikleri tüm kötülükleri, çeşitli rüyalar görürüz.

Hayatımızda yapamayacağımız, istediğimiz rüyaları görürüz ve bu yüzden rüyaların hepsi boştur.

Varlığımıza hep varlık katmak istiyoruz. Fakat dönüpte arkamıza bakmaktan çekiniyoruz.

Duygu ve düşünceleri anlatmak insanları hem rahatlatır hem de içinde bulunduğu durumdan kurtulmak için çevresindekilerden yardım alır.

Hayatta çaresizlik ve yalnızlık insanı kilitleyen en büyük anahtar olduğunu, açan ise o anahtarı, nedenlerini, oluşmamasını engelleyendir.

Günlük yaşamımızda insanlar kendilerini fark etmek için fazla düşünmezler.

İnsanlar kendilerini ifade etmek için kelimeleri kullanırlar. Gerek az ve öz olur gerekse laf kalabalığı yapıp anlatılmak isteneni güçlü kılmak istenir. Bazen de kendini ifade etmek isteyip bildiğin bir şeyi bile aktaramaz.

Yaşlı insanlarımıza kesinlikle laf düşmez evde “ sen ne karıştırıyorsun ne anlarsın” gibi.

Yaşlılarımız sayesinde hayatta olduğumuzun bilincinde değiliz, umarımki erken bir vakitte yaşlılarımızı anlarız.

Bu hedefin için şuan yeterli çalışmıyorum belki ama bende ileride öğretmen olacağım ve bugünlerimi hiç unutmuyarak bu ülkeye yeterli öğrenciler yetiştireceğim.

Arkadaşlarla birlikte toplanırdık bir şeyler yapmak. Örn.”gezi , denize gitmek” gibi hiçbir zaman umduğumuz gibi gitmiyordu.

1.2.7.Deyim Yanlışlıkları

Araştırmamıza göre öğrencilerin % 13’ünde deyim yanlışlıklarına bağlı anlatım bozukluğu görülmektedir. Toplam cümle sayısı içinde oran %1.28’dir. Anlamla ilgili anlatım bozuklukları içinde bu oran %5.63’tür.

Deyimler, kendi ve genel anlamından az çok ayrı, daha çarpıcı, kuvvetlendirici, ilgi çekici bir anlatım taşıyan kalıplaşmış sözlerdir. Sayfalarca anlatamayacağımız pek çok şeyi, gerçeği, bir iki kelimeyle deyimlerde bulabiliriz. Bunlar geçmiş yıllarda yaşanmış tecrübelerin, görüp geçirilmiş olayların ürünüdür.

Deyimlerin kullanımı diğer kelime gruplarınınki kadar kolay olmayacaktır, günlük hayatta pek ihtiyaç duymadığımız ve alışık olmadığımız mecazî anlatım deyimlerde kendini gösterecektir. Mecazların akılda tutulması gerçek anlamların akılda tutulmasından daha zordur. Çünkü deyim ve atasözlerindeki göstergeler nesnellikten uzaktır.

Deyimlerin Belirleyici Özellikleri:

Deyimler atasözleriyle genellikle karıştırılmaktadır. Bu karışıklık cümle bozukluklarına sebep olmaktadır.

Deyimlerin Atasözlerinden farkı şöyle özetlenebilir:

- 1-Deyimler kavram ve durum bildirirler.
- 2-Deyimlerin mecazlı anlamı vardır.
- 3-Deyimlerin genellikle öyküsü, efsanesi ve kaynağı vardır.
- 4-Deyimleri anlatım kalıbı olarak görebiliriz.
- 5-Deyimlerde kesin hüküm, öğüt, yol göstericilik yoktur. Bu yüzden genel kural oluşturmazlar.

Deyimler ile atasözlerinin benzer tarafları şunlardır:

- 1-Her ikisinde de kelimelerde mecaz, istiare ve kinaye vardır.
- 2-Kelime dizilişleri değiştirilemez.
- 3-Sözdeki kelimelerin eş anlamlısını kelimenin yerine koymak olumlu bir sonuç vermez, sözü bozar.
- 4-Biçim yönünden birbirlerine benzerler.

Buradan anlaşılacağı gibi deyimlerin anlam özelliklerini yakından tanımadan onları cümle içerisinde sağlıklı ve doğru kullanamayız. Deyimlerle ilgili anlatım bozukluklarını şöyle sıralayabiliriz:

1. Deyimin anlamına uygun yerde kullanılmaması
2. Deyimin aynı anlama gelecek kelimelerle birlikte kullanılması
3. Deyimi oluşturan kelimelerin yanlış söylenmesi ya da değiştirilmesi

Deyimin anlamına uygun yerde kullanılmamasında anlamının bilinmemesi etkilidir. Kullandığı deyimle anlatımını süslemeye çalışan öğrenci eğer deyim anlamını bilmiyorsa cümlesini daha anlaşılabilir hale sokar. Deyimlerin doğru şekillerinin öğrenilmesi için öğretmenlere çok iş düşmektedir. Öğretmen konuşmalarında deyimlere yer vermeli, deyimlerin anlamlarını yeri geldikçe açıklamalı, deyim kullanma yolunda öğrencilere karşı özendirici bir tutum sergilemelidir.

Deyimin aynı anlama gelecek kelimelerle kullanılması deyim anlamını bilmemekten çok konuşmayı pekiştirmek, süslemekle ilgilidir. Görüşlerimizi pekiştirmek için atasözlerine başvurmamız doğaldır; ancak deyimler atasözleri gibi bir tanık, kanıt amacıyla kullanılamayacakları için böyle bir ifade gereksiz sözcük yinelemesi sayılırlar.

Örnek: Ona çok kızdım, sinirimden küplere bindim.

Deyimler mecaz ifadelerdir. Onları oluşturan kelimelerle anlam kazanır. Deyimi oluşturan kelimelerden birini değiştirdiğimizde, deyim zihnimize aynı anlamı çağdırtmayacaktır. Örneğin, “Babam küplere bindi.” deyimini “Babam karelere bindi.” şeklinde değiştirdiğimizde bu ifade artık bizim için bir anlam ifade etmeyecektir.

Deyimler ve atasözleri cümle kuruluşunda aynı özelliği sergilemezler. Ortak tarafları yanında belirgin farklılıkları vardır. Atasözleri kesin bir yargı ifade ederken deyimlerde böyle bir şey söz konusu değildir. Bu ayrımın farkına varılmaması anlatım bozukluklarına yol açmaktadır. Deyim ve atasözlerinin farkını kavrayamayan öğrenci atasözlerini yarım ifadelerle aktaracağı gibi deyimlere kesin yargılar yükleyecektir. Bu yanlışlığın giderilmesi için deyimlerin cümlelerde sıfat, zarf, özne, yüklem vs. görevleriyle kullanılabilecekken atasözlerinde böyle bir özelliğin olmayacağı uygulamalı olarak öğrenciye gösterilmelidir.

Atasözlerine bağlı anlatım bozuklukları için söyleyeceklerimiz başlangıçta deyimler için söylediğimiz üç maddeyle ilgili olacaktır. Öğrencilerimize atasözleri ve deyimlerin doğuşuyla ilgili hikâyeler anlatmak, onları deyimler ve atasözleri sözlüğü kullanmaya teşvik etmek oldukça önemlidir.

Bu alanda öğrencilerin yaptığı anlatım bozukluklarından birkaç örnek:

Zenginler kimseye ihtiyaç duymadan yaşayacaklarını sanıyorlar ama “bir elin nesi var iki elin sesi var” deymi gibi elbette kendilerinin yalnız başına yapamayacakları şeyler vardır.

Bilgili olmalıyız. Çünkü her yoldan bilgi geçiyor.

Kıscası bugün ağlayan zırlayan yarın güler oynar

Bunu anlamak için ilerde sıkışık durumunuz kötü olduğu zaman anlarsınız.

Hayatta tutunmak için bir şeyler bilinmesi lazımdır.bilmesek de olur.

Bilginin efendisi olmak hayatımızdaki artı yönleri vardır.

Bir işe tutunmak için önce çırac olmak gerekir.

Sonuçta gerçekten kazanacağına inanıp ve işe bugün başlayıp çalışıyorsa gerçekte gelecekte başarılı olur ve geleceğinde ayağı üzerinde durabilir.

Çünkü biz genciz. hayata sadece bir yönden bakıyoruz, ama karşımızdakini düşünmüyoruz.

Çalışacak bir kişi ne olursa olsun yeterki zeka gücü kullansın, akıl yeteneğini geliştirsin. Ve böylece çalışma gücünü kazansın.

Ama hedeflerini göz arkası eden bir öğrenci hedefi bu şekilde gerçekleştiremez.

Vel hasılı kerim sonunda insanlar hep kendilerini ve kendi ihtiyaçlarını düşünürler.

Önemli olan insanın hayatına fırsat geçmesi değil o fırsatı değerlendirmesidir.

*Ayakkabı satan kişiler canla başla çalışıyorlar ve ben bunlara çok üzıldüm.
 Nasıl bir köle birkaç yıl eziyet gördükten sonra hatalarını anlayıp kendini geliştirip
 yüksek yerlere gelmeyi aklına koyuyor ve başarıp ülkeyi yönetiyorsa o çocukda
 matematiği öğrenip dersinde başarı sağlar.
 Hayatınızda yaşlılara iyi gözle bakın, ilerde sizlerde onlar gibi olacaksınız yaşlılık
 insanı ölüme yaklaştırır ve insanı korkutur.
 Eğer bir şeyi başarmak istiyorsak emek edip çabalamalıyız.
 O zaman onların gözünde bir kat daha büyürüz.
 İşte bu hedef belirleyip bu hedefe doğru koşmak bu tür sonuçları doğurur.
 Hani insanlar “İçimde bir sıkıntı var. Buram daralıyor.” derler ya.*

1.2.8. Özentili Kullanımlar

Araştırmamıza göre öğrencilerin %16’sında özentili kullanımlara bağlı anlatım bozukluğu görülmektedir. Toplam cümle sayısı içinde oran %1.53’tür. Anlamla ilgili anlatım bozuklukları içinde bu oran % 6.76’dır.

Öğrencilerimizin dil kazanımlarında en az öğretmenler kadar etkili olan birçok faktör vardır. Hele ki dokuzuncu sınıfta, bir kimlik arayışı yaşayan ergenlerde bu etmenler daha da artmaktadır. İlköğretimde öğretmeni, anne ve babasını kendine model alan çocuk; lisede, kitle iletişim araçlarıyla model olarak sunulan ünlüleri, sanatçıları, dizi ve sinema kahramanlarını örnek alacaktır. Ne yazık ki bu modeller çocuğun ruh ve karakter yapısını bozduğu gibi dil zevkini, anlayışını da bozmaktadır.

Kullandığı dille topluma örnek olması gereken yazılı ve görsel basın; dil bilincinden uzak, dile her türlü darbeyi vurmak için elinden geleni ardına bırakmayan bir tavırla hareket ederse o toplum dilinin bozulması kadar doğal bir şey olamaz.

Absürt, kuralsız, bozuk sözleriyle gündemde kalabilen ünlüler, program sunucuları, yazarlar; müzikler, diziler ve kadın programları sadece dilimizi bozmakla kalmıyor, dilimizin kültür toprağını verimsizleştiriyor. “Televizyon tüm kötü güçlerin 60–70 yılda daha da geniş düşünürsek 600–700 yılda yapamadığını 10 yılda

yaptı. İnsanları ne söylediğini bilmez, söyleneni anlamaz duruma getirdi.” (Hepçilingirler, 2005: 40)

İnternet dili olarak adlanılan yapma bir Türkçe, çocuklarımızın yazı ve konuşma diline girmiştir. Bu da bizi her şeyin yarım yazıldığı ve söylendiği bir Türkçeyle karşı karşıya bırakmaktadır.

Öğrenciler arasındaki bir diğer özentî İngilizce kelimelere karşıdır. İngilizceyi düzgün öğrenemeseler dahi “okey, fullemek, start, vs. kelimeleri cümlelerine sokmaları özentiden başka bir şey değildir. Ergenlik dönemindeki genç bu kelimelerle **“ne kadar kültürlü ve bilgili olduğunu”** gösterme kaygısındadır.

Özentili ifadelerden bir başkası; filmler veya yazılı eserlerin çevirisi ile dilimize girmektedir. İyi bir çevirmen, çeviri yaptığı iki dilin kurallarını da iyi bilmelidir. Maalesef ülkemizde bu alanda yeteri kadar titizlik gösterilmemektedir.

Her dilin kendine göre bir mantığı vardır. Bazen çevirilerde dillerin kendine has kuralları çevirmenin işini zorlaştırabilir. Bu durumda çevirmen yaratıcılığını ve dil kabiliyetini devreye sokar. Eğer dilin mantığına aykırı bir çeviri yapıldıysa bu kısa zamanda yayılır belki de özentî haline gelir. Bir dilin en büyük öğretmeni kitaplardır. Onlardaki yanlışlar eğer zamanında fark edilip düzeltilmezse, kısa zamanda yaygınlık kazanır.

Çeviri filmlerdeki “Dublaj Türkçesi” olarak adlandırılan ifadeler öğrencilerimizin özendiği başka bir alandır. Çevirileri kahramanların dudak hareketlerine yaklaştırmak adına Türkçeye yeni bozuk ifadeler sokan seslendirmenler günlük hayatta hızla yaygınlaşan yeni bir Türkçe doğurdular. Bu sözler dilimizde o kadar yayıldı ki Türkçenin bütün kurallarını ve mantığını alt üst etti. Öğrenciye bir dil kuralını öğretmeye kalktığımızda bu sözler sıkıntı doğurdu. Örneğin; en basit cevap ifadeleri “evet” ve “hayır”ın yanında “yooo”yu nasıl açıklayacağımızı şaşırtıyoruz. Çünkü sözler, gramer Türkçe olduğu halde Türkçeye aykırı başka bir şey çıkıyor karşımıza. Türkçe mantığı bu sözleri reddediyor.

Üzgünüm, korkarım, banyo almak, duş almak, çay almak, yemeğe almak, artı (ayrıca, ilave olarak, üstelik anlamlarında), bekleme yapmak gibi kelimeler Türkçe olsa da kullanılış yerleri ve şekilleri Türkçenin mantığına aykırı olduğu için birer anlatım bozukluğudur. Güle güle - Allaha ısmarladık yerine, bay bay, çaav, çüüs, görüşürüz gibi kelimeler de birer Türkçe ifade değildir. Üstelik dilimizdeki görüşürüz şeklindeki bir ifade tehdit, gözdağı bildirmektedir.

Dil model alınarak ve özentiyile kazanılır. Öğrencinin model alacağı kişilerin Türkçeyi iyi konuşan örnek kişiler olması bu sebeple önemlidir. Çocukların izledikleri filmlerden, okudukları kitaplara kadar anne, baba ve öğretmenler tarafından doğru yönlendirilmesi gerekir. Argo, yanlış, konuşma kurallarına ve adabına aykırı örnekleri model alan çocuk doğru ve güzel Türkçeyi neden model almasın. Önemli olan çocuğa etkileyici, Türkçenin tadına varabileceği seçenekler sunmaktır. Bunun için, Türkçeyi güzel konuşması ile takdir toplamış şahsiyetleri sınıfa getirebilir, çocukları onlarla tanıştıralabiliriz. Öğrencilerimize çeviri eserlerden önce Türk edebiyatında dili incelikle kullanan yazarlarımızın güzel eserlerini sevdirmeye çalışabiliriz.

Bu alanda öğrencilerin yaptığı anlatım bozukluklarından birkaç örnek:

Okul bittikten sonra iş hayatına giricem.

İnsanlarla bişileri paylaşmak onlara bişileri öğretmek çok güzel bişi olsa gerek.

Bi gün gelir diğer insanlardan hiçbir farkımız kalmaz ve o insanlardan daha kötü yerde oluruz.

Yarışma sıtart almıştı

Bir kızı beğendim ve ona teklif ettiğimde onun sessiz kalması bana hayır demesinden ağır geliyor.

Manyak güzel bir filmdi.

Kendine iyi bakmasını söyleyip yanından ayrıldım.

Napmalıyım aslında biliyorum fakat bilmiyormuş gibi davranıyorum bildiğimi okuyorum.

Yapacağımız tek şey biliyorum demeyeceksin bilmiyorum dicesin ve çalışacaksın.

Çünkü hayatımızda bize doğru gelen şey başkalarına yanlış gelebilio.

Bunları düşünürken epey bi yol almıştım bir çam altında oturdum.

İnsanın zor duruma düşmesi, çaresiz kalması aniden olan bişeydir.

Yalnızlık paylaşılnca azalan paylaşmayıp bir köşeye çekilip sessizce dününce artan bir olaydır.

Dersten çakma olayım beni ve ailemi çok üzmişti.

Açamıyorsanız bir türlü bütün bilgilerinizi zorlarsınız ama açamıyorsunuz.

Unutmayalımki bir gün bizde yaşlanacaz.

Çünkü unutmayalımki bizlerde ilerde yaşlanıcaz ve aynı hazlar duygular içerisinde gireceğiz.

Her şeye karşı göz yumuyodum; ama dayanamıyodum.

Şuan ki ve o zamanki durumuma bakıyorum çok değişmişim şimdi öyle diilim.

İnsanlarla bir şeyleri paylaşmak, onlara bir şeyler öğretmek çok güzel bişe olsa gerek şuan bile benden küçük kardeşlerim bana ödevlerinde yardımcı olmamı istediklerinde çok mutlu oluyorum.

Yarın görüşürüz deyip oradan ayrıldım

1.2.9. Karşılaştırma ve Sıralama Yanlışları

Araştırmamıza göre öğrencilerin % 14'ünde karşılaştırma ve sıralama yanlışlarına bağlı anlatım bozukluğu görülmektedir. Toplam cümle sayısı içinde oran % 1.08'dir. Anlamla ilgili anlatım bozuklukları içinde bu oran % 4.78'dir.

Karşılaştırma; kişi ve nesnelerin benzer veya aynı yanlarını incelemek için kıyaslama, mukayese anlamına gelir. Varlıklar arasında ortak bir taraf yoksa onları karşılaştırmamızın bir manası yoktur. Böyle bir karşılaştırmamızın yapıldığı cümleler anlamsız bir hal alır.

Öğrencilerimiz varlıkların işaretleri olan kelimelerin anlamlarını ve özelliklerini tam düşünmediklerinden bazı karşılaştırma ve sıralama hataları yapıyorlar. Bu tarz yanlışlıklar mantık hatalarıyla ilişkilendirilebilir; ancak çoğunlukla kelime anlamlarının iyi bilinmemesiyle alakalıdır. Örneğin çocuk bir fiille ismi; meslekle meslek ürününü karşılaştırmaktadır.

Dil ve anlatım derslerinde basit veya gereksiz görüldüğü için üstünkörü geçilen “gösterge”, “kavram”, “sözcük” terimleri öğrenci tarafından tam öğrenilmediği için

kelimeler ve onların ifade ettiği kavramlar karıştırılmaktadır. Bu da karşılaştırma hatalarını doğurur.

Bu alanda öğrencilerin yaptığı anlatım bozukluklarından birkaç örnek:

Çok çalışmalı hayatımızı kurtarmalı , devletimizi en ön sırada tutmalıyız.

Çalışarak devletimizin ve milletimizin çağdaş uygarlık düzeyinde olmasını mı yoksa çalışmayarak kötü ve ikinci sınıf insan ve ulus olmayı mı?

Türkiye Cumhuriyetini bilgi üstünlüğü ile kendine bağlamaya çalışan AB bir tarafta, diğer tarafta hem güç üstünlüğü hemde akıl üstünlüğü ile Irak'a saldırarak sömürgesi altına almaya çalışıyor.

Nedenini sorunca ezber yapma diyorlar. Çalışkan bir öğrenciyle çalışkan olmayan insan arasında dağlar kadar fark var.

Nasıl bir kilitli kapıyı, açarken anahtara ihtiyaç duyulursa. Bilgili bir insanı olabilmek için de çalışmalıyız.

Bazı diyorumda eski hiçbirşey bilmesem hayat o kadar zorki bazı bildiğim şeyler işime bile yarıyor.

Hayat insanlara ve bugünüümüze kadar gelmiş teknoloji ile bir çok şeyi bildiğini gösterir ama onlarında gözünden kaçan onlarında bilmediği çok şey olabilir.

Hayatın içinde en belirgin iş bilmek değildir. Çünkü her şeyi bilmek insanın başına dert açabilir.

O acıları tekrar yaşamamak, belli şekilde insanlara yansıtmak ister.

Her insan toplumda bir şeyler konuşur fakat hangi kelimeyi nerde kullanacağımız önemlidir.

İnsanları canlılardan ayıran en önemli özellik konuşabilmesidir.

Unutmayalım ki onlar bir 50-40 sene önce nesillerin yüklerini üzerine almış ve belkide vatanları için yaşlanmışlardır.

En önemlisi çocuk büyütürler, insan yetiştirirler. Annelerin mesleği annelik mesleği en zor meslektir.

İşte annelik musalla taşına kadar devam eden musalla taşından sonrada cennete götüren bir melektir.

Bir insan için kim ağlar, onun için kim üzülür; onun için kim canını verir annelerden başka?

Arkadaşlardan biri kayaların üzerinde gezerken galiba ayağı kaydı denize düştü ve orada bir can gitmişti.

1.2.10. Noktalama Yanlışıkları

Araştırmamıza göre öğrencilerin % 15'inde noktalama yanlışlarına bağlı anlatım bozukluğu görülmektedir. Toplam cümle sayısı içinde oran % 1.40'tır. Anlamla ilgili anlatım bozuklukları içinde bu oran % 6.19'dur.

Bir cümlenin doğru anlaşılmasında kelimelerin ve kelime gruplarının düzgün, doğru kullanılmaları yeterli değildir. Noktalama işaretleri sayesinde sağlanan vurgunun ve konuşma dilindeki telaffuzun da uygun, yerli yerinde yapılması gerekir. Aynı cümle ya da ifade farklı zaman ve diyaloglarda telaffuz ve vurgu sayesinde farklı anlamlar kazanır. Konuşma dilindeki vurgu ve tonlamanın görevlerini yazı dilinde noktalama işaretleri üstlenmiştir. Bu sebeple noktalama işaretleri öğretmeden önce öğrenciye telaffuz konusunda yeterli bilgi verilmelidir. Fakat dil bilgisi çalışmalarında telaffuz konusu biraz ihmal edilmektedir.

Türkçenin sözcüklerindeki yerli ve yabancı kelimelerin doğru biçimde sesletilmesi konusunda dikkat ve özen eksikliğimiz var. Yabancı dil öğretimi için büyük harcamalar yapıp göz alıcı dil laboratuvarları kuruyoruz, bantlar hazırlatıyoruz, haftanın belirli günlerinde öğrencileri burada toplayıp ders yapıyoruz. Ama Türkçe ve dil bilgisi dersleri için, bırakın laboratuvar, ders içinde kullanabileceğimiz ses bantlarımız yok.

Anadolu'nun çeşitli yörelerinden gelen öğretmenlerin ağız özelliklerini korudukları, ders metinlerini okurken bu özelliklerin ağır bastığı bir gerçektir. Ders kitapları telaffuza ilişkin bilgilerde hem eksiktir hem de yanlışlarla doludur. Elimizde güvenle kullanabileceğimiz bir «telaffuz kılavuzu»muz yok. Özellikle kalabalık sınıflarda okuma ve konuşma uygulamalarında öğrencilere telaffuz alıştırmaları yeterli ölçüde yapılamamaktadır. Belki hiç yapılmamaktadır.

Vurgu ve tonlama hakkında yeterli bilgisi olmayan öğrenciye noktalama işaretlerini öğretmenin bir anlamı yoktur. Çünkü vurgunun kelimeye ve cümleye kattığı anlamı bilmeyen öğrenci noktalama işaretlerinin hangi maksatla kullanıldığını kavrayamayacaktır.

Vurgu sayesinde kelime arka arkaya sıralanan bir hece zinciri olmaktan çıkarak dalgalı bir ses ahengine kavuşur ve konuşma monoton bir seyir takip etmekten kurtulur. Vurgu söze duygu ve canlılık katar, dinleyenin dikkatini uyandırır anlamın kavranmasını kolaylaştırır, sözdeki ezgiyi canlandırır. Türkçe konuşan bir yabancıyı dinlerken ya da yabancılara Türkçe öğretirken vurgunun varlığı ve önemi kendini hemen belli edecektir.

Türkçe kelimelerde vurgu umumiyetle sondadır. Bunda Türkçenin hece yapısının ve sondan eklemeli bir dil olmasının etkisi vardır. Türkçe’ de kelime türetirken veya kelimeye farklı bir görev yüklerken eklerden yararlanırız. Eklerin, kelimelere kattığı bu yeni anlam ve görevleri belirtmek için onları vurgulamamız gerekir. Cümle vurgusuyla ilgili olarak konuşmalardaki duraksamaların ve yazıdaki virgülün öneminden bahsetmek gerekir. Özellikle uzun soluklu cümlelerde görülen yarım duruşlar ve yazıdaki virgül öncesindeki ögeler, uzuv hareketsizliği ve sessizlik yüzünden daha vurgulu algılanırlar. Yine yüklemden uzak düşmüş özneler de virgülle vurgulanır. Bu sebeple öznenin sonra virgül koymayı unutmamak gerekir.

Noktalama yanlışlarına bağlı anlatım bozukluklarının çoğu virgülün yerinde kullanılmamasından kaynaklanmaktadır. Virgülün cümledeki kullanım yerlerini şöyle sıralayabiliriz:

- a.** Cümlede birbiri ardınca sıralanan isimleri ayırır.
- b.** Cümlede birbiri ardınca sıralanmış sıfatları ayırır.
- c.** Birleşik cümlelerde *fakat*, *ancak*, *çünkü*, *eğer*, *ama* vb. bağlaçlarla başlayan cümlelerden önce konur.
- ç.** Anlamı güçlendirmek için tekrarlanan sözler arasına konur; fakat ikilemelerde kelimeler arasına konmaz.
- d.** Cümle içinde ara sözleri ve ara cümleleri ayırmak için çift virgül konur
- e.** Konuşma çizgisinden önce konur.
- f.** Cümle içinde geçen ve, veya, yahut bağlaçlarından önce veya sonra virgül konulmaz metindeki tekrarlı bağlaçlardan önce ve sonra konulmaz.

Virgülün yerinde kullanılmaması anlam belirsizliğine sebep olmaktadır. Virgülün asli görevlerinden biri, yukarıda da söylediğimiz gibi, özneyi vurgulamaktır. Eğer bazı cümlelerde virgülle vurgulanmazsa özneyi belirlemek zorlaşır:

“ Babam eve geldiğinden beri kitap okuyor.”

“ Babam, eve geldiğinden beri kitap okuyor.”

Bir isimden önce kullanılan kelimenin sıfat mı, adlaşmış sıfat mı olduğunu belirlemek için virgüle ihtiyaç duyarız. Kelime grupları bölünemediğinden, sıfat tamlamasında tamlayan ve tamlanan arasına herhangi bir noktalama işareti giremez. Eğer kelime grubunu vurgulamak istiyorsak tek bir kelimemiş gibi düşünüp grubun sonuna virgül koymalıyız. Cümlemizde adlaşmış sıfat varsa ve bu adlaşmış sıfat, yanındaki isimle sıfat tamlaması kurmuş gibi algılanıyorsa bu iki kelime arasına virgül getirmeliyiz.

Öğrencinin virgülü yanlış kullandığını anlaması için adlaşmış sıfat terimini bilmelidir. Ayrıca virgülün bu tarz cümlelere nasıl bir anlam kattığını görmelidir. Öğretimde noktalama işaretlerinin anlam ve vurgu yönünden cümleye neler kazandırdığı uygun örneklerle gösterilmelidir.

Bu alanda öğrencilerin yaptığı anlatım bozukluklarından birkaç örnek:

Birine yardım etmek istersin ama yapamıyorsun bu çaresizlik değilmi. Kader deyip geçmek bu olmaz.

O yalnız bir gemi olmaktan ziyade düşünce ve duygularını anlatan biri olmak istiyordu.

Örneğin kendisine sorulan her şeyi biliyor fakat düşüncelerini anlatamıyor veya kendisine soru soran insan nerden anlıyacak bildiğini?

Tıpkı öniine binlerce anahtar konan insan bu insanın önündeki anahtarlar kelimeler olsun.

Tam oldu bu sefer tamam. “derken kapılardan biri kapanıyor bir türlü çaresizce anahtarları (formülleri) tek tek baştan kontrol ediyor.

Hayatta en çok değer vermemiz gereken yaşlılardır.

Bu vatandaşlarımız toplum içerisinde cana yakın sevimli saygı huzur mutluluk görmek isteyen vatandaşlarımızdır.

Yaşlılar bu Dünya ‘da en tatlı en cana yakın en bilge insanlardır. Unutmamalıyız birgün hepimiz yaşlanacağız.

Çocukları annelerini ve babalarını sanki onlar birer hiçmiş gibi sokağa atabiliyorlar bu nasıl bir yürek anlamıyorum.

Sen nasıl yaşlanınca ilgi beklersen şuanda yaşlılarda senden aynı ilgiyi beklerler.

İnsanlarla bir şeyleri paylaşmak onlara bir şeyler öğretmek çok güzel bişe olsa gerek şuanda bile benden küçük kardeşlerim bana ödevlerinde yardımcı olmamı istediklerinde çok mutlu oluyorum.

Önemli olan hedefimiz karşısında yılmamaktır.

Bunları deneyerek bulmalıyız

Karamsar olmamalı hayatla iç içe olmalı.

1.3. CÜMLE YAPISIYLA İLGİLİ ANLATIM BOZUKLUKLARI

1.3.1.Cümle Öğeleriyle İlgili Yanlışlıklar

Araştırmamıza göre öğrencilerin % 50'sinde cümle öğelerine bağlı anlatım bozukluğu görülmektedir. Toplam cümle sayısı içinde oran % 4.68'dir. Cümle yapısıyla ilgili anlatım bozuklukları içinde bu oran % 21.23'tür.

Cümle öğeleriyle ilgili anlatım bozukluklarını şu başlıklar altında toplayabiliriz:

- Öge eksikliğinden kaynaklanan anlatım bozuklukları
- Özne-yüklem uyumsuzluğundan kaynaklanan anlatım bozukluğu

Türkçe söyleyişte en güzel noktalardan biri; yüklemi belirtmeden önce ne söylersen söyle, fiilin ya da ismin sonuna getireceğin bir ekle veya cümleye sokacağın bir başka kelimeyle anlamı kolayca değiştirebilmendir. Yani cümlelerin anlamını çoğunlukla yüklem belirler. Örneğin İngilizcede (Subject + helping verb + verb) yapısıyla kurulan bir cümlede fazla bir esneklik bulunmaz; fakat Türkçede cümle bitene kadar çok değişik anlamlar üretilebilir. Doğal olarak bu yapı Türkçenin söyleyiş özelliklerine de yansımıştır.

Cümlelerin yapısında bir yüklem ile yüklem anlamını çeşitli bakımdan tamamlayan başka öğeler bulunur. “Özne, nesne, yer tamlayıcısı, zarf” adı verilen bu öğelerin varlığı, sayısı ve yeri, yüklem anlamına, soy ve çatı bakımından niteliğine ve anlamsal ihtiyaca göre değişir. Öğeler cümle içinde zorunlu veya yardımcı öge olarak görev yaparlar.

“Zorunlu ögeler” fiilin ortaya çıkabilmesi için gerekli olan ögelerdir. Bunlar cümle içinde bir kelime veya kelime grubu olarak yer almasalar da varlıkları bağlamdan anlaşılır...Yüklemin bildirdiği anlamın gerçekleşmesi için bu ögelere ihtiyaç vardır.

“Yardımcı ögeler” ise yüklemi yer, zaman, tarz vb. bakımlardan tamamlayan ögelerdir.” (Karahan, 2003: 13)

Bu sözlerden anlaşılacağı gibi cümleyi daha açık hale getiren ögelerin tam ve yerli yerinde kullanılması iyi bir iletişim için şarttır. Zorunlu ögelerin kullanılmaması anlamı bulanıklaştıracaktır. Öge eksikliği basit cümlelerde görülmekle birlikte çoğunlukla birleşik, sıralı ve bağlı cümlelerde karşımıza çıkmaktadır.

Bir cümlede, bir kelime veya kelime grubu değişik öge görevlerinde veya ortak öge olarak karşımıza çıkabilir. Ortak öge kullanımı, ifademizi daha kısa yoldan ve gereksiz sözcük yinelenmesine düşmeden aktarmamızı sağlayacaktır. Ancak bir önceki cümlede farklı, sonrakinde farklı öge özelliği gösteren ifadeleri tek öge olarak almamız ve cümlemizi bu yolla kısaltmamız anlatım bozukluğuna sebep olacaktır.

Örnek:

—Ali’yi gördüm ve Ali’yi sevdim. (ortak öge)

Ali’yi gördüm ve sevdim.

—Ali’yi gördüm ve ** konuştum. (** Ali’yi)

Ali’yi gördüm ve Ali’yle konuştum.

Öge eksikliğinde aynı kelimenin değişik öge görevlerinde olması şart değildir. Bir cümlede gerekli ögelerden birinin bile söylenmemesi anlam kapalılığına sebep olacaktır. Cümledeki bu eksiklik tüm ögeler için geçerli olabilir.

Öğrencilerimiz en çok dolaylı tümleş, nesne eksikliğinden kaynaklanan anlatım bozukluğu yapmaktadır. Özne ve yüklem eksikliğinin çok görülmemesinde öğrencilerin cümlelerin iki ana ögesinin özne ve yüklem olduğunu öğrenmiş olmaları etkilidir. Özne eksikliğinin görüldüğü cümleler çoğunlukla yüklemi farklı olan sıralı

cümlelerdir. Bunlar içinde en yaygını ise herkes, hiç kimse, hepimiz gibi kelimelerin özne olarak seçildiği sıralı, bağlı ve birleşik cümlelerdir.

Öge yanlışlıklarına devrik cümlelerde de sıkça rastlamaktayız. Cümleye ahenk kazandırmanın bir yolu özne ve yüklem yer değiştirilmesiyle elde edilen *devrik cümlelerden* yararlanmaktır. Devrik cümleleri çoklukla şiirlerde ve günlük konuşmalarda kullanırız. Yazılı anlatımda ise konuşma dilinin kendine özgü senli benli anlatımından ve heyecanından yararlanmak için devrik cümleye başvururuz. Ne var ki devrik cümlelerin gelişigüzel kurulmuş bir cümle olduğu düşünülmemelidir. Bunu düşünen öğrencilerimiz devrik cümlelerdeki öge dizilişlerine dikkat etmemekte gerekli öğeleri çoğu zaman unutmaktadır. “Cümlede öğelerin yerini değiştirirken fikrin kuvvetini, açıklığını ve tabiliğini bozmamaya dikkat etmek gerekir. Bu tür cümlelerin yazıya heyecan kattığını biliyoruz. Ancak bir yazıyı tamamen bu tür cümlelerden oluşturmak da yazıdan umulan faydayı olumsuz yönde etkilemektedir. Doğrusu, yazıyı tekdüzelikten kurtarmak ve duygusal bir ton katmak için, yerine göre, cümlelerimizin arasına birkaç devrik cümleyi dengeli bir şekilde yerleştirmektir.”(Aktaş, 2001: 82)

En yaygın anlatım bozukluklarından biri olan “Öge Eksikliği” için söylenen altın kural; öge eksikliklerinin cümlelerin bağlantı yerlerinde, virgüllerin, bağlaçların ve eylemsilerin bulunduğu yerlerde aranması gerektiğidir. (Akbayır, 2003: 67) Bu düşünce, anlatım bozukluklarının giderilmesinden çok ÖSS mantığında öğrencilerin anlatım bozukluğuyla ilgili soruyu daha çabuk ve kolay çözmesi için gereklidir. Zaten genel olarak “anlatım bozukluğu” konusunun işlenişinde bu mantık hâkimdir. Bu anlayış değişmeden temiz ve doğru Türkçeye kavuşmamız zor gibi gözüküyor. Acaba bu yöntem dışında çocuğun anlatım bozukluğu yapmasına mani olacak önleyici müdahaleler bulunamaz mı?

Cümle öğelerinin önemini, doğru kullanımını çocuğa zamanında sezdirmemiz gerekmektedir. Öge eksikliğinin cümlemizi ne kadar belirsiz hale soktuğunu eğer cümle bilgisinde açıkça ifade etmezsek öğrenci ne cümle öğelerini ne de anlatım bozukluklarını kavrayabilir. Matematik dersinde çıkarma işlemini öğrenmeden bölme işlemini öğrenemiyoruz. Bu tarz koşullar dil ve anlatım dersi için de

geçerlidir. Aşamalılık ilkesinden uzak bir dil bilgisi öğretimi asla iyi bir sonuç vermeyecektir.

Cümle öğelerinin öğretilmesi için öncelikle isim hal ekleriyle ilişkisi belirtilmelidir. Hal eklerini cümle kuruluşundan bağımsız ele alırsak öğrenci bu eklerin yüklemle ilişkisini ve cümledeki görevini anlayamayacaktır. Böylece kelime veya kelime gruplarına getirilmesi gereken isim hal ekleri önemslenmediği gibi bu eklerin yeni görevler kazandırdığı cümle öğeleri de göz ardı edilecektir.

Cümle öğelerinin tanınmasını sağlamak için bol bol örnek cümle tahlili yapılmalıdır. Bu tahlillerde basit, birleşik, sıralı, bağlı cümle örneklerine yer vermeli; eksik ve yanlış kuruluştaki cümleler öğrencilere düzeltilmelidir. Cümle tahlilleri öğelerin bulunmasıyla sınırlandırılmamalı, öğelerin oluşum şekilleri, aldıkları ekler ve bu eklerin cümleye kattığı anlam özellikleri öğrenciye kavratılmalıdır. Bütün bunlar yapılırken uyulması gereken birtakım kuralların olduğu unutulmamalıdır. Şimdi bunların neler olduğunu maddeler halinde ortaya koyalım:

1. Cümleyi meydana getiren öğeler adlandırılırken, yüklemle kendisi arasındaki bağlantılar, işlevden hareketle mutlaka göz önüne alınmalıdır.
2. Bir ögenin cümledeki görevi belirlenirken, o ögenin yapısında bulunan çekim ekinin hem görevinden hem de işlevinden ortak hareket edilmelidir.
3. Kelime grupları bir bütün olduklarından, bir ögeyi oluşturan tamlama ve deyim gibi gramer birlikleri parçalanamaz, bir bütünün yapısı bozulmaz. Öğeleri doğru bulmak için, yükleme sorulan sorular isabetli seçilmelidir.” (Cemiloğlu, 2001: 52)

Ana dilimizin söz dizimi incelendiğinde onun pek çok yönden kendine has özellikler taşıdığını görebiliriz. Yeryüzünde konuşulan diller arasında öznenin başta, yüklemnin sonda olduğu diller içinde Altay dillerine yakınlık gösteren Türkçemiz söz dizimi yönüyle esnektir. Bu esnekliğe bir başka dilde rastlayamıyoruz.

Türkçeye kısa ve kıvrak anlatım olanağı sağlayan özelliklerden biri ve dilin çok önemli, ayrı bir niteliği; fiilimsilerle kurulan cümle yapılarında ortaya çıkar. Cümle tasniflerinde basit mi yoksa birleşik cümle olarak mı değerlendirilecekleri sürekli tartışma konusu olan bu yapılar cümle öğelerine bağlı anların bozukluklarının çıkmasında da etkisini gösterir. Bir kelime grubu oluşturan fiilimsilerin kendilerine bağladıkları bazı öğeler cümle bütünündeki diğer öğelerle karıştırıldıkları için eksik ya da yanlış söylenip yazılmaktadır. Geleneksel dil bilgisi öğretiminde fiilimsilerin kendisine bağlı diğer kelimelerden ayrılarak tek tek bulunup sadece yan cümlecik olarak değerlendirildiğini görüyoruz. Bunun önüne geçmek için fiilimsi gruplarını öğrenciye iyi kavratmamız, başka dillerde bu tür cümlelerin ilgi adlarıyla ve bağlaçlar yardımıyla kurulabildiğini sezdirmemiz gerekiyor. Böylece öğrenci fiilimsilerle kurduğu cümlelerde öğeleri daha itinayla kullanacaktır.

Öğrencilerden ayrı cümleler halinde verilen düşünceleri bir cümlede anlatmalarını istemek ve ortak öge kullanımı çerçevesinde yaptıkları hataları beraber bulmaya çalışmak öge eksikliğine bağlı anlatım bozukluklarının önüne geçmede etkili olacaktır.

Bu alanda öğrencilerin yaptığı anlatım bozukluklarından birkaç örnek:

Örneğin yazılıdan önce her şeyi bildiğini söyler ama yazılıdan sonra da zaman yetmedi ya da hoca her zamanki gibi zor sordu gibi başkalarına suç atarak kendilerini haklı çıkartmaya çalışırlar.

Gezmek yerine öğrenmek daha iyidir.

Geçmişte yapılan her şey günümüzde bir çok değişiklik veya değişiklik yapılmadan hayatımızda büyük bir önem verilerek kullanılmaktadır.

Çalışmalıyız ama yeterince fazla çalışmamalıyız.

Bence insanların bir derdi olduğunda hayvanlarla dertleşmemelerinin bir sebebi de bu olmalı çünkü hayvanlara ne yaparsanız yapın sadece kendine has sesleri çıkarırlar yani cevap alamazsınız.

İnsanın hayal dünyası çok zengindir hayattan çok şey bekler hayattan istediklerine , beklentilerine kolay kolay ulaşamazlar.

Her şey bir emek ister ve emeğinin karşılığını almak ister.

Bilgili bir insan çalışarak , kendine güvenerek, cesaretiyle,azmiyle başarmanın ötesine gidilmesinde büyük bir rol alır.

Akrabalara telefon açtık ve bayramlaştık.

Bunun için hayatımızda birtakım olayları susup düşünüp sonra karar vermeliyiz.

Bir kimseye herhangi bir soru veya bir şeyi anlatmasını isteriz.

Sorunlarınızı içinizde tutmayın kaçmayın.

Bu yükü ve işi yapmak ve gerçekleştirerek bir yerlere gelmektir.

Nedeni ise bulunduğumuz bu iyi durumu görüp içimizden “bu durum bana yeter” demekten korkuyoruz.

“Bilginin efendisi olmak için, çalışmanın uşağı olmak gerekir.” Sözü bende bir yere gelmek için çalışmak gerektiğini vurguladı.

Nasıl bir köle birkaç yıl eziyet gördükten sonra hatalarını anlayıp kendini geliştirip yüksek yerlere gelmeyi aklına koyuyor ve başarıp ülkeyi yönetiyorsa o çocukta matematiği öğrenip başarı sağlar.

Benim anladığıma göre çalışmanın uşağı olmak; bir süre ona yönelmek ve başarmaktır.

İlkönce çalışırız,emek ederiz,öğreniriz sonrada istediği mesleği , iş güç sahibi olur.

Her şey bir emek ister ve emeğin karşılığını almak ister.

Hiç gitmediğim bir yola girmiştik babama sordu nereye gidiyoruz. “Hastaneye” dedi.

Kafamda trajediler oluşturuyor ilerledikçe korkuyordum

İnsanların hissettiklerini, duygu ve düşünceleri çözmek ve içinde bulunduğu karmaşık ve çaresiz hayattan kurtulmak için belirli yardımlar almak zorundadır.

İnsanlar ne kadar karamsar olursa o insan önündeki çözümleri göremez ve dahada problem olur.

Öğlene doğru annem rahatsızlandı ve hastaneye götürdüler.

Yaşanan acıları insanlar çözmeye çalışırlar fakat bulamazlar.

Acıların insanları derinden etkilemesi kimi zaman suçluluğa kimi zamanda yalnızlığa iter.

Asıl anahtarı bulabilmek için bu duruma nasıl geldiğini ve çaresizliğin nasıl bir şey olduğunu anlayabilmektir.

Hiçbir zaman çaresliğe düşmeyelim anlatacaklarımızı ne şekilde olursa olsun anlatalım ki içimizde büyümesin.

Bir konu üzerinde iyice düşünüp sonra karşımızdakine anlatmalıyız.

Her şeyde iyice düşünüp öyle karar vermeliyiz ve karşımızdakine iletmeliyiz.

İnsanlara düşüncelerini anlatmak için her türlü yolu denemelidir.

Konuşmada etkili fakat nerde neyi kullanacağını bilemez.

Bu yüzden az bir şeyi bilip yerinde kullanmak en güzelidir.

İnsan karışık duygularda kendini yorumlamak için konuşmak, paylaşmak ister.

Hangi kelimeyi kullanırsam daha güzel anlatırım ve karşımdaki nasıl anlayabilir düşünceyi kendi aklından kelime aramaya başlarlar.

İnsanlar yaşlandıkça, kendisini sevmelerini ister.

O yağmuru, güneşi, ayı, yıldızı çok görmüş biz ise daha yeni tanışıyoruz.

Biz Türküz bugünlere gelebildikse; Saygımızdandır.

Etrafımızda eğer yaşlılar varsa gitmelisiniz ve onların yaşadıklarını dinlemelisiniz.

Çocuklar bazen dedelerini, babaannelerini sevmeyiz. Geri kafalı derler.

Yolda giderlerken ellerine fazla bir şey veya taşıyamayacakları yükleri olduğuunda ellerinden almalıyız ve yardımcı olmalıyız.

Benim annem ve babam beni bu güne getiren, yetiştiren şuanda var olmamın sebebidir.

Yaşlıları korumak ve saygı göstermek aynı zamanda kendimize saygı duymak ve kendimizi korumak gibidir.

Bu nedenle yaşlıları korumalı ve saygı göstermeliyiz.

Bazı insanlar kendine bakmayıp sigarayla içkiyle beslerse o insanın yaşlanması daha kötü olur.

Belki onların sıkıntıları biz gençlerinkinden daha basittir. Ama ondan daha çok kafaya takarlar.

Değer göstermezler o yüzden yaşlılar bazen ölsem de kurtulsam gibi sözler kullanırlar.

Hiçbir insan yaşlanmayı istemez hep genç kalmayı ister ama gençlikte ölmeden o hayal gerçekteşmez, bütün insanlarda bunu bilir.

Her şeye karşı göz yumuyordum; ama dayanamıyordum.

Ona bir şeyler okuturken defalarca söylediğim halde yine unutup okuyamadığı zamanlar oluyor ve çok sinirleniyor tekrar “ Allah bu öğretmenlere sabır versin” diyorum.

Geride kalanlar bir süre ağladıktan sonra unutulurlar.

Bizi dünyaya getiren her şeyin en iyisini vermeye çalışan, bizim için bütün sıkıntılara katlanan annelerimize olan borcumuz hiçbir şeyle ödenmez.

Annemizin yüceliği o kadar büyükki o kadar kötü davranışlara karşı yine evladına tek kötü söz söylemez ve onun iyiliği için çırpırır.

*Genellikle doğru kelimeler anlaşılmaz, yanlış sonuçlar ortaya çıkar.
Haykırmak isterler, birbirlerine anlatmak isterler ama anlatamazlar.
Arkadaşlardan biri kayaların üzerinde gezerken galiba ayağı kaydı denize düştü ve
orada bir can gitmişti.*

1.3.2. Tamlama Yanlışları

Araştırmamıza göre öğrencilerin % 22'sinde tamlama yanlışlıklarına bağlı anlatım bozukluğu görülmektedir. Toplam cümle sayısı içinde oran % 1.79'dur. Cümle yapısıyla ilgili anlatım bozuklukları içinde bu oran % 8.16'dır.

Öğrencilerimizde karşılaştığımız tamlama yanlışlığına bağlı anlatım bozukluklarını iki grupta inceleyebiliriz. Bunlardan ilki **isim ve sıfat tamlamaları karıştırıldığı için** ortaya çıkmaktadır. Bu konular anlatılırken yapılacak kesin ayrımlar konunun daha iyi anlaşılmasını sağlayacak ve tamlama hatalarını en aza indirecektir.

İsim tamlamalarının sıfat tamlamalarıyla karıştırılması “takısız isim tamlaması” terimi ve onun kullanılışındaki belirsizlikten kaynaklanmaktadır. Öğrenciler ilköğretimden liseye gelinceye kadar karşılaştıkları bu terimin genel özelliklerini bir türlü kavrayamamışlardır.

Neşe Atabay, İbrahim Kutluk ve Sevgi Özel'in 'Sözcük Türleri' kitabında takısız isim tamlaması:

“Takısız tamlama: Anlam yönünden birbirini bütünleyen adların kurduğu, tamlayan ve tamlananın ek almaksızın oluşturduğu tamlamadır.

Takısız tamlamalar türlü görev ve anlamların anlatımına yarar:

1-Tamlayan, tamlanan olan adın neden yapıldığını gösterir: yün çorap, pamuk yorgan, altın bilezik gibi.

2-Takısız tamlamada, tamlayan, tamlananın neye benzediğini mecazlı olarak gösterir: kiraz dudak, yufka yürek, dev adam gibi...

3-Yer adı kurar ve çoğunlukla bileşik sözcük biçimindedir: Çankaya, Pamukkale, Beşiktaş gibi.

4-Takısız tamlama akrabalık ve san adları kurar: erkek kardeş, kız kardeş, üvey baba, Doktor Emre gibi.

5-Takısız tamlama biçiminde kurulmuş deyimler vardır: kepçekulak, armut kafa, karga burun gibi.

6-Yer, yön bildiren tamlamalar da vardır: ön oda, alt yol, sağ el, arka kapı, üst kat, ön balkon, aşağı kat gibi. Bu tamlamalarda tamlayan olan ad, bir başka adı nitelediği için sıfat görevindedir.

7-Sıra sayılarının sıralanışı takısız tamlama biçiminde olmaktadır: on beş, iki bin beş yüz lira, elli yedi kuruş, üç litre gibi. Son iki maddedeki tamlamalar sıfat tamlamasıdır.

Takısız tamlama, zincirleme tamlamada tamlayan olarak kullanılır ve çoğu kez üç kelimeyle kurulur. Sayılardan kurulan takısız tamlamalar zincirleme tamlamayı oluşturur: beş kilo şeker, üç öğün yemek gibi.”

Yine Tahir Nejat GENCAN isim tamlamalarını ad takımı biçiminde ele almakta ve ad takımlarını, takı alışlarına göre birinci türlü ad takımı, ikinci türlü ad takımı ve üçüncü türlü ad takımı olarak üçe ayırmaktadır. Üçüncü türlü ad takımlarının takısız tümleme olduğunu belirtip bu takımları anlam bakımından ikiye ayırır:

“1-Tümleyici asıl adın neden yapıldığını gösterir:

Mermer saray, kerpiç duvar...

2-Tümleyici, asıl adın neye benzediğini gösterir:

Aslan asker, tilki çocuk, melek insan...

Üçüncü türlü ad takımlarında tümleyici,-den takısıyla çekimlenmiş de olur:

Mermerden saray...”

Bu konudaki yaklaşım farklılığı sıfatın tanımı ve isim tamlamasının sınıflandırılmasından kaynaklanmaktadır.

Ders kitaplarında yaygın olan sınıflandırmada takısız isim tamlaması yer almaktadır. M.ERGİN, İ.CEMİLOĞLU, L. KARAHAN, takısız isim tamlamasını sınıflandırmaya dahil etmez. T. GENCAN ve bu yolda düşünenler takısız isim tamlamasını kabul eder ve sıfat tamlaması ile farkını belirtmeye çalışır. İsim tamlamasının özelliklerini sıralarken üzerinde durulması gereken temel husus iyelik eki almaları olmalıdır.”İyelik ekli bir ismin başka bir isimle tamlandığı kelime grubuna isim tamlaması denir.” Bunun yanı sıra sıfat tamlamasının genel

özelliklerini düşündüğümüzde de takısız isim tamlaması kullanımının yanlışlığı görülebiliriz.

Eğer sıfatlar ismin bir özelliğini gösteriyorsa tahta kalem, gümüş bilezik gibi kullanımlar nasıl olur da sıfat tamlaması dışında farklı bir terimle ifade edilir. Varlıklara ad olan bir takım kelimelerin neden yapıldığını belirten "yün çorap, tahta kapı, altın saat" gibi tamlalar takısız isim tamlaması değil, birer sıfat tamlamasıdır. Çünkü bu kelime gruplarını "yünden yapılmış çorap, tahtadan yapılmış kapı, altından imal edilmiş saat" şekillerinde değerlendirmek gerekir.

Sıfat tamlaması kuruluşunda sıfatlar hiçbir çekim ekini almaz. Bu kural sıfatlar için doğru ve yerindedir. Sıfatlar için yapılan buna benzer bir genellemenin isim tamlaması için de söz konusu olduğu söylenmediği takdirde isim ve sıfat tamlamaları kuruluşları karıştırılmaya devam edilecektir. "İyelik eki almış isim yoksa orada isim tamlamasından söz edemeyiz." ifadesi bir isim tamlaması oluşturmanın ilk ve temel kuralı olmalıdır. Bu durumda takısız isim tamlaması ifadesi yabancı dillerin gramer anlayışından dilimize zorla sokulmaya çalışılmış uydurma bir terimdir. Türkçe gramer anlayışına ters düşen böyle bir ödüncleme kuralın öğrencilerimize öğretilmeye çalışılması kafa karışıklığından başka bir şey getirmeyecektir.

Öğrencilerimizin bir kısmı ya isim tamlamalarındaki tamlayanı unutmakta ya da iyelik eki alan tamlanan grubunu yersiz yere kullanmaktadır. Özellikle fiilimsilere gelen iyelik ekinin istediği tamlayan grubunun unutulması bunda önemli bir faktördür. Tamlayan ve tamlanan arasındaki ilişkiyi kavramamış öğrencilerimiz bu hataya düştüğünde anlamda bir belirsizlik meydana gelmektedir. İyelik eki tam anlamıyla kavratıldıktan sonra tamlama yanlışlarının azalacağı bir gerçektir. "İyelik ekleri bir işletme eki olarak isimleri fiillere değil, isimlere bağlayan eklerdir. Türkçede söz dizisinde, kelime gruplarıyla cümlelerde tabi olan, bağlı olan unsur, tabi olduğu, bağlı olduğu unsurdan önce gelir. Cümlede asıl unsur fiil, tabi unsur isim olduğu için isme tabi olan bir unsur kendisinden önce gelen bir isim olabilir. İşte iyelik ekleri, ismi kendisine tabi olan unsura bağlayan, ismin kendisine tabi olan isimlerle münasebetini kuran eklerdir. Bu halde iyelik ekleri ismi kendinden önce gelen bir isme bağlar." (Ergin, 1999: 224)

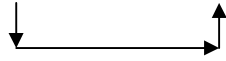
İyelik eklerinin geriye dönük bir bağ kurduğu öğrenciye sezdirilmelidir. Böylece öğrenci iyelik eki almış isme “neyin” ve “ne” sorularını sormayı öğrenecektir. Bu sorular isim tamlamalarının genel hususiyetlerini ortaya koyacaktır.

Bahçe kapısı (ne kapısı) bahçenin kapısı (neyin kapısı)

Bir tamlamada ikinci isim iyelik ekini reddediyorsa burada bir sıfat tamlaması vardır. Öğrenci bu ayrımı kavramadığı zaman tamlama hataları yapmaktadır.

Tamlayan ya da tamlananın birden çok kelimedenden oluştuğu tamlamalarda anlatım bozukluklarıyla karşılaşma olasılığı daha fazladır. Birden fazla isim; iyelik eki almış bir isimle tamlama kurabileceği gibi, birden fazla isim ortak iyelik ekine bağlanabilir. Bu sıralamalarda iyelik eki almış bir kelimedenden önce sıfat getirirken dikkatli olmak gerekir. Tamlamalarda, tamlayan ya da tamlanan halindeki kelimeler sıralanırken kurulan tamlamaların türü önemlidir.

Serüven ve tarihi romanlar okumayı severim.

Belirtisiz isim tamlamalarında tamlayan ve tamlanan arasındaki ilişki öğrenciye sezdirilmelidir. Bu tamlamalarda iki ismin tek bir isim gibi işlem gördüğü, bu isimler arasına başka kelimeler giremeyeceği vurgulanmalıdır. Ayrıca belirtisiz isim tamlamalarına yanlışlıkla getirilen ilgi eklerinin kelime grubuna ve cümleye ne kadar farklı bir anlam verdiği örneklerle gösterilmelidir.

Tamlama eklerinin unutulmasından kaynaklanan anlatım bozukluklarının büyük bir bölümü araya başka kelimeler almış belirtili isim tamlamalarında karşımıza çıkmaktadır. Uzun tamlamalar kurarken asıl anlatmak istediğini unutan öğrenci bu tür hatalara düşmektedir. Bir cümlede ilgi eki varsa kesinlikle bir iyelik eki de aranmalıdır. Eğer öğrenci cümlede bir ilgi eki kullanmışsa ve bununla isim tamlaması kurmak istiyorsa iyelik ekini kesinlikle unutmamalıdır. Bu kuralı öğrenciye sezdirebilecek alıştırımlara ağırlık verirsek sorunumuzu büyük ölçüde halletmiş oluruz.

İsim tamlamalarının sadece 3. şahıs ekiyle kurulmadığını bunun yanında diğer zamir ekleriyle kurulabildiğini düşünürsek; iyelik eklerinin doğru kullanılmasına yönelik çalışmalar yapmamız gerektiğini de söyleyebiliriz. O halde iyelik eklerini şahıslara göre buldurmak önemlidir.

Her dile başka dillerden kelimeler geçtiğini biliyoruz. Bunun bir ölçüsü vardır, ancak daha vahimi, dilin söz diziminin yabancı dillerden etkilenmesi ve giderek bozulmasıdır. Bu durumu Türkçede isim tamlamalarının kullanılışında görmekteyiz. Türkçenin özelliği, tamlayan kelimenin daima tamlanan kelimedenden önce gelmesidir. A Eczanesi yerine Eczane A, B Oteli yerine Otel B gibi kullanışlar Türkçenin yapısına aykırıdır. Yine bu tamlamalarda tamlanan kelimenin iyelik eki alması gereklidir. Buna rağmen dana kıyması yerine dana kıyma, halk ekmeği yerine halk ekmek şeklindeki tamlamalar da birer yanlış kullanıştır.

Sıfat tamlaması bir ismin, başka bir isim önünde kullanılmasıyla oluşan kelime grubudur. Türkçede kelime grupları ve cümlelerde asıl unsur sonda bulunacağı için, bir ismin önüne getirilen başka bir isim elbette kendisinden sonraki kelimeye bağlı olacaktır. Bu bakımdan, yalnız başına isim görevinde kullanılan bir kelime, başka bir ismin önünde sıfatlaşmaktadır.

Sıfat tamlamasında tamlayan ve tamlanan yer değiştiremez. Sıfat tamlamalarını isim tamlamasıyla karıştırılmasından farklı bir dil hatası ise sıfatın bu belirleyici özelliğinin göz ardı edilmesidir. Günlük dilde yaygınlık kazanan bu kullanımlar Türkçe tamlama anlayışına terstir.

“Sayfa beş”teki ödevleri yaptım.”

Dikkat edilirse burada tamlayan ve tamlana yer değiştirmiş gibi görünmektedir. Bu ifade “beşinci sayfa” tamlamasının karşılığı olarak söylenmiştir. “sayfa beş” tek başına hiçbir kelime grubuna girmemektedir. İngilizce söylenişte “beşinci sayfa”; page five şeklindedir. Buradan anlaşılan o ki, bu yanlış kullanımda İngilizcenin tesiri olmuştur.

Bu alanda öğrencilerin yaptığı anlatım bozukluklarından birkaç örnek:

Gelecekte daha iyi bir ülke daha iyi bir toplum olabilmesi için temelinin iyi atılması gerekir.

Yaptığımız her çalışma, her hata geleceğimize yansıtacağını mutlaka bilmeliyiz.

Yani insanların bildikleri şeyin aslında tam olarak bazı şeyleri hiç bilmemeklerdedir.

Hayatta herkes bildiği işler bilmediği işler vardır.

İnsan bir şeyi çok iyi bilebilmesi için onu çok iyi bir şekilde kavraması gerekir.

Hayatta sadece kendimiz olmadığımızı başkalarının olduğunu bilmeliyiz.

Bunlardan biri toplum içinde saygınlığımız artar ve toplumda ileri bir makamda oluruz.

Eğer bir insan bilgisini geliştirmek istiyorsa çalışması gerek.

Bir insan bilgisini geliştirmesi için çalışma kabiliyetinin olması gerekir.

Hız. Ömer bir olayı bilmiyorsak ona en büyük cevap susmak olduğunu söylemiş.

Biz öğrenciler bir şeyi başarabilmemizi istiyorsak.....

Atatürk'ün bir sözünde; "Türk öğün çalış güven." Dedi.

İnsanlar bir şeyler başarabilmek için, istediklerini elde edebilmek için azmedip sürekli çalışmaları gerekir.

Amaçlarımızın doğrultusunda sürekli çalışmalıyız.

Yaşlılarımızdan duyduğumuz sözler bazen ne kadar sıkıcı olduğunu düşünüyoruz.

Ama şu karşımdaki adam ayakları yok.

Kim derdiki o gün sonunda bir felaket yaşanacaktı.

Kafamda sanki karanlık bir oda varsa ışığı bulmaya çalışıyorum.

Bilmek ve bunu anlatamamak, söyleyeceği şeyi diline kadar getirmek onu planlamak ama karşısındakine anlatamamak.

Çünkü onlar; hayatı tanımış, nasıl olduğunda güzel, nasıl olduğunda çirkin olacağını bilirler.

Gençler ellerinden geldiği kadar yaşlılara yardımcı olup, ihtiyaçlarını karşılamaya çalışırlar.

Çevremizde bazen görürüz. Yaşlılara bakmayıp huzur evlerine bırakıldığını.

Ailelerine, büyüklerine, arkadaş ve dostlarına saygı kalmadı.

Bizler istediğimiz zaman hayatın acımasız yönlerini yaşamamak gibi bir lüksümüz yok.

Yaşlılık zaman geçtikçe çökmesi demektir.

1.3.3. Fiilimsi Yanlılıkları

Araştırmamıza göre öğrencilerin % 22 'sinde fiilimsi yanlılıklarına bağlı anlatım bozukluğu görülmektedir. Toplam cümle sayısı içinde oran %1.92'dir. Cümle yapısıyla ilgili anlatım bozuklukları içinde bu oran % 8.74'tür.

Türkçenin kelime dağılımı incelendiğinde kelimelerin çoğunluğunu fiillerin oluşturduğu göze çarpar. Bir anlamda Türkçe bir fiil dilidir. Bu husus milletimizin karakteriyle, hareketli bir toplum oluşuyla, birçok savaş ve göç yaşamasiyla da alakalıdır. Türkçenin gramer yapısı tamamen fiiller üzerine oturtulmuştur. Fiillere gelen çekim eklerinin yanında, isimlere gelen birçok çekim eki de geldiği ismi fiile bağlamıştır. (Örneğin isim hal ekleri) Böylece Türkçeye has bir gramer yapısı oluşmuştur.

Öğrencilerimizin fiilimsilerle kurduğu cümle sayısı sınırlıdır. Bunda henüz fiilimsi kavramının öğrenilmemiş olması ve fiilimsiyle kurulacak cümlelerin kendilerine zor gelmesi etkilidir. Fiilimsiler öğretilmeden, öğrenciden fiilimsilere dair anlatım bozukluğu yapmamasını beklemek büyük bir hata olacaktır. Sadece fiilimsiler değil daha birçok konu lise birinci sınıfta tam kavranmadan anlatım bozukluklarına geçilmesi öğrencinin de öğretmenin de işini zorlaştıracaktır.

Bir cümlede birden fazla düşüncüyü vermeye çalışan, gereksiz, anlamsız, uzun cümleler kuran öğrencilerimizin bu hatalarının önüne geçmenin en etkili yolu onlara fiilimsileri doğru anlatmaktır. Üç grupta ele aldığımız fiilimsiler hakkında vurgulamamız gereken bazı noktalar fiilimsi yanlılıklarının önüne geçmede bize yardımcı olacaktır.

a) Sıfatfiiller

Birer fiil şekilleri olarak nesneleri hareketleri ile ifade eden sıfatfiillerde hareket ifadesinden başka zaman ifadesi de vardır. Yani hareketin hangi zamana ait olduğunu gösterirler. Sıfat- fiiller fiil kök ve gövdelerine sıfatfiil ekleri getirilmek suretiyle yapılırlar.

“ Geniş bir partisip sistemine sahip olan Türkçede fiili isim şeklinde ifade eden hareketi isim kalıbına sokan bu kelime çeşidi Türk cümlesine büyük bir sadelik vermekte, birçok dilin birleşik cümlelerle karşıladıkları ifadelerin, Türkçenin yine zengin olan gerundium sistemi ile birlikte, yardımcı cümlelerden uzak basit cümlelerle karşılanmasını sağlamaktadır.” (Ergin, 1999: 334)

Sıfat-fiil eklerinin doğru kullanılmasını sağlamak için bu eklerin cümleye kattığı zaman anlamlarını ve cümlede kendine bağladığı kelime kadrosunu iyi bilmemiz gerekir.

“-an, -en, -r, -ar, -er, -ur, -ür, -ır, -ir, -mez, -maz” geniş zaman ifade eden cümlelerde;
 “-mış, -miş, -muş, -müş, -dık, -dik, -duk, -dük, -tık, -tik, -tuk, -tük” geçmiş zaman ifade eden cümlelerde ;

“-acak, -ecek, -ası, -esi” gelecek zaman ifade eden cümlelerde;

“-malı” gereklilik ifadelerinde fiillere getirilen eklerdir. Fiilimsilerin de bir zaman esasına göre kullanıldıklarını öğrenciye kavratılabilmemiz önemlidir. Bunun için zaman ekleriyle sıfat fiil eklerini karşılaştırıp aralarındaki farkları buldurabiliriz.

Sıfat-fiiller kendilerinden sonra ek almazlar ancak “-dik ve -ecek” ekleri kendilerinden sonra iyelik ekini alarak istisnai bir durum oluşturur. Bu iyelik ekinin bazı hallerde ihtiyaç duyduğu ilgi ekinin unutulması anlatım hatalarına yol açmaktadır. **Tamlanan unsuru sıfat-fiil grubu olan bir isim tamlamasının tamlayan unsuru, genellikle ilgi eki taşır.** Bu tarz bir kullanım sadece Türkiye Türkçesine özgüdür. Diğer şivelerin hiçbirinde sıfat-fiil ekinden sonra hal eki gelmemektedir. Örneğin diğer şivelerde –dık sıfat fiil yerine -gen kullanılmaktadır ve –gen eki kendinden sonra herhangi bir ek almadan Türkiye Türkçesindeki” –dik+ i” yi karşılamaktadır.

b- Zarf-fiiller

“Hal ve durum karşılayan kelimelere zarf diyoruz. Zarf-fiiller, fiillerin zarf şekilleridir. İsim gibi kullanılmaz, isim çekim eklerini almazlar.” Asıl hareketin yardımcı hareketlerini ifade eden kelimeler olarak Türkçeyi birkaç hareketi, basit bir

cümleyle karşılayan, böylece cümle kalabalığından uzak bir dil haline sokarlar. ”
(Ergin, 1999: 339)

Zarf-fiiller, zaman anlamını kendi üzerlerinde taşımasalar da yüklemın meydana gelişini zaman yönünden belirtirler. Kattıkları bu anlamın göz ardı edilmesi diğer fiilimsilerle karıştırılmasına sebep olacaktır.

“-a, -e, -ı, -i” zarf fiil ekleri birleşik fiil yapımında kullanıldıkları için pek yaygın değildir. “-ıp, -ip, -up, -üp, -arak, -erek” en yaygın zarf-fiil ekleridir. Eklendikleri fiile, yüklemın nasıl, ne şartla yapılması gerektiğini gösteren bir anlamını katar. Ayrıca bir tezlik ifadesi kazandırır.

Başlayıp bitirdim

Başlayarak bitirdim

“-ınca, -ince, -unca, -ünce” Bu zarf-fiil ekinde bir hareket hali ifadesinden başka, o hareket halinin ortaya çıktığı anı gösteren bir zaman ifadesi de vardır.

Başlayınca bitirdim.

Gidince gördüm

“-alı, -eli” Bir zaman aralığı ifadesi sunan bu ekin kelime grupları içinde kullanıldığı çok olur.

Gittin gideli değiştin.

“-madan, -meden” olumsuzluk ifadesi taşır. Sadece olumlu fiil gövdelerine getirilebilir. Şart anlamı kazandırır.

Etrafına bakmadan yürü.

“-ken” yalnız “i-“ fiilinin zarf-fiil ekidir. İsimlere veya çekimli fiillere direkt ekleniyor gibi gözüken bu ekin aslı öğretilmediği için fiilimsilerle ilgili verilen onca kural bir çırpıda güvenilirliğini yitirecektir. Bu sebeple “-ken” eki bol örneklerle doğru izah edilmelidir. “-ken” zarf-fiil eki, geldiği kelimeye yüklemle aynı sıralarda yapılan yardımcı bir iş anlamı kazandıracaktır. Uygun örneklerle zarf-fiillerin cümleye hangi anlamları kazandırdığını, zarf-fiillerin anlamın nasıl değiştiğini öğrenciye buldurmak fiilimsi hatalarını azaltacaktır.

c-İsim-fiiller

İsim fiil ekleri “-ma, -me, -mak, -mek, -ış, -iş” tir. Görünüşte fiillere aynı görev ve anlamı katan ekler gibi gözükürler; ancak birbirinin yerine kullanılmaları anlatım bozukluğuna yol açmaktadır. “-mak, -mek” fiili isim yapan en yaygın ektir. Hareket ifadesi taşır ve hareket dışında nesne ismi yapmaya hiç elverişli değildir. “-me, -ma” hareket ifadesi taşımayan, hareketi iş şeklinde ifade eden fiil ismi yapar. Bu isimler klişeleşerek hareket dışında nesne ismi olmaya oldukça elverişlidir ve sıfat olarak kullanılabilenleri bile vardır. “-ış, -iş, -uş, -üş” fonksiyon bakımından aşağı yukarı -me, -ma gibidir.

Bu parçayı hızlı okumak gerekir. (hareket)

Okuma en kültürlü davranıştır. (okuma işi)

Okuyuşunu beğenmedim. (okuma işi)

Fiilimsilerde en yaygın anlatım bozukluklarından biri de, isim fiil eklerinin özellikle (-dık, -acak) sıfatfiil ekleriyle karıştırılması şeklindedir. Bu sıfatfiil eklerinin tıpkı isim fiil ekleri gibi iyelik eklerini alabilmeleri böyle bir karışıklığa yol açmaktadır.

Fiilimsiler fiiller gibi yargı bildirmezler. Bu sebeple ek fiil almadan yüklem olarak adlandırılmazlar. Fiiller tek başlarına cümle kurabilirken fiilimsilerin böyle bir özelliği yoktur. Bu sebeple fiilimsilerle kurulan cümleleri birleşik yapıda saymak yanlıştır. Yapısına göre cümle çeşitleri işlenirken “girişik birleşik cümle” gibi bir terimi öğrenciye öğretmeye çalışmak “fiilimsiler”in özelliklerine ters düşecektir.

Leylâ Karahan bu konuda şu örneği vermektedir: “ ‘Ayşe okula telaşlâ girdi.’ cümlesi ile ‘Ayşe okula koşarak girdi.’ cümlesi arasında zarfın yapısından başka hiçbir farklılık yoktur.” Bu iki örneğe baktığımız zaman gerçekten de “telaşla ve koşarak” kelimelerinin ikisinin de zarf olduğunu görmekteyiz, yapı dışında bir farklarının bulunmadığı ortadadır. O hâlde fiillerin isimleriyle kurulu cümleleri birleşik yapıda cümleler içerisine dahil etmememiz gerekmektedir.”[(KARAHAN, Leylâ. Türkçede Birleşik Cümle Sorunu.) Türk Gramerinin Sorunları Toplantısı, 1995 Ankara: TDK Yay. alınmıştır.]

Zeynep Korkmaz, “*Türkiye Türkçesinde Gramer Sorunları ve Bu Çalışmaların Günümüzdeki Durumu*” başlıklı yazısında bu konusundaki görüşlerini şöyle ifade etmiştir: “Batı gramerlerinin kalıplarından etkilenen bir başka önemli konu da ad-fiil, sıfat-fiil ve zarf-fiil ile kurulan kelime gruplarının yer aldığı cümlelerin, gramerlerimizin pek çoğunda *birleşik* veya *girişik* cümle olarak gösterilmiş olmasıdır. Oysa, burada söz konusu olan ad-fiiller, fiile ad veya özne görevi, sıfat-fiiller bir ada sıfat görevi; zarf-fiiller de fiile birer zarf görevi ile bağlanmışlardır. Bunların hiçbirisinde bir yargı yoktur ki, birer yardımcı cümle niteliği kazanabilsinler ve asıl cümleler de birer girişik cümle yapısına girebilmiş olsunlar. Durumu basit bir örnekle açıklamak gerekirse, ‘*Soğuk insanı iyice uyuşturuyor.*’ ve ‘*Üşümek insanı iyice uyuşturuyor.*’ cümlelerindeki soğuk adı ile fiilden yapılmış üşümek adı arasında hiç bir fark yoktur. Üşümek gramerce bir ad-fiildir ve cümlede özne görevi yüklenmiştir. Ad-fiil olarak herhangi bir yargı taşımamaktadır. Aynı şekilde sıfat-fiil ve zarf-fiil olan sözler de birer yargı taşımazlar. Bu nedenle, bu türlü şekillerin yer aldığı cümleler, Türkçenin cümle yapısında birer birleşik cümle değil, basit cümle durumundadırlar. Buradaki yanlışla, Batı dillerindeki bu türlü anlatımların birer yardımcı cümle ile karşılanmış olmasından kaynaklanmıştır. *Dün gelen kitapları yarın size göndereceğiz* gibi bir cümleyi bir Alman, bir Fransız veya bir İngiliz: “*Kitapları size göndereceğiz (ki) o kitaplar bize dün geldi.*” biçiminde bir temel cümle ile ona *ki (ki o)* zamiri ile bağlanmış bir yardımcı cümle kalıbına sokarlar. Böylece, yardımcı cümle de temel cümle gibi bir yargı bildirir. Türkçede ise *gelen* sıfat-fiili, kitapların hangi kitaplar olduğunu belirleyen bir sıfattan ibarettir. Bu ve benzeri yanlışları göz önünde bulundurarak, değerlendirme sırasında, gramer öğelerini yalnız şekil yönünden değil, aynı zamanda işlev yönünden de değerlendirmek gerekir. (KORKMAZ, Zeynep. *Türkiye Türkçesinde Gramer Sorunları ve Bu Çalışmaların Günümüzdeki Durumu*. <<http://www.akmb.gov.tr/turkce/books/v.t.kongresi/Dil%20cilt%20I/zeynep%20korkmaz.htm>>)

Fiilimsilerin bu özelliklerinin göz ardı edilmesi; fiillerle karıştırılmasına, bir cümlenin bazen fiilimsiyle yarıda bırakılmasına, fiilimsi ekleriyle kip eklerinin birbirine karıştırılmasına, fiilimsinin ortak yüklem olarak algılanıp unutulmasına ya da gereksiz yere fiilimsi kullanılmasına neden olmaktadır.

Bu alanda öğrencilerin yaptığı anlatım bozukluklarından birkaç örnek:

Öğretmenler öğretmen olmak için çok çalışmışlar ve çalışmaktan hakkını almışlardır.

Çok çalışkan insanlar çalıştıklarının karşılığını öğretmen, hemşire, avukat, başkan gibi işlere sahip olabilirler.

İnsanlar kendilerini bir şey öğrendikleri zaman sanki her şeyi öğrenmiş ondan daha zekisi olmayan hissine kapılırlar.

Hayatta yapabileceğimiz rüyalarda görürüz ama yinede yapamama gibi bir durumumuz varsa hayata bağlanıp her zaman güçlü olup yapmamız gerekenleri yapmaya çalışmalıyız.

Geleceğimize sahip çıkalım geleceğimiz için yeni şeyler farklı düşüncelerle düşünüp uygulayalım.

Yeni ayakkabı alırsız en yaptığımız şey kısıktırırız.

Koşaraktan hocanın yanına gıtdım.

Biliyorum demekten sanar insanlar bildikleri şeyin kanıtınıda yapmak zorundadır.

Bunların başında kendimi tanımadığımdır.

Bu sözün anlamı vakitin ne kadar önemli ve geri gelmediği anlamı taşır.

Cemal kasırganın hayal gücünden oluştuğundan görür ve o hayal gücü gerçekleşip umudu suya düşer.

Öğrenci okula giderken birşeyler yapmayada bilirdi hep eğlenip dersini dinlemese hep yerinde sayabilirdi.

Başarmak için bilgi sahibi olmak bu zorluklara katlanmalıyız.

Biz öğrenciler bir şeyi başarabilmemizi istiyorsak.....

Daha çağdaş daha modern teknolojiye ve sanatta Avrupa ülkeleri gibi başarılı olmak istiyorsak çalışmalıyız; ama bu çalışma yolları her zaman kolay olmuyor ama başarmak için, bilgi sahibi olmak bu zorluklara katlanmalıyız.

Anlatmak istediklerimizi yazarak anlatamıyor ise o insanın düşüncelerini anlatması çok zorlaşır.

İnsan yalnız kaldığında ne yaptığını bilmemiş herkese muhtaç duruma düşen bir varlık haline gelir.

Fakat o insan bildiklerini anlatamazlığından yada ifade edemeyişinin cezasını çeker.

Anlattığı zaman içi rahat ve daha mutlu olurlar.

Ararken de zorlandığı için bitkin bir halde olurlar.

Bizler hayattan bir şeyler öğrenmek için bir şeyleri yaşayabilmemiz için hayatı her yönüyle yaşamamız gerekir.

Eğer zor durumdaysa gençliğinde bazı şeylerde hatasıyla yanlış yapıp yaşlılıkta o hatayı anlayıp zor günler yaşıyorsa pişman olur.

Anneler, acı günde, tatlı günde bizim yanımızda olan, bize zarar geleceğinden korkan, bizim yerimize kendini bile feda etmeyi göze alan çok kutsal bir varlıktır.

Kişi kendine bir meslek seçip o mesleğe dair ilk adım olarak össyi kazanması bu kişiye zor gelecektir fakat okulu bitirdikten sonraki yaşamı da unutmamak gerekir.

Bir gemi olmayı düşünelim rotamız belli olmazsa kayalıklara çarpar parçalanırız.

Her şeyi anlatmakda kelimeler yetmeye bilir.

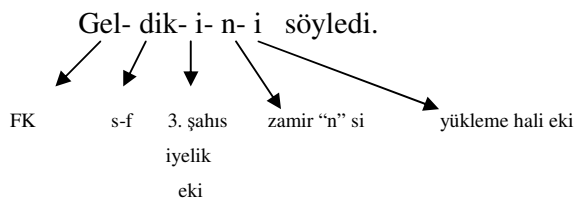
1.3.4. Zamir Belirsizliği

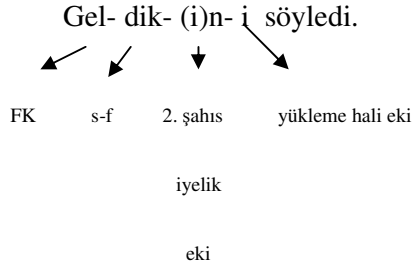
Araştırmamıza göre öğrencilerin % 3'ünde zamir belirsizliğine bağlı anlatım bozukluğu görülmektedir. Toplam cümle sayısı içinde oran %0.44'tür. Cümle yapısıyla ilgili anlatım bozuklukları içinde bu oran %2.04'tür.

Zamirler nesneleri temsil ya da işaret suretiyle karşılayan kelimelerdir. Zamirler nesnelerin dildeki gerçek karşılıkları olmayan, fakat gerekince onları ifade edebilen kelimelerdir. Zamirlerin kelime olarak manalara yoktur. Onlar nesnelerin isimleri değil, gerekince geçici olarak o isimlerin yerini tutan kelimelerdir. Onun içindir ki zamirler, umumiyetle, ismin yerini tutan kelimeler diye tarif edilir.

Zamir belirsizliğinden kaynaklanan dil yanlışlarında "sen ve o" zamirlerinin birbirine karıştırılması söz konusudur. Bazı durumlarda ikinci ve üçüncü şahıs ekleri birbirine karıştırılmaktadır. Özellikle 3.tekil kişi iyelik ekiyle yükleme hali eki bir kelimede üst üste kullanılmış ve bir tamlama oluşturulmamışsa zamir belirsizliğinden kaynaklanan bir anlatım bozukluğu oluşur.

Konuşma dilinde henüz varlığını devam ettiren "n" (nazal "n") yazı dilinde belirtilmediği için bir zamir karışıklığı ortaya çıkmaktadır.

Hâlen bazı ağız ve şivelerde yaşayan n[^] (nazal “n”) sesi anlam yanlışlarını önüne geçebiliyor. “Kalemiği” gibi bir örnekte zamiri kullanmadan varlığın hangi şahsa ait olduğunu belirlemek mümkündür. Çünkü “η” sen zamirini belirtmek için kullanılmaktadır. Latin harflerine geçilirken η’yi karşılayacak bir harf kullanılmaması bu tarz bir sorunun ortaya çıkmasında etkili olmuştur. Türkçenin en eski dönemlerinden beri kullanılan, yakın zamana kadar birçok ağızda yaşamış η zaman içinde unutulmaktadır. Bu sesi yaşatamayacağımıza ve yazı dilinde gösteremeyeceğimize göre anlam yanlışlığını gidermenin en kestirme yolu uygun zamiri tamlayan olarak göstermektir. Yoksa iyelik ekinden sonra gelen hal eklerinde araya giren “n”nin zamir n’si mi; 2. şahıs iyelik eki mi olduğunu belirlemek zorlaşacaktır. Yazı dilinde “n[^] (nazal “n”)i belirtme şansımız olmadığına göre, bu tarz ifadelerde şahsı belirtmek için zamirleri kullanmamız en doğru yoldur.

Senin geldiğini söyledi.

Onun geldiğini söyledi.

Öğrencileri zamir kullanma yönünde özendirmek ve zamirlerin anlama neler kattığını göstermek gerekir.

Bu alanda öğrencilerin yaptığı anlatım bozukluklarından birkaç örnek:

Hayallerinin suya düşeceğini anlamıştı.

Beynindeki düşünceleri yorumlayıp doğruyu bulmak için çeşitli yöntemlerle kapıyı açmak ister.

Birisi gelir bu anahtarları alır ve karıştırıp hatta dişlerini bozar.

Ellerinden hiçbirşey gelmez, çaresizliğine ağlamaktan başka.

Önüne öyle şeyler sererler ki gerçekten çaresiz gibi görünürler.

Unutmak önündekileri silip atmak çaresizliği bitirebilir.

1.3.5. Çoğul Ekinin Yanlış Kullanılması

Araştırmamıza göre öğrencilerin % 21’inde çoğul ekinin yanlış kullanımına bağlı anlatım bozukluğu görülmektedir. Toplam cümle sayısı içinde oran %1.66’dır. Cümle yapısıyla ilgili anlatım bozuklukları içinde bu oran %7.58’dir.

İlk ve ortaöğretimde çokluğun tanımı şöyle yapılır: Bir isim iki ya da ikiden fazla varlığı karşılıyorsa bu isim çokluk şekliyle kullanılmıştır. “Çokluk ifadesi için kök veya gövdeye çokluk eki getirilmelidir.” Normatif yöntemle konuya yaklaştığımızda “-ler ekini almış isim çokluk şekliyle kullanılmıştır.” diyebiliriz; fakat bu sorumuzun sadece tek aşamalı cevabı olur. Türkçede çokluk 4 şekilde yapılır.

- a) Belirsiz çokluk: Bir şeyin birden fazla olduğunu belirtir; fakat kaç tane olduğunu belirtmez.
- b) Belirli-belirsiz çokluk (Tahmini yaklaşık çokluk): Çokluğun net olarak bilinmediği, aşağı yukarı bilindiği şekildir.
- c) Belirli çokluk: Çokluğun birden fazla olduğunu belirtir. Kaç tane olduğunu belirtir.
- d) Kavramsal çokluklar

a)Belirsiz Çokluk: “-ler” ile yapılır. Zaten bu ekin en önemli fonksiyonu budur. Anlam olarak (belirsiz çokluk), biçim olarak “-ler” morfolojik çokluğu adını alır.

Belirsiz çokluğun diğer bir şekli sıfat tamlaması yoluyla kurulur.

(birçok) (insan) yüzlerce insan

Bu kuruluşta tamlayan çokluk anlamını kattığı için tamlananın tekrar ek almasına gerek yoktur.

b)Belirli-Belirsiz Çokluk: “Halam+lar geldiler.” ifadesinden anlaşılacağı gibi bu yakın bir çokluk bildirir, çünkü “halanların” kaç kişi olduğunu bilirsin; fakat hepsinin gelip gelmediğini bilemezsin.

“Bir iki kalem al.” Bu ifadede sıfat tamlamasıyla kurulmuş belirli-belirsiz çoklukla karşılaşmaktadır. Tamlayan çokluk ifadesi taşıdığı için tamlanan yine çokluk eki almayacaktır.

“Bir iki, iki üç, üç dört, dört beş” kalem. Bu kullanım semantik bir yorum gerektirmektedir. Dört-sekiz kalem, beş yedi kalem gibi kullanımı dilimiz reddedecektir.

c)Belirli Çokluk: Belirli çokluk eklerle değil, sadece gramatikal yolla yapılabilir. Türkçede belirli çokluk gösteren bir biçime belirsiz çokluk gösteren bir ek getirilemez. Bir nesne hem belirli hem belirsiz çokluk barındıramaz.

İki kalem BELİRLİ ÇOKLUK → iki kalemler (yanlış)

Fakat belirliliğin kaybolduğu bazı durumlarda “-ler” çokluk eki getirilebilir. Beşevler, kırk haramiler vs.

Çokluk ekinin karıştırıldığı bir başka yerde ise özne-yüklem uyumsuzluğu ortaya çıkmaktadır. Özne insan dışı bir varlık ise çoğul olsa da yüklem tekil şâhısa göre çekimlenmektedir. Özne eylem adları, soyut kavramlar, organ adları, zaman adları, cansız varlıklar, bitkiler ve hayvan adları, belgisiz sıfat veya zamir, topluluk adları ise çoğul eki alsalar dahi yüklem tekildir. Yüklemi “var”, “yok”, “gerek”, “değil” ile oluşmuş ad cümlelerinde yüklem her zaman tekildir.

Bu alanda öğrencilerin yaptığı anlatım bozukluklarından birkaç örnek:

Yani insan bildikleri şeyi aslında tam olarak bilmemektedirler

Günümüzde birçok teknolojik araçlardan yararlanılmaktadır.

Çünkü yapılan her yeni iş ilerleme yolunda adımlar kabul edilecektir.

Kendilerimiz alırken diğer insanların onlara bile ihtiyaç duyamadıklarını düşünmeliyiz.

Türkiye’de bir sürü ayağı olmayan insanlarımız var.

Bazıları vardır ki çözümü sadece ölümdedir bulurlar.

Ama herkes bunların zor olduğunu düşünüp zaten böyle kalkışmazlar.

*Herkes yanıma gelip “ne oldu neyin var.” Dediler.
 Birden iki genç delikanlılar vardı.
 Bir olayda yada durumlarda çaresiz kalmak ürütücüdür.
 Aklındaki çaresizliğin cevabını bulmak için çok yollar denersin.
 İçinden kimbilir neleri gizliyordu bizim duyamadığımız ve farkında olmadığımız bir çok şeyleri...
 Bin bir türlü sorunlar çıkabilir.
 İnsanın beyninde iki oda vardır. Birisinde kendi sorunları ve duyguları dile getirmeyen içine kapanan insandır. Diğer oda ise duyguları ve her sorunu paylaşan insandır.
 Onlar gençliklerini bizlere anlatırken gözleri doluyorlar.
 Çoğu yaşlı vatandaşlarımız aileleri tarafından huzur evine konulur.
 Çoğu yaşlılar gençleri görüp, kendi gençlik yıllarını özler.
 Biz insanoğlu bizi yetiştirip büyüten kişilere saygısızca davranırız ancak hiç kimse gelecekteki kendi durumlarını göz önünde tutmuyorlar.
 Anneler bu dünyada mutluluğu en çok hak eden insanlardır. Biz çocuklar için üzülen bizim için ağlayan tek kişilerdir.*

1.3.6.Çatı Uyuşmazlığı

Araştırmamıza göre öğrencilerin % 8’inde çatı uyuşmazlığına bağlı anlatım bozukluğu görülmektedir. Toplam cümle sayısı içinde oran % 0.58’dir. Cümle yapısıyla ilgili anlatım bozuklukları içinde bu oran % 2.68’dir.

Çatı uyuşmazlığından kaynaklanan anlatım bozukluklarının başlıca sebebi fiilin çatı durumlarının öğrenciler tarafından tam olarak öğrenilememesidir. Fiil ve yüklem terimlerinin tam anlaşılamamış olması; fiilimsilerin de çatı özelliklerinin bulunduğu göz ardı edilmesi öğretimin eksik taraflarıdır.

İlköğretimden lise düzeyine gelinceye kadar fiilde çatıyla ilgili eksiklerini tamamlamayan bir öğrencinin lise birinci sınıfta bu alanda anlatım bozukluğu yapması kadar doğal bir şey olamaz. 2005 yılı öğretim programını incelediğimizde fiilde çatı konusunun lise birinci sınıflarda işlenmediğini görüyoruz. Bu durumda

fiilde çatı hakkında bilgi vermeden öğrencilere çatı uyumsuzluğundan kaynaklanan anlatım bozukluğunu kavramak oldukça güçtür. Bu kadar zor bir konu hakkında öğrencinin ilköğretimden yeterli bilgiyle donanmış olarak geldiğini düşünmek yanlıştır.

Dil bilimcilerin bir türlü uzlaşamadığı böyle bir konunun öğretim yöntemini iyi belirlemek gerekir. Fiilde çatı, fiiller konusundan bağımsız ele alınamaz. Fiillerin anlam özelliklerinin kavranması fiilde çatının anlaşılması için ön koşuldur. Fiiller gibi ana dil ölçütü, önemli bir konu iyi öğrenilmezse dilin diğer gramer özelliklerinin öğrenilmesinin de bir anlamı olmayacaktır. Hiçbir dilden herhangi bir fiil almamış olan Türkçemiz, fiiller yönünden oldukça zengindir. Üstelik isimleri de fiilleştirme eğilimindedir. Ayrıca basit bir fiil şeklinden birçok fiil türetebilmektedir. Gerek kadrosu gerek sistemi bakımından fiiller baskın kelimelerdir ve Türkçe gramer yapısı fiillerin durumuna göre şekillenmiştir.

Türkçenin fiil zenginliği ve üstünlüğü öğrenciye sezdirilmelidir. Bu alanda kelime türetme şekillerine yönelik alıştırmalar yapılmalı, oluşan yeni fiil şekillerinin cümle ve anlama neler kazandırdığı buldurulmalıdır. Fiillere gelen çatı eklerinin fiilleri hangi yönlerden etkilediği iyi tespit edilmelidir. Bunların anlaşılması için ise, çoğu zaman ihmal edilen “fiillerin anlam özellikleri” konusu üzerinde durulması gerekir. Bu konu sonrasında fiilde çatıya geçilmesi öğretimi kolaylaştıracaktır. Fakat birçok dil bilgisi kitabında bu konuya şöyle bir değinilip geçilmektedir. Biz dil bilgisi konuları hakkında bilgi vermektense bunların öğretimi hakkında araştırma ve düşüncelerimizi beyan edeceğimiz için fiillerin anlam özelliklerinin işimize yarayacak kadarını sunacağız ve buradan fiilde çatı alanına yöneleceğiz.

Fiiller yüklendikleri anlama göre değişik adlar alırlar:

1. İş ve Kılış Fiilleri: Öznenin iradesiyle, bir nesne üzerinde gerçekleştirdiği fiillerdir. Bu fiiller geçişlidir, yani nesne alırlar. Örnek: bil-, gör-, yaz-, al-
2. Durum Fiilleri: Öznenin durumunu bildiren fiillerdir. Birçoğu öznenin iradesi dışında gerçekleşir. Bu fiillerin bitmeleri için başka bir fiilin başlaması gerekir. Bunlar genellikle geçişsizdir. Örnek: uyu-, uyan-, öl-, sus-, otur-, kalk-
3. Oluş Fiilleri: Bir durumdan başka bir duruma geçildiğini veya geçilmekte olduğunu bildiren, gerçekleşmelerinde öznelerin doğrudan etkisinin bulunmadığı

fiillerdir. Bu fiillerde daha çok “kendiliğinden olma” anlamı vardır. Oluş fiilleri geçişsiz fiillerdir. Örnek: uza-, sol-, büyü-, yeşer-, bayatla-, sarar- (Keskin, 2004: 124)

Fiiller konusu işlenirken üzerinde pek durulmayan “fiillerin anlam özellikleri” hem fiillerden yeni kelimeler türetirken hem de fiilin diğer kelimelerle anlam ilişkisini belirlerken işimize yarayacaktır. Bunun için bir fiilin kılış, oluş ya da durum anlamı mı taşıdığını bulmaya yönelik örnek ve alıştırmalara daha çok yer verilmelidir. Sonraki aşama fiillerin çatı özellikleri olmalıdır.

Dil bilimciler fiillerin çatı özelliklerini incelerken farklı görüşler ileri sürmüşlerdir. Bazıları etken, geçişli, oldurgan terim ve tanımlarını kabul etmezken bazıları yalın çatı, katmerli çatı, olumsuz çatı terimlerinin de olması gerektiğini savunmuştur.

Fiillerin aldıkları eklere göre değişik çatı özellikleri kazandığını biliyoruz. Konuyu eklerle sınırlandırmak fiillerde çatının anlaşılmasını engelleyeceği gibi çatı uyumsuzluğuna bağlı dil yanlışlarının ortaya çıkmasında etkili olacaktır. Bunun önüne geçmek için dil bilgisine bağlı bazı kuralları tekrar gözden geçirmek gerekiyor. Örneğin geçişlilik durumu: “ Geçişsiz fiiller oluş bildirir.” diyoruz. Hâlbuki geçişsiz fiiller “oluş” da bildirir “yapış” da. Mesela ağlamak geçişsiz bir fiildir; ama yapma bildirir. ‘Bilmek’ geçişsiz fiildir, yapma bildirir. Ama ‘pişmek’ oluş bildirir, geçişsiz fiildir. Burada problem geçişlilik, geçişsizlik durumlarından kaynaklanıyor. Bizde asıl tartışılması gereken, hangi fiileri geçişli, hangileri geçişsiz kabul edeceğiz. Bizde klasik bir anlayış var. ‘Nesne alabilen fiiller geçişli, alamayanlar geçişsizdir.’ ‘A’ eki alan tamlayıcılar da pekâlâ geçişli olabilir. ‘Ata bindi.’ derken ‘ata’yı nesne kabul etmiyoruz genellikle. Binddiği şey ‘at’tır. Anlama biraz daha dikkat etmek gerekir.” (Korkmaz, 1999: 241)

Fiillerde çatıda dikkat çeken bir diğer nokta fiillerin özneyle olan durumlarına göre nasıl sınıflandırıldığıdır. Etken, edilgen, dönüşlü, işteş. Bunları ayrı sınıflandırıyoruz. Fakat biraz dikkat ettiğimizde dönüşlü fiillerin aynı zamanda etken olduğu görüyoruz. O halde sınıflamada bir hata yapılmaktadır. Bu sınıflandırma yerine fiilleri “yapma bildiren fiiller” ,“olma bildiren fiiller” diye ayırabiliriz.

Edilgen deyince acaba “l” ve “n” ekli fiilleri mi düşünmemiz gerekiyor? Aslında bunda da anlama dikkat etmek daha doğru olacaktır. Fiilin başkaları tarafından yapılma anlamı varsa bu fiil edilgen kabul edilmelidir. Öğrencilere fiilde çatı konusunu ezberletmek yerine anlama dayalı bir yolla fiillerin durumlarını göstermek daha etkili bir öğretim yöntemidir.

Çatı eklerinin fiillere yüklediği anlam ve görevler öğretilirken bunu fiile en son eklenen çatı ekinin belirlediği öğrenciye iyice kavratılmalıdır. Bunun için fiillere art arda çatı ekleri getirtilerek onların özne ve nesneyle nasıl bir anlam ilişkisine girdiği belirlenebilir.

Öğrencilerde görülen çatı uyumsuzluğuna bağlı dil yanlışlarının çoğu fiilimsilerin yer aldığı cümlelerde görülmektedir. Fiilimsilerin çatı özelliklerinin olduğu göz ardı edildiği için bu alanda daha çok yanlışlıkla karşılaşıyoruz. Fiilimsilerin kendinden önceki kelimeleri ve kelime gruplarını bir öge gibi bünyesinde barındırabildiği öğretimde üstün körü geçilen veya hiç değinilmeyen bir özelliktir. Böyle geçirildiği için fiilimsilerin çatı özelliklerinin diğer kelimelerle anlam ilişkilerini etkilediği genellikle fark edilememiştir. Bunu sezdirecek örnekler üzerinde durulması dil yanlışlarını azaltacaktır.

Anlam ve öge ortaklığına dayalı birleşik, sıralı, bağlı cümlelerde fiil ve fiilimsilerin çatı özelliklerinin anlamı nasıl etkilediği vurgulanmalıdır. Aynı cümlede geçen fiil ve fiilimsilerin çatı uyumu göstermeleri gerektiği daha anlatım bozukluğu konusu işlenmeden fiilde çatı konusunda açıklanmalıdır. Ayrıntılı örneklerle gidilmeli, metin üzerinde uygun çatı özellikleri gösterilmelidir.

Bu alanda öğrencilerin yaptığı anlatım bozukluklarından birkaç örnek:

Asıl anahtarı bulabilmek için bu duruma nasıl geldiğini ve çaresizliğin nasıl bir şey olduğunu anlayabilmektir.

Kelime hazinesinin geniş olması kullanım düşencesini genişletir ve doğru akıl yürütmeyi kazanılır.

O zaman bize ilgi gösterilmemeleri hoşumuza gidermi?

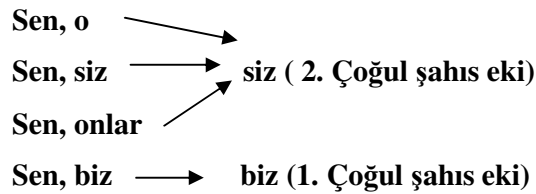
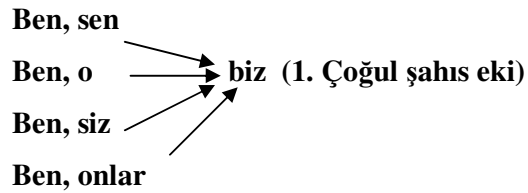
Çünkü yaşlılar geçmişin doğrularını bize anlatırlar ve tecrübelerinden faydalanırlar.

Bizi dünyaya getiren bu kanatsız meleklerle karşı her şeyin en iyisi, en güzeli yapmalıdır.

1.3.7. Zaman ve Kişi Eklerinin Uyuşmazlığı

Araştırmamıza göre öğrencilerin %20'sinde zaman ve kişi eklerinin uyumsuzluğuna bağlı anlatım bozukluğu görülmektedir. Toplam cümle sayısı içinde oran %1.47'dir. Cümle yapısıyla ilgili anlatım bozuklukları içinde bu oran %6.70'tir.

Bu tarz anlatım bozukluklarında zaman ve kişi ekleri görevlerinin tam kavranamamış olması ve özne kadrosunu bütün halinde görülememesi etkilidir.

“O ve ben gittim.” diyen öğrenci, öznenin (o + ben = biz) olduğunu fark edememiştir. Bu hataya düşmemek için öznenin şahıs özelliğini çok iyi görmek gerekir. Yükleme gelen şahıs ekleri ve öznenin şahıs özellikleri tutmalıdır. Belki kısa ve basit cümlelerde böyle bir sorun pek çıkmıyor; ancak farklı öznelerin bir yükleme bağlandığı cümlelerde şahıs eki uyumsuzluğuna sık rastlanmaktadır.

Anlatıma akıcılık kazandırmak ve ifadelerimizde kulak tırmalayan söyleyişlere yer vermemek için öge ortaklığı barındıran cümlelerde ek eylem ve şahıs eklerini cümle sonundaki yükleme taşırız. Eğer bu ekler sıralı cümlelerde her yüklem sonunda tekrar edilirse anlatım bozukluğu doğurur. Aynı durum zaman eklerinde de kendini gösterir.

Sıralı ve bağılı cümlelerde bir zaman ortaklığı varsa yüklemelerin aldığı kip ekleri birbiriyle uyumlu olmalıdır. Öğrenci kip ve zaman eki terimlerini iyi ayırt etmelidir. Dilek ve haber kiplerinin hangi görevlerde kullanıldığı ve kiplerdeki zaman kaymasının nasıl gerçekleştiğini iyi öğrenmelidir. Seçilen kip ekleri ve zaman zarfları birbiriyle uyumlu olmalıdır. Eğer cümlede zaman kaymasından yaralanacaksa hangi zamanların hangilerinin yerine kullanılacağı iyi tespit edilmelidir. Şahıs ve kip eklerinin iyi bilinmesi uyumsuzluğun giderilmesinde yeterli değildir. Bunlar yanında cümlede yapıyı ve ortak ögeli cümlelerin özelliklerini iyi bilinmesi gerekir.

Haber ve zaman kipleri cümlede anlatılmak istenenden bağımsız değildir. Yüklem belirtiği iş, oluş, durum, hareketin hangi zaman ve dilekle ilgili olduğunu bilmeden cümlede anlatılanların bir önemi yoktur. Dilek kipleri, haber kipleri ve ek fiiller cümle içinde verilen anlama, zarfların belirttiği zamana uygun kullanılmalıdır. Bu konular zarflarla birbirini tamamlayacak şekilde öğretilmelidir. Bir cümledeki haber ve dilek kiplerinin yerinde kullanılması bu alandaki anlatım bozukluklarının önüne geçmede yeterli olmayacaktır. Biz her ne kadar cümlelerle konuşsak da iyi bir anlatım için cümlelerin kendinden önceki ve sonraki cümlelere nasıl bağlandığı, tek tek kusursuz oluşu kadar önemlidir. Bu sebeple diğer cümlelerle kip ve şahıs uyumunu hiçbir zaman göz ardı etmemeliyiz. Cümleler arası uyumu sağlamanın en önemli yoluysa kompozisyon çalışmalarına ağırlık vermektir.

Şahıs ve kip ekleri belli bir sıraya göre fiile eklenmektedir. Şahıs ekleri her zaman için kip eklerinden sonra gelir. Bu sıralanışta pek bir hata görülmesi de kip eklerinden sonra gelen ve fiile birleşik zaman anlamı kazandıran ek fiillere şahıs eklerinin gelişinde bir sorunla karşılaşırız. Özellikle 3. çoğul şahıs ekinin kullanımında ortaya çıkan bu sorun oldukça yaygındır. Bütün birleşik zamanlı fiil çekimlerinde sona gelen şahıs ekleri 3. şahısta değişik bir kullanımla karşımıza çıkmaktadır:

Gel-ecek-ti-m

Gel-ecek-ti-n

Gel-ecek-ti

Gel-ecek-ti-k

Gel-ecek-ti-niz

Gel-ecek-ti-ler (Gel-ecek-ler-di)

“Birleşik çekimlerde dikkati çeken bir nokta da çokluk üçüncü şahıslarda çokluk ekinin umumiyetle yardımcı fiilden önce, asıl fiilden sonra getirilmesidir. İsimlerde ise bunun aksi olmakta ve çokluk eki umumiyetle yardımcı fiilin sonuna eklenmektedir. İsimlerin sonunda i- fiilinin fiilliliğini hissetmeğe daha çok ihtiyaç bulunduğu için bu tabiidir. Birleşik çekimde asıl fiil kipi böyle bir belirtmeye lüzum bırakmaz. Yalnız, bugün birleşik çekim eklenmiş şekilde kullanılmıyor ve i- muhafaza ediliyorsa çokluk eki daha çok yardımcı fiilin sonuna getirilmektedir: gelse idiler, gelmiş imişler, gelmiş iseler misallerinde olduğu gibi. Eskiden ise çokluk eki bu durumda da yardımcı fiilin önüne geçirilirdi: gelseler idi, gelmişler imiş, gelmişler ise misallerinde olduğu gibi.”(Ergin, 1999: 327) Bugün üçüncü şahsın nadiren, bilhassa ağızlarda birleşik zamanlı çekimlerde sona geldiğini görüyoruz.

Bu konuyla ilgili diğer bir yanlış soru edatına gelen şahıs ve zaman eklerinin sırasında görülür. Soru edatı “mİ” genellikle kip eklerinden sonra şahıs eklerinden önce kullanılır. Bu dil kuralını bilmeyen öğrenci soru edatını en sona atarak dil yanlış yapmaktadır:

Gel-ecek misiniz? → geleceksiniz mi

“Bugün -mı, -mi, -mu -mü şeklinde vokal uyumuna bağlı olan soru eki birinci tipteki şahıs eklerini alan fiil çekimlerinde, yani geniş zaman, şimdiki zaman, öğrenilen geçmiş zaman, gelecek zaman, gereklik kiplerinde çokluk üçüncü şahıs dışındaki şahıslarda şekil ve zaman ekinden sonra, şahıs ekinden önce getirilir: bilir mi-y-im, biliyor mu-sun, bilmiş mi-y-iz, bilecek mi-siniz, bilmeli mi-y-im misallerinde olduğu gibi. Çokluk üçüncü şahıslarda ise soru eki şahıs ekinden sonra gelir: bilirler mi, biliyorlar mı, bilmişler mi, bilecekler mi, bilmeliler mi misallerinde olduğu gibi. Birinci, ikinci tipteki şahıs eklerini karışık olarak alan istek kipi ile ikinci tipteki şahıs eklerini alan görülen geçmiş zaman ve şart kiplerinde ve emir kipinde soru eki bütün şahıslarda en sona, şahıs eklerinden sonra getirilir : bildim mi, bildiler mi, bilsen mi, bilse mi, bileyim mi, bilin mi, bilesin mi, Eski Anadolu Türkçesi ile ağızlardaki bilem mi misallerinde olduğu gibi. Yalnız, istek kipinde soru şeklinin çok az kullanıldığını, bunun yerini çok defa başka ifadelerin aldığını belirtmeliyiz : bilesiniz mi, yerine bilesiniz değil mi gibi.” (Ergin, 1999: 332)

Bu alanda öğrencilerin yaptığı anlatım bozukluklarından birkaç örnek:

İyi birey olmak için çok çalışmalı devletimizi zor durumdan biz kurtarabiliriz.
Durumu her yönden iyi olan kişiler ise zaten geçmişte çabalayıp çalışıp bugünlerde durumunu iyiye getirmiştir.
Kim bilebilir ki o bilmediğim ince detay bütün bildiklerimizi de alıp götüreceğini
Hayatta tek bildiğim şey hiçbirşey bilmemem olduğunu kavraya bilmesidir.
Küçük olmadan büyük olunmaz büyük olmak içinde hedefini gerçekleştirmektir.
İlk yorulmalı sonra zorluğun sonucunu alırız.
Bazıları vardır ki çözümü sadece ölümden bulurlar.
Ama herkes bunların zor olduğunu düşünüp zaten böyle kalkışmazlar.
Herkes yanıma gelip “ne oldu neyin var.” Dediler.
Bende okuldan gelip üstümü değiştirip arabamıza çıktım cuma günüydü.
Ablamlar geldiğinde bana okulumuzun çok güzel ve bakımlı olduğunu söylüyordu.
Ama her seferinde kendi okulunun daha güzel olduğunu vurguladı.
Bu duygu sanki birşeyin içinde tıklmış kalmışsın ordan çıkamıyormuşsun gibi bir şey.
Hayatın güzelliklerini sanki daha önce hiç görmediğimde yeni görmüşüm gibi sevinirim.
Bazen böyle olmamın nedeni arkadaşlarım ve ailem olduğunu düşünüyorum.Çünkü
küçüklüğümde ailemle birlikte değilim arkadaşlarımda hep beni dışladılar hor
gördüler ve beni dışladılar.
Oysa insan içindekileri anlatabilseydi başkalarıyla paylaşabilseydin hem kendisine
yararı olur hemde karşısındakinin güvenini alırdı.
İçindeki duyguları hayata açmalıkı içine kapanıklığını ortadan kaldırmalı.
İnsanlar yaşamları boyunca beyinlerini hep tek odalı olarak düşünürler her şeyi o
odanın içine yerleştirirler ama ne çare her şey bir bir üstüne yığılıyor aradıklarını
bulamıyorlar, kısacası karmakarışık olur.
Duygusallığıyla bir çok şeyi kaybedebiliriz.
İnsanlar yaşlılara saygı göstermezlerse, onlar doğru yolda değildirler.
Yaşlılar hayatı tanımışlar ve bize doğru yolu gösterirler.

Çünkü bizim yaşlılara yaptığımız davranışları bizim çocuklarımızda görüyor ve bizden örnek alarak gelecekte bizim şimdi yaşlılara yaptığımız davranışları bize yapacaklardır.

Anlattığı zaman içi rahat ve daha mutlu olurlar.

Ararken de zorlandığı için bitkin bir halde olurlar.

1.3.8.Bağlaç Yanlışlıkları

Araştırmamıza göre öğrencilerin % 35'inde bağlaçların yanlış kullanımına bağlı anlatım bozukluğu görülmektedir. Toplam cümle sayısı içinde oran %3.65'tir. Cümle yapısıyla ilgili anlatım bozuklukları içinde bu oran %16.62'dir.

Bağlaçlar tek başlarına anlam taşımasalar bile cümlelerde kelime, kelime grupları arasında ve cümlelerin birbirine bağlanması sırasında anlam ilişkileri kurarlar. Bağlaçlar edat soylu kelimelerdir ve bu edatlar bağlama edatı adını taşırlar. Eski Türkçede bağlama edatları pek yaygın değildir ve bu kelimeler dilimize yabancı dillerden gelmiştir. Bu sebeple bağlaçların anlam özellikleri hakkında akıl yürüterek doğruyu bulmaya çalışmak daha zordur. Öğrencilere verilen örnekler çoğaltılarak bağlaçların kullanım alanları sezdirilmelidir. Anlatım bozukluklarının giderilmesi için bağlaçlarla ilgili vurgulanması gereken noktaları iyi belirlemeliyiz.

1. **Sıralama Edatları:** Kullandığımız en yaygın bağlaç çeşididir. (ve, dahi, ile, ilâ) Aralarında görev ve anlam ortaklığı bulunan kelime ve cümleleri bağlamakta kullandığımız bu bağlaçların olumlu ve olumsuzluk anlamlarına dikkat etmeliyiz.

2. **Denkleştirme Edatları:** Ya, ya da, veya, yahut, veyahut... Bu bağlaçlar birbirine denk, birbirinin yerini tutabilecek unsurlar arasında kullanılan, seçenek sunan bağlaçlardır. Burada dikkat edilmesi gereken, seçeneklerin birbirine denk olmasıdır.

3. **Karşılaştırma Edatları:** ya....ya, hem.....hem, ne.....ne, de.....de. Bu edatların üç çeşit işlevi vardır. Karşılaştırılan unsurlardan “biri”, “hepsi” veya

“hiçbiri” anlamı taşımalarını sağlarlar. Hiçbiri anlamına gelen ne.....ne bağlacı zaten bünyesinde olumsuzluk anlamı taşıdığı için yüklem olumlu olmalıdır.

4. Cümle başı edatları: Bunlar cümleleri mânâ bakımından birbirine bağlayan edatlardır. Daima cümle başında bulunurlar. Başında bulundukları cümleyi bazıları ondan sonra gelen cümle veya cümlelere, bazıları da kendisinden önce gelen cümle veya cümlelere bağlarlar. Bu edatlar fonksiyonları bakımından şu guruplar altında toplanabilirler:

“*Fakat, lâkin ancak, yalnız, ama*” başında bulundukları cümleyi kendisinden önceki cümle veya cümlelere bağlarlar. Kendinden önceki cümlelerin zıddı anlam taşıyan ifadelerin başında kullanılır. “*eğer, şâyed*” şart ifade eden veya şartı kuvvetlendiren edatlardır. Başına geldikleri cümleyi daha sonraki cümle veya cümlelere bağlarlar. “*gerçi, vakıa*” bulundukları cümleyi daha sonrakilere bağlarlar. Sonraki cümlelerin başında «fakat» ifadeli bir edat bulunur. Yani normal olarak *gerçi* 'nin arkasından *fakat* gelir. “*çünkü, zira*” başına geldikleri cümleyi kendisinden öncekilere bağlarlar. Açıklama ve gerekçe göstermede kullanılırlar.

“*Meğer, binaenaleyh, öyle ki, oysa ki, şöyle ki, nitekim, halbuki, kaldı ki, üstelik, belki, hatta, imdi, yani, mamefih, zâten, zâti, bari, keza*” sonuç ve açıklama ifade eden cümlelerde kullanılır. “*sanki, adetâ, güya*” esas itibariyle başına geldikleri cümleyi kendilerinden öncekilere bağlarlar. Geldikleri cümleye benzerlik ifadesini katarlar.

“*Tek, yeter ki, meğer ki, tâ ki, illâ, illâ ki*” şarta ve dereceye bağlama anlamı taşırlar.

5. Sona gelen edatlar:“*Dahi*” cümle içinde kelime, kelime gurupları ve şart cümlelerinin sonuna gelerek dikkati onların üzerine çeker. “*Dahi*” bağlama ve kuvvetlendirme edatı olarak, düşünülen, mevcut olan veya zikri geçen şeye bir ilâve olduğunu gösterir, bir ilâve ifadesi taşır, aynı zamanda bir fevkalâdelik, bir aşırılık, beklenmedik bir netice, bir küçümseme ifade eder. Fiillerden hemen hemen yalnız şart şeklinin sonuna getirilmekte (gitsem dahi gibi), isimlerden sonra da (da, de)'nin

kuvvetlisi olarak kullanılmaktadır. Bugün artık yerini daha çok, kendisinin daha hafifi olan “da, de” veya kendisinin daha kuvvetlisi olan “bile” tutmaktadır.

“da, de” bugün çok kullanılan bir bağlama ve kuvvetlendirme edatıdır. Sonuna geldiği unsurları, kelimeleri daha önce veya sonra gelen ve düşünülen, mevcut olan veya zikri geçen unsurlara bağlar, aynı zamanda sonuna geldiği unsuru belirtir, kuvvetlendirir. İlâve, belirtme, karşılaştırma, sıralama, izah, sonraya bırakış ve üzerinde durmama gibi ifadeler şeklinde ortaya çıkar. Bu bağlacın genellikle bulunma hali ekiyle karıştırıldığını görüyoruz. Bunun önüne geçmenin yoluysa bağlacın ünsüz uyumuna girmediğini, sonrasında geldiği kelimedenden ayrı yazıldığını ve yukarıda saydığımız özellikleri bilmektir.

“İse” sonuna geldiği unsuru aynı cinsten bir unsura bağlar ve belirtir. Bu bağlama ve belirtme, bir mukayese, bir karşılaştırma ifadesi taşır. Onun için bu edata karşılaştırma edatı adını verebiliriz.

“Ki” tipik bir bağlama ve kuvvetlendirme edatıdır. Sonuna geldiği unsuru kendisinden sonra gelen bir unsura bağlar. Bu bağlama izah ve netice ifadesi içinde olur. Yani ki 'den sonra gelen unsur kendisinden önce gelen unsurun izahı ve neticesi mahiyetindedir. Onun için bu bağlama ve kuvvetlendirme edatına izah edatı adını verebiliriz.

Özellikle ki bağlacının Türkçe mantığa ters kuruluşlarıyla karşılaştığımız araştırmamızda, “ki” bağlacının kattığı izah ve netice anlamı unutulmaktadır. Böylece birbirinden bağımsız cümleler anlamsızca “ki” ile bağlanmaya çalışılmıştır.

Gereksiz yere bağlaç kullanma, birbiriyle çelişen bağlaçların birlikte kullanımı, bağlaçların yanlış yazımı, bağlaçların eklerle ve edatlarla karıştırılması araştırmamızda karşılaştığımız en belirgin anlatım bozukluklarıdır. Cümleler kurulurken bağlaçların kattığı anlam özelliklerini göz önünde bulundurmak gerekir. Öğrencilerin bu anlam inceliklerini kavraması için bağlaçlara özgü anlamların ve görevlerin sezilebileceği metinleri sınıfa getirmek yararlı olacaktır.

Bu alanda öğrencilerin yaptığı anlatım bozukluklarından birkaç örnek:

Atatürk'te çalışmaya önem verir.

Kavga esnasında her iki tarafta olmak çok kötü bir duygudur.iki tarafta o anda çok gerilir.

Sıkılmıştım, en iyisi kendime iyi, derdimi dinleyecek birini aradım. Ama yerde ararken gökte buldum dostumu.

Çünkü insanların gördüğü rüyalar sevindirebilir ama anlattıktan sonra keşke demesi üzer.

Bir örnekte; Doktorlar, insanların hayatlarını kurtarmaya çalışırlar.

O insan anlatmak ister içindekileri, ya korkar ya da karşısındaki insanın ne tepki vereceğini düşünür.

Bazıları ise sakat doğarlar ya da bir kaza geçirirler. Ve çocuklar büyür, lise çağlarına gelince her şeyi anlamaya çalışırlar.

Oysa birazcıkta olsa bilginin yanında olmak onunla çalışmak bilginin yardımcısı olmak bizi bilgilendirmeye yeter ve artar bile. Ne mutlu ki bilgiyle çalışmak.

Biri doktor, biri öğretmen. Ama bilgili olmak için çok çalışmalısınız.

Bilgili olmalıyız. Çünkü her yoldan bilgi geçiyor.

Bilmeyi öğrenmeyi gezmeyi öğrenmek ve bunlardan bildiklerimi her şey gibi bildiğini sanmak halbuki bunların hakkında hiçbirşey bilmediğimdir

Hiçbir şeyden haberim yok. Çünkü öğrendiklerim ve bilgilerim bazen zorlukları da yenemiyor. Anneme karşı çok zorluk çekiyorum bunların başında çok şeyler yaşadım

Bazı diyorumda eski hiçbirşey bilmesem hayat o kadar zorki bazı bildiğim şeyler işime bile yarıyor.

Bazı insanlar hayatın bazı evrelerinde ne bir şey bilmezler ne bildiklerini sanmazlar.

Zaten bunu yapabilirse de bilmediği bir şey kalmayacak.

Hayat insanlara ve bugünüümüze kadar gelmiş teknoloji ile bir çok şeyi bildiğini gösterir ama onların gözünden kaçan onların bilmediği çok şey olabilir.

Hatta dünyadaki tüm insanlar en iyi makamda olan hatta profesör olanlar bile hiçbirşey bilmedikleri halde biliyormuş havasına girerler.

Eğer şimdiden yani bugünkü nesillerin çalışması ileride yani gelecekte bizi, ülkemizi daha iyi kültür seviyesinin daha yüksek bir yere getireceğinden emin olabiliriz.

III.BÖLÜM

1. ANLATIM BOZUKLUKLARINI GİDERME YOLLARI

1.1. Kelime Hazinesini Geliştirme

Kelime hazinesinin zenginliği, öğrencilerin okuduklarını kolay ve doğru anlamalarını, konuşma ve yazma çalışmalarında kelimeleri yerinde ve anlamına uygun olarak yazma becerisi kazanmalarını; eşanlamlı kelimeleri tanımalarını, doğru yazılış ve yapılışlarını öğrenmelerini, sözlük ve imlâ kılavuzundan yeterli ölçüde yararlanmalarını sağlar. “Dili yeni öğrenen yabancılar, yahut ana diline hâkim olmayanlar düşüncelerini çok az bir kelime ile dile getirirler. Dile hâkim olanlar ise, tasvir yetenekli fiil, sıfat, zarf gibi farklı dil öğelerini kullanarak fikirlerine zenginlik ve güç katarlar”. (Aktaş, 2001: 75)

1.1.1. Kelime Çalışmaları

Kelime çalışmaları öğrencilerin kullandıkları kelimelerin anlamlarını doğru olarak öğrenmelerine, yanlış kullanmalarını düzeltme yeteneği kazandırmaya, kelimelerin köken ve yapılışlarını öğrenip eş anlamlarını daha iyi kavramaya, kelimelerin zıt, yakın anlamli ve birleşik kelime, deyim, terim, atasözü gibi kelime kümeleşmelerini tanımalarına, yerel kullanımlarla, argo kullanımları fark edebilmelerine, sözlük ve yazım kılavuzuna başvurma alışkanlığı kazanmalarına, kelimeleri günlük dilden kurtararak yan anlamlarında kullanabilmelerine imkân verir.

Kelime çalışmalarını şöyle sıralayabiliriz:

1. Köklere ekler getirerek yeni kelimeler türetmek
2. Geniş anlamli kelimelerin farklı anlamlarını öğretmek
3. Yabancı kelimelerin Türkçe karşılıklarını bulmak
4. Kelime ve deyimlerin gerçek ve mecaz anlamlarını öğretmek
5. Bir kavramla ilgili kelimeleri tespit etmek
6. Kelimelerin hangi kelimelerle kullanıldığını örnekler üzerinde vermek

7. Yazımı güç olan kelimelerin listesini çıkarıp o kelimeler üzerinde durmak
8. Öğrenciler yeni öğrendikleri kelimeleri kendilerine mal etmek için cümle içinde kullanırlar. Yani sözlü ve yazılı anlatanda kullanırlar. Bu konuda boşluk doldurma, gibi yöntemlerden de yararlanılır.
- 9.”Varlıkların niteliklerini, durumlarını ve duygularını iyi anlatabilmek için kelimelerin iyi seçilmesi ve yerinde kullanılması gerekmektedir. Kelimelerin nüansları üzerinde çalışmalar yapmak gerekir.”(Aktaş, 2001: 78)

Kelimelerin doğru tanınması ve kullanımı anlatım bozuklarını giderilmesi için oldukça önemlidir. Yeterli kelime dağarcığına sahip olmayan öğrenci kelimeleri yanlış kullanır, bilmediği kelimeler yerine kalıplaşmış yanlış ifadeler ve beylik sözlerle yönelir. Bunları daha önceki konumuzda açıklamıştık. Bir kişinin, birikimini anlatabilmesi için aktif hâle getirilmiş bir kelime servetine ihtiyacı vardır. Paylaşılmayan birikimin, toplumsal açıdan hiçbir değeri yoktur. Yani “Sizin bilginiz benim anlayabildiğim kadardır.” veya “Siz, kendinizi bana anlatabildiğiniz kadar bilgilisiniz.” Bunu çok bilinen bir sözle ifade etmek istiyorum: "Denizin ikimize ait olması bir şey ifade etmez. Çünkü onu paylaşacak kabımız yok!" Şu hâlde iletişim zenginliği kelime zenginliğine bağlıdır. Bu nedenle eğitim öğretimin her kademesinde, geçici veya daimi, her programa kişisel kelime servetini artırmaya yönelik açık ve anlaşılır hedefler koymak zorundayız. (Demir, 2006: 208)

1.1.2. Aktif ve Pasif Söz Dağarcığı Farkını En Aza İndirme

Konuyla ilgili yeni çalışmalarda farklı terimlerle karşılanmaktadır. Bir kişinin, konuşmalarında ve yazılarında anlamını bilerek kullandığı kelimelerin toplamına "aktif kelime serveti"; kişinin okuduğu ve işittiği zaman anlamını çıkarabildiği; ama kendi cümlelerinde kullanamadığı kelimelerin toplamına ise "pasif kelime serveti" denmektedir "Pasif (edilgen) dil, bireyin dinlerken, okurken anladığı, anlamını bildiği kelimelerden, aktif (etkin) dil ise bireyin konuşma eylemlerine yansıyan kelimelerden oluşur." (Yapıcı, 2005: 84; Tosunoğlu, 144: 2000; Güleriyüz, 2003: 13; Çifçi, 1991: 8)’ten Aktaran: (DEMİR, Celal, Türkçe / Edebiyat Eğitimi Ve Kişisel Kelime Serveti) MEB Edebiyat Eğitimi ve Öğretimi, 2006: 210]

Kişinin aktif kelime serveti ile pasif kelime serveti arasındaki fark büyükse eğitiminde büyük sorun var demektir; çünkü bu durum, dinlediğini ve okuduğunu anlayan; ama derdini anlatamayan bir insan tipi ortaya koyuyor. Bu olumsuzluk, eğitim kurumlarımızda maalesef çok açık görülmektedir. Çocuklarımız dersleri dinlerken öğretmenlerini anlayabilmekte, yaşayan Türkçeyle yazılmışsa, okuduklarını da anlayabilmektedirler. Ancak anlatma (yazma ve konuşma) konusunda sıkıntıları vardır. Düşünceleri hangi kategoride ve hangi alanla ilgili olursa olsun, onları bildik kelimelerle, beylik sözlerle anlatmaya çalışmaktadırlar. Bu olumsuzluğun en önemli nedeni eğitim-öğretim kurumlarımızda Türkçe öğretiminin iyi yapılamamasıdır. Türkçe öğretiminin "ciddî bir iş" olduğunu kabul etmek yetmez; eğitim öğretimin herhangi bir kademesinde görevi veya yetkisi olan herkesin bunu ciddî bir iş olarak yapması gerekir.

"12-15 yaş grubundaki bir öğrencinin aktif / pasif kelime serveti şu aralıkta olmalı." biçiminde bir hedef, eski programda (1981 programı) yoktu. Yeni programda da maalesef yok. "1981 programında belirlenmiş olan hedef davranışların ne kadar sürede kazandırılacağı, her yaş grubuna ne kadar kelime öğretilceği gibi hususlara yer verilmemiştir." [(Calp, 2005, 30) Aktaran: DEMİR, Celal, 2006,s.210] 2005 Türkçe Dersi Öğretim Programında ise birinci kademe için, dinleme eğitimiyle ilgili 52 hedef, okuma eğitimiyle ilgili 25 hedef olmak üzere 270 civarında hedef belirlenmiştir [(Coşkun, 2005,434) Aktaran: DEMİR, Celal, 2006,s.210] Bunlardan sadece 7 tanesi kelime servetinin geliştirilmesine yönelik hedeflerdir. Çalışmamızın bahsettiğimiz Dil ve Anlatım öğretim programında da bu konuda hiçbir hedef yoktur. Kişisel kelime servetinin sadece okumayla geliştirileceği düşünülmüş olmalı ki bu hedefler okuma eğitimiyle ilgili hedeflerin arasına serpiştirilmiştir.

"Yapılan araştırmalara göre gelişmiş uygar bir toplum ölçüsü esas alındığında ilkokulu bitiren kız ya da erkek çocuğun 2000 kelimeyi kullanabilir duruma gelmesi gerekir. Oysa ülkemizde ulaşılan en iyi ortalama 500 kelimeyle sınırlıdır. Sosyo-ekonomik bakımdan geri kalmış yörelerimizdeki ilkokul çağındaki çocukların kullanabildikleri sözcük sayısı 200'e kadar düşmektedir. Dünya ölçülerine göre ortaokul düzeyinde öğrenim görmüş çocukların sözcük dağarcığı 4000 sözcük iken ülkemizde ilköğretim ikinci basamak öğrencilerinin ulaşabildiği ortalama sözcük sayısı 2000'e kadar düşmektedir Yine dünya ölçülerine göre lise öğrencilerinin

duygu, düşünce ve tasarılarını anlatırken kullandıkları sözcük sayısı 5000'e kadar çıkmaktadır. Ülkemizde ise lise öğrencileri bu rakamın ancak yarısına kadar çıkabilmektedirler." (Sever, 1997: 26)

"Çocuk ana dilini öğrenirken dilin birimlerini, dilin gramerini ve dille iletişimin gereklerini doğaçlama olarak öğrenmektedir." (Yapıcı, 2005: 86). Nitekim hiçbir özel gayreti olmayan insanlar da yaşantı yoluyla bir kelime servetine sahip olmaktadır. Ama hiçbir millet dilinin öğretilmesini rastlantılara bırakmaz. "Türkçe milletimizin her ferdi tarafından en iyi şekilde konuşulmalı ve yazılmalıdır. Bu, millî varlığımızın birinci şartıdır." (Özbay, 2004: 2806-2810). Bir lise öğrencisi kelimeleri bilinçli kullanılmalıdır. Çocuğa bu konuda dil ve anlatım dersleri yol göstermelidir.

1.1.3. Kelime Türetme ve Tanıma Kabiliyeti

Her dil gibi Türkçe de zaman içinde gelişip değişmektedir. Bu değişimde etkileşim halinde olduğu medeniyetlerin de etkisi olmaktadır. Bir dönem Arap ve Fars dillerinden kelime alan Türkçe, bugün Batı dillerinden kelime almakta ve etkilenmektedir. Ancak bu etkileşim hiçbir zaman Türkçe gramer yapısını bozacak şekilde olmamıştır. Bugün ise dükkânların tabelalarından, ürün tanıtımlarına; eurovizyona katılan şarkılardan çocukların söylediği oyun şarkılarına kadar birçok alanda Türkçe gramer anlatışının bozulduğunu görüyoruz. Dilin gramer anlayışını çiğneyen bu örneklerin hangi mantıkla kurulduğunu açıklamak ve bunların gerçek anlamını belirlemek oldukça zordur. Yanlış örnekler halk arasında benimsedikçe başka yanlış kullanımlar için de emsal oluşturmakta ve Türkçenin gramerine hücum etmektedir. Kelime grupları, cümlelerin öğeleri konuları işlenirken günlük hayatta yaygınlaşan bu kullanımlar üzerinde özellikle durulmalıdır.

Dil bilgisi konuları işlenirken öğretmenlerin cevap veremediği, izah etmekte zorlandığı için sorulmasından çoğu zaman çekindiği konuların büyük bir bölümü Türkçenin gramer yapısına aykırı dil yanlışlarıdır. Öğretmenler bu yanlışların neler olduğunu iyi bilmeli ve bunları özellikle kendileri söyleyip düzeltmelidir.

Özellikle karıştırılan kelimelere dayalı anlatım bozukluklarının giderilmesi için kelime yapısına yönelik basit çalışmalara gidilmelidir. Türkçe kök kelimelerden

yapılan yeni kelimelerde ekin farklı yorumuyla aynı kelime farklı bir anlam ortaya çıkarabilir. “ Çal” kelimesi bizde; çalgı çalmak, hırsızlık yapmak, bir şeyi yere çalmak gibi anlamlarda kullanılır. Ancak böyle bir kelimedenden yapılan bir türetme daha önceki anlamların tümünü değil sadece biriyle ilişkili olacaktır.

“ Çal-gı” ilk anlamla yorumsal ilişkiye girerek oluşmuştur. “Çal-ın-tı” bir başka anlam yorumudur. Buradan anlaşılacağı gibi morfoloji ve semantikle ilgili konuların öğrenciye bir arada verilmesi oldukça önemlidir.

Başka dillerden kelime almamız, o kelimeleri olduğu gibi kabullenmemiz anlamına gelmez. O kelimelere kendi çağrışım dünyamızla yeni anlamlar kattığımız gibi kendi fonetik yapımıza uygun özellikler de veririz. Dilimize giren kelimeler biçim, ses ve anlam yorumuyla Türkçeleşirler. Türkçenin kendine has bu yorum gücü öğrenciye sezdirilmelidir. Böylece öğrenci hangi yabancı asıllı kelimenin nasıl bir söyleniş ve anlam özelliği gösterdiğini daha kolay belirleyecek kelimeleri yerinde ve doğru kullanacaktır.

Siyasi ve ideolojik nedenlerle dilin kelime hazinesinde bölünmeler yaşanmış ve kavramlar dünyası parçalanmıştır. Bu sebeple aynı kelimeye farklı ideolojiler farklı anlamlar yüklemiş, kelimeleri kendileri gibi gruplara ayırmışlardır. Türkçe siyasi bir “parola dili” haline gelmiştir. Grupların kendilerini belli etmek için kullandıkları dil, dilin gücünü kırıyor ve dilde anlaşmayı aksatıyor.

İnsanlar kullandıkları kelimelere göre değerlendirilmektedir. Hâlbuki öz Türkçe veya Türkçeye sonradan Arap, Fars ve Batı dillerinden girmiş kelimeler halkın kullandığı ölçüde Türk diline aittir. Bunlar dile girerken siyasallaştırılmamıştır ve kullanılırken de siyasallaştırılmamalıdır. “Kelimelerin kullanılmasında göz önünde tutulması gereken hususlardan birisi de dilin yaşayan şeklini kullanmaktır. Zira kelimeler de diğer canlılar gibi doğar, bir süre yaşar sonra yerlerini başka kelimelere bırakırlar. Bu itibarla kullanacağımız kelimelerin geniş kitlelerle iletişimi engelleyecek nitelikte eski yahut çok yeni olmamalıdır.” (Aktaş, 2001: 77) Türk dili ve edebiyatı öğretmeni bunun farkında olmalı ve dilimize ait kelimeleri en güzel şekilde kullanmalıdır. Bu konuda öğrencilere örnek olmalıdır.

Dil bilgisi dersleri çocuğu ana dili üzerinde düşünmeye sevk etmelidir. Özellikle kelimelerin yeterince tanınmamasından kaynaklanan gereksiz, çelişen, karıştırılan kelime kullanımlarının önüne geçmede dil bilgisi derslerindeki kelime yapı ve kelime anlam konularının işleniş biçimi önemlidir. Her ne kadar ek ve kök bilgisi şekil bilgisiyle ilgili olsa da çeşitli örneklerle bunların kelimeler üzerindeki anlam, görev katkıları sezdirilmelidir. Türkçenin ne denli doğurgan, ne denli güçlü bir türetme dili olduğu bol örnekle öğrencilere gösterilmelidir. Dildeki kelimeler yenilerini doğurur ya da başkalarıyla bir araya gelerek bileşik sözcük olup çıkar. Türkçede türetmede görev alan öğelerin sayısı da çok yüksektir. Bugün yalnızca “Türkiye Türkçesinde türetmeye yarayan biçimbirimlerin (gı, -ci, -lık, -sız... gibi) sayısının 100’ü geçtiği görülmüştür ki, her ne kadar karşılaştırmalı bir sayım yapılmamışsa da bu sayıyı başka bir dilde bulmanın kolay olmayacağını sanıyoruz. Bu birimlerin her birinin birden çok görevi yüklendiğini de göz önünde tutarsak Türkçenin anlatım gücü üzerinde aydınlatıcı bir gerçek ortaya çıkar.” (Aksan, 1999: 28)

Ekler sadece anlamsız parçalar olarak görülmemeli. Eklerin çekim ve türetme kabiliyetleri öğrenciye gerekli alıştırmalarla kavratılmalıdır. Bu sayede Türkçenin sözcük türetme ve sözcüğe yeni görevler kazandırma mantığı öğrenilmiş olunacaktır. Öğrenci daha önce duymadığı bir kelimenin anlamını tahmin edecek, kelimeye doğru anlam ve görevler kazandırmayı başaracaktır. Türkçenin sözcük türetme gücünü ve yapısını daha iyi kavrayacaktır.

1.1.4. Metafor Çalışmaları

Öğrencinin kelime kadrosunu geliştirmenin bir diğer yolu ders içi etkinliklerde metafor çalışmalarına yer vermek ve metafor çalışmalarını diğer kavramlar üzerinde uygulanmasını sağlamaktır. Öğretmenler çoğu zaman fikirleri, kavramları ve soyut şeyleri açıklamak için bilinçsiz olarak metaforları kullanmakta veya benzer bazı yöntemlere günlük uygulamalarında yer vermektedirler. Bu çerçevede metaforik düşünme ve öğrenmede, etkililiği ve yeterliği daha önceden bilimsel verilerle ispatlanmış bazı öğretim teknikleri ile birlikte, öğrencilerin yaratıcı ve eleştirel düşünme yeteneklerini artırma amacını taşıyan bir yaklaşım olarak

değerlendirilebilir. İki nesne veya kavramı birbirine bağlayan dilsel bir araç olan metafor, bir yaşantı alanından diğerine bir geçiş veya karşılaştırma yapmak üzere iki değişik fikir veya kavramın bağlandığı sembolik bir dil yapısı olarak kabul edilmektedir. Metaforlar günlük konuşma dilinde isim, fiil veya niteleyiciler olarak karşımıza çıkmaktadırlar. Şekil ve anlamı gerçeğe taşıyan bir araç olarak dil, bir şeyi başka bir şeyle karşılaştırarak gerçeği açıklamak için metaforu kullanmaktadır. Metafor çalışması, bilinen kelimeler yoluyla bilinmeyen kavramları kıyas, benzerlik, ortaklık ilişkisi içinde öğrenme işidir.

Kimi görsel ve somutlaştırıcı metaforlar, öğrencilerin zihinsel anlamalarının kolaylaşması ve motivasyon potansiyellerinin artırılması açısından ideal araçlar olarak anılmaktadırlar. “Metaforları kullanmanın avantajları şu şekilde sıralanabilir:

- 1- Kavramsal değişim ile öğrenme için çok faydalı araçlardır.
- 2- Gerçek dünyadaki benzerliklere işaret ederek soyut şeylerin anlaşılmasını ve görselleştirilmesini sağlarlar.
- 3- Öğrencilerin ilgilerini çekerek motivasyonu sağlar.
- 4- Öğretmenleri, öğrencilerin önceki bilgilerini dikkate almaya zorlarlar ve daha önceki konularla ilgili öğrenmelerdeki muhtemel yanlış anlamaların ortaya çıkmasını sağlarlar.” Arslan, 2007: 104)<http://yayim.meb.gov.tr/dergiler>

1.1.5. Kitap Okuma Alışkanlığı

Kitap okuma alışkanlığının öğrenciye kazandırılması anlatım bozukluklarının önüne geçmede en etkili yollardan biridir. Çocukta okuma eğitimi 15 yaşını sonuna kadar planlı ve sürekli bir biçimde yapıldıktan sonra okuma alışkanlığı oluşur.

Okuma alışkanlığının kazanılamamasının genel sebepleri arasında; okulda ve ailede okuma sevgisinin verilememesi, okumanın yeterince fayda sağlayamayacağına olan genel kanı, okuma alışkanlığı için yeterli çabanın harcanmaması, okuyucuların ekonomik durumlarının değişmediği inancı ve sonuçta okumanın küçümsenmesi, okumadan da başarılı olunabileceğine dair yanlış kanı, kitap okumanın bir angarya iş olarak görülmesi, okuma önceliği ile ilgili genel anketlerin yetersizliği, ekonomik durum ve okumak için yeterli zaman ayıramama gibi sorunlar sayılabilir. (Aktaş, 2001: 17)

Okuma bir alışkanlıktır ve her alışkanlık gibi ne kadar erken başlanırsa o kadar kolay kazanılır. Bu itibarla okuma alışkanlığı ailede başlar. Çocuktan başlayarak getirilen yaşıntılar ve davranış özellikleri, eleştirel ve etkin bir okur olabilme bakımından oldukça önemlidir. Erken yaşta okuma becerisinin edinilmesi; aile ortamında okuma şansının bulunması, bu alışkanlığın ailede kazanılması, algılama ve meramını anlatma yeteneğinin ilk sosyal çevrede gelişmesi okuma yeteneğiyle doğrudan ilişkilidir. Aile ve yakın çevrenin çocuğa okuma alışkanlığı kazandırmada yapması gerekenleri şöyle sıralayabiliriz:

- a. Alınan kitapları bir süre göz önünde bırakmak,
- b. Okumaya belli bir zaman ayırarak aile içinde okuma ortamı oluşturmak,
- c. Çocuğa her gün yüksek sesle bir şeyler okuyarak iletişim becerisi geliştirmek,
- d. Çocuğa kütüphaneye gitme alışkanlığı kazandırmak,
- e. Çocuğun ilgi alanlarını araştırıp ona göre kitaplık oluşturmak,
- f. Eve gazete ve dergi getirerek onların renkli dünyasıyla tanıştırmak,
- g. Sözlük ve ansiklopedi kullanımını yaygınlaştırmak,
- h. Yazmaya teşvik etmek,
- i. Çocuğun okumaya olan ilgisini sürekli takdir etmek ve yeri geldikçe ödüllendirmek. Ailede okumayı engelleyen en önemli araç, TV ve oyun aleti olarak kullanılan bilgisayardır. Bu itibarla çocukların TV seyretmesini, bilgisayar kullanmasını iyi ve ciddi programlamak gerekir.

Sonuç olarak bir çocuğa kitap sevgisi aşılacak için en iyi yol ona kitap okumaktır. Ancak sesli okumada ses tonu, vurgu, sesin rengi ve ahengini kullanma çok önemlidir.

Okuma eğitiminin amaçlarını şu şekilde sıralanmaktadır:

1. Doğru, sürekli ve anlayarak okuma becerisi kazanabilme.
2. Sözcük hazinesini zenginleştirebilme
3. Okumanın bilgi kazanım yollarından biri olduğunu kavrayabilme.
4. Doğru ve güzel dille yazılmış metinleri okuyarak anlatım gücünü geliştirebilme.
5. Okumayı zevkli bir anlayış haline getirebilme.

Okuma öğretimiyle öğrencilerde geliştirilmeye çalışılan başlıca okuma becerileri şunlardır:

1. Başlığı verilmiş bir metnin konusunu kestirme.
2. Okunan bir metne uygun başlık önerme.
3. Okunan bir parçada geçen bilinmeyen kelimelerin anlamının ne olduğunu kestirme.
4. Okunan bir metin hakkında genel bilgi sahibi olma.
5. Okunan bir metin hakkında ayrıntılı bilgi edinme.
6. Okunan bir metnin ana fikrini ve yardımcı fikirlerini belirleme.
7. Okunan metinle ilgili metinleri aktarma.
8. Okunan metinle ilgili özet çıkarma. (Demirel, 1999: 62)

Sayıdığımız tüm bu maddeler doğru anlama ve anladığını doğru ifade etmede etkili olduğu kadar öğrencideki aktif ve pasif söz dağarcığı farkını da azaltacaktır. Öğrenci bildiği kelimeleri kullanma, bilmediklerini parçadan öğrenme imkânı kazanacaktır.

1.2. Dil Bilgisi Öğretiminde İzlenecek Yol

1.2.1. Dil Öğretiminde Metin Çalışmaları

Ders içi okuma etkinlikleri öğrencinin kelime hazinesini geliştirici yönde olmalıdır. Öğretmen sınıfa getirdiği metnin kalitesini bu yönde tartmalıdır. Metnin kalitesi; o sınıfın seviyesine göre söz dağarcığının sınırlandırılmış olması, taşıdığı kelime sayısına göre metnin kuruluşu, cümlelerin taşıdığı açık ve net anlam, bu anlamın gerisindeki derinliğin çocuğun ilgisini çekecek düzeyde olmasıdır.

Öğrenci okumanın kendine yararlı şeyler kazandırdığına inanırsa okumaya istek duyacaktır. Ne var ki özellikle okul kitaplarında bulunan metin altı sorular üzerinde yapılan araştırmalarda hemen hemen hiçbir kitabın dil öğretim yöntem ve stratejilerine uygun soru teknikleri geliştirmedikleri görülmüştür.

1.2.2. Dil Kurallarının Öğretiminde Birlik Sağlanması

Üniversiteler, MEB Okulları, ÖSYM, dershaneler arasındaki bilgi tutarsızlıkları dil bilgisi kurallarını ve dilimizin yapısını temelden sarsmaktadır. Öğretmen ve öğrenciler, bu kurumlardaki dile yaklaşım tutarsızlıklarını gördükçe

dilin gereklerini bir kenara bırakarak kendilerini amaçlarına ulaştıracak uydurma dil kurallarını hiç düşünmeden kabullenmektedirler. Daha önce söz dizimi yanlışlarında açıkladığımız şu örnek söylediklerimizi daha iyi açıklayacaktır:

İsim tamlaması konusu anlatılırken belirtisiz isim tamlamalarında araya sıfat giremeyeceği okul, dersane, üniversiteler ve ÖSYM’ce kabul görmüştür. Ancak ÖSYM ve dersanelerde bu kuralın tersi örneklerin yaygınlık kazandığını görüyoruz. Böylece bu yanlış örnek, Türkçeye uydurma bir kural olarak sokulmaya çalışılmıştır. Gerek özel gerekse resmî kitle iletişim araçlarında da bu uydurma kurallar benimsenmiştir. (Eski Artvin Valisi- Artvin Eski Valisi) Sonuç olarak bir dil kuralı çiğnenmiş ve uydurma dil kurallarına yönelik farklı bir dil yanlış ortaya çıkmıştır. Bu dil yanlışları, uydurma dil kurallarıyla dile sokulmaya çalışılmıştır.

Eğitim kurumları arasındaki uyuşmazlığın sebeplerinin başında, dil bilimciler arasında bir türlü uzlaşmaya varılamayan dil sorunları gelir. Dil bilimcilerin bu tarz sorunları tartışma ortamında ortak karara bağlamaları dil öğretimi açısından yararlı olacaktır. “Genellikle Batı ülkelerinde yapılan araştırmaların değişik dallardaki farklı kavramların Türkçeye uygulanmaya çalışması, Türkçe eğitiminde kendi kavramlarımızı oluşturmakta ciddi sıkıntılar doğurmaktadır. Yalnızca Batıdan gelen farklı kavramlar değil aynı zamanda geçmişten getirdiğimiz özellikle Arapça ve Farsçanın öğretiminden gelen kavramlar da Türkçe eğitimde kavram kargaşasının başlıca sebepleri arasında yer almaktadır.”(Yalçın, 2006: 11). Terim karmaşası ve çelişkili dil bilgilerinin önüne geçmek için dil bilimcilerin komisyon oluşturarak ideal bir ders kitabı hazırlamaları yararlı olacaktır.

“Türkçe eklemeli dillerin en tipik üyelerinden biridir. Gerek eklemeli dillerin tipik özellikleri gerekse Türkçemizin kendine özgü yönleri üzerinde yapılan incelemeler, kurumsal düzenlemeler üzerinde etkili olmuş, kurumsal kavramlara yeni açılımlar getirmiştir. Türkçe dil bilgisi kitapları konu sıralanışı, hacim, terim seçimi bakımından farklı görünse de Batının geleneksel dil bilgisi yaklaşımı benimsenerek hazırladığı ve Türkçe bir Batı dili gibi değerlendirildiği için tanımlar ve sınıflamalar zorlama uygulamalarla yapılmış, özünde aynı, birbirinin yinelenmesi şeklinde karşımıza çıkmaktadır.” [SEZGİN, Funda, (Aktaran: YILMAZ, 1998: 86]

1.2.3. Edebiyat ve Dil Bilgisi Derslerinde Metin Seçimi

Dil bilgisi kurallarının pekişeceği, yanlışsız, anlamlı örnek cümlelerin yer aldığı metinler sadece edebiyat ders kitaplarına özgü olmamalıdır. Dil ve anlatım ders kitapları da bu metinleri içermelidir. Bu metinler itina ile belirlenmelidir. Metinlerde çocuğun anlamını bilmediği ve öğrenmesi kendisine gerekli olan kelimeler özellikle verilmelidir. Çünkü dil öğretiminde kelime zenginliğinin artması çocuğun becerisini arttıran önemli unsurlar arasında yer almaktadır. Çocuğa verdiğimiz bir metinde yaklaşık 200 kelime varsa bilinmeyen kelime sayısı 15'i geçmemelidir. Bu, öğrencinin söz dağarcığını genişletecektir.

“ Dil bilgisi kitaplarındaki metinler ve onlarla ilgili sorular oldukça önemlidir. Bu soru şekillerinden boşluk doldurma dil yanlışları için ideal bir yöntemdir. Burada temel amaç Türkçe'nin bazı cümle kalıplarının kavranmasını sağlamaktır. Boş bırakılan yerler cümleyi birbirine anlamca bağlayan son ekler olmalıdır. (Yalçın, 2006: 77)

1.2.4. Dil Bilgisi Ders Kitapları

Ders kitaplarının hazırlanmasında titiz davranılmalıdır. Dil ve Anlatım, Türk Edebiyatı kitaplarına alınacak metinlerin öğrencinin kelime servetine katkıda bulunması gerekmektedir. Metinler konunun uzmanı bir komisyon tarafından hazırlanmalıdır. (Demir, 2006: 220)

Birçok bilim adamı; çocuğa dil şuurunu verebilecek, ana dilinin farkına vardırabilecek dil bilgisi kitaplarının olmadığından yakınır. Dil bilgisi kitaplarındaki tasnifleri yanlış bulur. Terimlerin ve tasniflerin başka dillerin gramer anlayışına göre yapıldığını savunur. Dil bilgisi kitaplarında görülen bu eksiklikler dil bilgisi öğretiminde güçlüklerle yol açtığı gibi dil bilgisi derslerine olan tutumu da etkilemektedir. Dil öğretiminde kullanılan uydurma terimler ve Türkçenin yapısına aykırı gramer anlayışları dil bilgisinin ezbere yönelik bir ders olmasında etkili olmuştur. Böylece, öğrenci doğru Türkçe için gerekli olan bilgiler yerine, bu amaca yönelik bir araç olan terimlere ve gramere saplanıp kalmaktadır. Örneğin; sözde

öznenin fiilde çatıyla ilgili olduğunu, isim hal eklerinin yükleme ya da fiilimsiye göre anlam kazandırdığını, girişik birleşik cümlelerin aslında basit cümle olduğunu vs. anlamadan lise dil eğitimini tamamlamaktadır.

Konulardaki bu çelişki ve saplantılar gramer anlayışımıza olduğu kadar dil öğretimimizin amaçlarına da terstir. Bazı uydurma kurallar ve terimler Türkçeye uygun, açık, doğru cümleler kurmaya yardımcı olmaktansa, öğrencilerin küçük yaşta sezerek öğrendiği Türkçe mantığını zedelemektedir. Bir yandan Türkçe dil bilgisi derslerinin gereğine inanç azalırken diğer yandan Türkçenin gücüne olan güven sarsılmaktadır. Öğrencinin bir dil bilgisi kitabından öğrendiği bilgi ya da terimi bir başka dil bilgisi kitabı yok sayıyorsa öğrencinin bu derse duyacağı güvenin sarsılması kadar doğal bir şey olamaz. Kitaplar arasında görülen bu çelişkilerin aynı kitabın değişik ünitelerinde de görülmesi ise bambaşka bir sorundur. Ders kitaplarında bulunması gereken özellikleri şöyle özetleyebiliriz:

1)Bütün dil bilgisi kitaplarında ilk önce tanımlar kabullendirilmiş sonrasında örneklere geçilmiştir. Bunun yerine örneklerden çocukların tanıma ulaşmalarını sağlayacak bir anlatım yöntemi ders kitabını daha işe yarayışlı hale getirecektir.

2) Uygulamaya yönelik bir ders kitabı anlayışı benimsemek işimizi kolaylaştıracaktır. Bu sebeple yazılı sözlü anlatım ve edebiyatla ilişkili bir ders kitabı anlayışı hâkim olmalıdır.

3) Hatalardan arınık, terim karmaşasından uzak bir ders kitabı amaçlanmalıdır.

4) Ders kitapları, çağın koşullarına uygun bir biçimde düzenlenmeli ve alanın uzmanlarından oluşan komisyon tarafından hazırlanmalıdır.

5) Ortak bir dil bilgisi anlayışı için çalışmalar hızlandırılmalıdır.

1.3.Öğretmenlerin Dile Karşı Tutumu

1.3.1. Türk Dili ve Edebiyatı Öğretmenlerinin Tutumu

Türk dili ve edebiyatı öğretmenleri konuşmaları ve dile karşı tavırlarıyla öğrencilere model olmalıdır. Türk dili ve edebiyatı öğretmenleri bu davranışlarıyla öğrenciler arasında özenilecek bir kişilik sergilediği müddetçe öğrencinin başka dillere ve medyada yaygınlık kazanan bozuk dile karşı özentisi azalacaktır. Şunu

unutmamak gerekir ki iyi bir öğretmen öğrencilerle kurduğu iyi ve doğru bir iletişimle dil eğitiminde başarılı olabilir

Öğretmenin kurduğu cümle yapıları, seçtiği kelimeler, hitap ettiği öğrenci grubunun zekâ yaşına uygun olmalıdır. Tüm öğretmenlerin Türkçe kullanmada gösterdiği itina bir yana, Türk dili ve edebiyatı öğretmenleri bu konuda çok daha titiz davranmalıdır. Türk dili ve edebiyatı öğretmeni konuşmasıyla Türkçenin büyüsunü öğrencilerine göstermelidir. Bunu kullanacağı deyim ve atasözleriyle pekiştirmelidir. Deyim ve atasözlerinin anlam ve inceliklerini konuşmalarında bunlarla ilgili hikâyeler anlatarak vermelidir. Böylece deyimlere yönelik anlatım bozukluklarının önüne geçilebilir.

İyi bir Türk dili ve edebiyatı öğretmeni çok konuşan değil doğru konuşandır. Öğrencilerinin dil gelişimini sağlamak; anlama ve anlatma kabiliyetlerini geliştirmek için çabalar. Bunun için öğrencilerine daha fazla söz hakkı tanır ve öğrencilerin derse aktif katılımını sağlar. Öğrencilerinin dil yanlışlarını yerinde ve zamanında, onları kırmadan, bu yanlışlıkların doğrusunu izah ederek düzeltir.

1.3.2. Diğer Branş Öğretmenlerinin Dile Karşı Tutumları

Türkçeyi yanlışsız ve düzgün konuşmak sadece Türk dili ve edebiyatı öğretmenlerinin görevi değildir, her öğretmenin asli görevidir. Hangi branşta olursa olsun her öğretmen Türk dili konusunda bilinçli olmalıdır. Öğretmen bilgilerini ana diliyle, doğru ve anlaşılır cümlelerle aktardığı ölçüde başarılı olacaktır. Öğretmenlerin yetiştirilmesinde hangi branşta olursa olsun dil kabiliyetini geliştirecek dersler konulmalıdır. Dil yanlışları ve bunların giderilmesi yolunda öğretmenlere verilecek hizmet içi eğitim kursları öğretmenlerin bu konuda bilgilendirilmesinde etkili olacaktır. Ayrıca diğer branş öğretmenlerinin öğrencilerde görülen dil yanlışlarını gidermek amacıyla Türk dili ve edebiyatı öğretmenleriyle iş birliği yapmaları gerekmektedir.

1.4. Okul Dışı Koşullar

1.4.1. Ailenin Etkisi

Çevremiz; seçtiğimiz kelimelerden kurduğumuz cümle yapılarına, konuşma şeklimizden yaptığımız dil yanlışlarına kadar birçok yönde dilimizi etkilemektedir. Öğrenci, daha okula gelmeden aile, akraba, mahalle şeklinde genişleyen bir ortamda dilini öğrenir. Bu sebeple içinde bulunulan çevrenin kültür seviyesi, öğrencinin dil kabiliyetini doğrudan etkileyecektir. Kültürlü, çocuklarını yetiştirmek için maddi olanakları yeterli ailelerde çocukların dili daha güzel kullandığı araştırmalarla kanıtlanmıştır.

Doğru bir Türkçe kullanımı için okul eğitimi kadar okul dışı eğitim de önemlidir. Kişilik ve dil gelişiminin küçük yaşlarda şekillenmeye başladığı ve tüm ebeveynlerin aynı bilinçte olmadığı düşünülürse okul öncesi eğitimin yaygınlık kazanmasının standart Türkçenin doğru kullanımı açısından gerekli olduğu görülecektir. Okul öncesi eğitim yaygınlaştıkça lise düzeyine taşınan dil sorunları daha az olacak; küçük yaşta sosyalleşen çocuk dilin olanaklarını erkenden tanımaya başlayacaktır.

1.4.2. Yabancı Dillere Karşı Özent

Eğitim ve toplum şartlarında yabancı dili geçerlilik ve kullanılabilirlik ilkesine bağlı olarak öğrenen kişi kendi dilini aynı ilkelere bağlı olarak öğrenmediği için yazı ve konuşma diline daha çok yabancı dille ilgili bilgileri yansıtmakta ve davranışlarını ona göre sergilemektedir. Bu da onun ana diline yabancılaşmasına sebep olmaktadır.

Özellikle bilinçli anne-babalar olarak adlandırdığımız velilerin “Çocuğuma daha iyi şeyler öğreteyim.” derken yaptığı bir hata, ana dili eğitiminde büyük bir sorun doğurmaktadır. Bu sorun; daha ana dilinin mantığını, kelime ve cümle yapısını kavramadan çocuklara küçük yaşta başka bir dil öğretmeye çalışılmasıdır. Küçük yaşta öğretilmeye çalışılan iki dilin gramer yapısını aynı anda kavrayamayan çocuk; ileriki yaşlarda Türkçenin yapısına aykırı, bozuk cümleler kurduğunun farkına bile

varmayacaktır. Unutulmamalıdır ki başka bir dil öğrenmek için ana dilinin kurallarını iyi bilmek gerekir. Bu sebeple yabancı dil eğitimi daha sonraki yaşlara ertelenmelidir.

“4-9 yaşları arasındaki İngilizce konuşan 31 çocuk arasında yapılan çalışmada 7-9 yaş arası çocukların 4-6 yaş arası çocuklara göre yabancı dili daha hızlı öğrendikleri ortaya çıkmıştır.(Croft, 1980:185) Araştırmacı Schumann da çocukların ikinci dil öğreniminde yetişkinlere göre algılama konusunda zayıf olduklarını söylemektedir. (Croft, 1980:244) Ülkemizde bazı özel okulların daha ana okulundan yabancı dil öğretme girişimleri son derece yanlış bir uygulamadır. Dil öğretiminin temel eğitimin birinci basamağında da öğretilmesi uygun değildir.” (Aktaran: Yalçın, 2006: 46)

Seçilmiş öğrenci olarak adlandırdığımız, belli bir dil kabiliyeti olduğuna inandığımız Anadolu Liseleri öğrencilerinde görülen İngilizce özentisi dil yanlışlarının bir başka yönünü teşkil eder. Bugün sadece öğrencilerimizde değil, toplumun hemen hemen her kesiminde böyle bir özentile karşılaşıyoruz. “ Türkçeyi ‘banal’ bulup İngilizce konuşmak, iki sözün arasına yabancı sözcük sıkıştırmak, o da olmaz hem Türkçesini hem İngilizcesini bozup çorba haline getirilmiş bir dille meramını anlatmaya çalışmak moda oldu.” (Hepçilingirler, 2005: 44). Bu anlayışın en dikkat çeken tarafı ise birbirinin karşılığı olan Türkçe ve yabancı asıllı kelimelerin yan yana kullanılmasıdır. Öğrenci ya bu kelimelerin aynı anlama geldiğini bilmediği için ya anlatmak istediği şeyin izahında Türkçeyi yeterli görmediği için ya da bilgili, kültürlü olduğunu kanıtlamak için böyle bir yola başvurmaktadır. Asıl kültürün kendi diline hâkim, ana dilinin olanaklarını iyi bilen ve bunu doğru kullanan kişilerde olduğunu onlara öğretmek dil ve anlatım derslerinin bir başka amacı olmalıdır. Bu amacı gerçekleştirmek için güzel Türkçemizi en doğru, akıcı, açık, duru şekilde kullanan kültürlü kişileri öğrencilere örnek göstermek, imkânımız ölçüsünde bu tür kişileri okullarımızda misafir etmek yararlı olacaktır.

1.4.3. Yöresel Dil Kullanımları

Türkiye'nin değişik bölgelerinde, ailelerde ana dilimiz Türkçe dışında bazı yöresel dillerin konuşulması ve çocuğun ilk olarak bu dilleri öğrenmesi ana dili eğitiminde başka bir sorundur. Temelde yöresel dilinin özelliklerini kavrayan çocuk daha sonraki yaşlarda yöresel dilin etkisinden kendini kurtaramamaktadır. Bu da dil yanlışlarını doğurmaktadır. O halde, değişik bölgelerde aynı dil seviyesini yakalayamamış çocuklara standart bir Türkçe eğitimi nasıl sunarız, bunu düşünmeliyiz. Okul öncesi eğitimi yurdun genelinde yaygınlaştırmanın bir çözüm yolu olduğunu demin söylemiştik. Ayrıca, tüm yurttaki öğrencilerimizin aynı kelime serveti ve dil becerisini kazanmalarını sağlayacak; ortak kelime ve cümle kadrosu sunan aynı metinler işlenmelidir. Bu sebeple tek tip ders kitabı anlayışı önemlidir.

1.4.4. Kitle İletişim Araçlarının Dile Etkisi

Dilin doğru öğrenilmesinde, dil hatalarının önlenmesinde ve standart Türkçenin yaygınlaşmasında radyo, televizyon, internet gibi iletişim araçlarının büyük önemi vardır. Türkçenin sadece okullarda ders kitapları aracılığıyla öğretilmeyeceği gerçeğini göz önünde bulundurulmalıdır. Özellikle okuma, dinleme ve konuşma becerilerinin geliştirilmesinde kitle iletişim araçlarına büyük görevler düşmektedir.

İstanbul Türkçesi, Türkiye'nin en ücra köşesine dahi iletişim araçları sayesinde kolayca ulaşmaktadır. Bu alanda iletişim araçları eğitim kurumlarının da önüne geçmiştir. Her şeyden önce bu kurumlar etkinliklerinde Türkçeyi doğru kullanmaya büyük özen göstermelidir; çünkü kitle iletişim araçları okulun, herhangi bir sanatçı da bir öğretmenin önüne geçmiştir. (Akbayır, 2003: 8) Dilin güzelliklerini yayan iletişim araçları dil yanlışlarını da aynı hızda yaymaktadır. Gençlerin örnek aldığı bir ünlünün yanlış ve kusurlu konuşması; izledikleri film ya da dinledikleri şarkıdaki dil yanlışları kolayca onların dilinde pelesenk olacaktır. Onlar bu dil yanlışlarını hiç görmeyecek hatta doğrusunun o olduğunu düşünecektir.

Eğer öğrencide dile yönelik estetik bir anlayış geliştirirsek öğrenci dil yanlışlarıyla dolu sözleri olan bir şarkıdan zevk almayacak; medyanın ünlü diye

tanıttığı, konuşmayı dahi bilmeyen kişilerin gerçek yüzünü görecektir. Her şeyden önce seçici olmayı öğrenecektir. Böylece dile dayalı bütün faaliyetlerde daha dikkatli ve titiz davranacaktır. Bunun için öğrencinin zevk alabileceği güncel, anlaşılır, dili doğru kullanan metinler işlenmeli; gerekirse bu tarz örnek şarkılar derste dinlenmeli; müzik, edebiyat ve dil bilgisi öğretimi birlikte yürütülmelidir.

1.4.5. İnternet Dili

Bugün Türkçeye, internet dili dediğimiz bir iletişim şekli girmiştir. İnternet ortamında türeyen ve dilde alışkanlık haline gelen dil yanlışları, yazı dili ve günlük konuşma dilini bozmaktadır. Bu dilde kullanılan kısaltmalara öğrencilerimizin kompozisyonlarında da rastlamaktayız. Öğrenci artık “iyi” yerine “ii”, “değil mi” yerine “de mi”, “ne haber” yerine “naber” yazmakta ve bunların doğru şekillerini kullanmaya kullanmaya unutmaktadır.

Medyanın ve internetin önüne geçilemeyen dile hücumu, dil bilgisi derslerinin amaç ve yöntemlerini yeniden gözden geçirmemizi gerektirmektedir. Tüm derslerde olduğu gibi dil eğitiminin de yaşamla iç içe, değişen teknoloji ve yaşam şartlarıyla uyumlu olması gerekir. Kısaca, öğretilenler yaşamı kolaylaştırmalı ve işe yaramalıdır. Dil gibi yaşamın zaten kendisi sayılabilecek bir konuda eğitim veren dil ve anlatım dersleri, medya ve internetin Türkçeyi nasıl etkilediğine ilişkin bir amaç ve kazanım belirlemelidir. “Medya ve internet dilimizi nasıl etkiliyor, Türkçeye hangi dil yanlışlarını sokuyor, bunun önüne geçmek için ne gibi yöntemler geliştirilebilir?” Bu alanla ilgili öğrencilerin bilgilendirilebileceği konu, ünite; hatta seçmeli bir ders bile konulabilir. Maalesef dil ve anlatım derslerinin konu ve ünitelerine baktığımızda böyle bir başlıkla karşılaşmıyoruz.

2. DİL BİLGİSİ ÖĞRETİMİNDE YAPILMASI GEREKENLER

2.1. İdeal Bir Dil Bilgisi Dersinin Özellikleri

“Dil yanlışlarının önüne geçebilecek, ideal bir dil bilgisi dersinin özellikleri nasıl olmalıdır?” Bu sorunun cevabını verebilmeliyiz. Dil bilgisi derslerinin metinden öğrenme ilkeleri dikkate alınarak düzenlenmesi, dil eğitimde önemli yeri olan bu dersin istendik düzeye getirilmeleri bakımından gereklidir. Bu ilke esas alınarak işlenen derslerde etkili öğrenme gerçekleşeceği gibi, öğrenci ilgi ve dikkatinde de süreklilik sağlanacaktır.

Metinlerin, öğrenciyi araştırmaya yöneltici olması, öğrenci seviyesine uygun olması ve titizlikle seçilmesi gerekmektedir. Dil bilgisi dersleri çağın koşullarına uygun bir biçimde düzenlenmeli ve alanın uzmanlarından oluşan komisyon tarafından güncel dil değişimleri devamlı takip edilmelidir. Kitaplardaki konular azaltılmalı, tek tip ders kitabına gidilmeli ve öğrencinin karşılaştırma, tartışma ve eleştiri gücünü geliştirecek biçimde yeniden düzenlenmelidir. Ülke çapında yaygınlaşması gereken araçlardan ne ses cihazları, ne filmler ne de televizyon programlarından ülke düzeyinde öğretmenlerimiz yeterince yararlanabilmektedir. Bunlar dil bilgisi derslerine yardımcı kaynak olarak hazırlanmalı ve derslerde kullanılmalıdır.

Öğrenilen gramer bilgileri kompozisyon çalışmalarında uygulanmalıdır. Böylece kullanılacak bilgiler unutulmamış, hazmedilmiş olur. Derslerde buna yönelik çalışmalar yer almalıdır. Konular metin üzerinde öğretilmelidir. Uygulama çalışmalarında kullanılacak parçaların çeşitli türlerden ve değişik yazarlardan seçilmesi yerinde olur. Böylece gramer kategorilerinin kullanışta değişik görevleri daha iyi kavranacaktır.

Daha ilkokulda başlayan, ortaöğretim sonuna kadar süren test uygulamaları yazılı ve sözlü anlatımda büyük eksikliklerin doğmasına yol açmaktadır. Bilgiyi ezbere dayalı olarak edinmek, istendiğinde yine ezber olarak vermek; zihnin çalışmasını engelleyen, yaratıcılığı köstekleyen, hem yazılı ve sözlü anlatım yeteneğini hem de dilin doğru kullanılmasını olumsuz etkileyen bir unsurdur.

Doğru ve sağlıklı düşünmenin ve kavramanın, sağlam ve ilgi çekici bir yazı örneği ortaya koymanın düşünceyi geliştirmenin, kelimeleri doğru birleştirmenin ve gerektiğinde bir bütünü öğelerine ayırarak benzer ve çelişkili olanlarını sınıflandırabilmenin yolları, dili iyi bilmekten ve onu doğru kullanmadan geçer. Bu konuda bize araç olacak lise dil bilgisi derslerinin ölçütlerini buna göre şekillendirmeliyiz.

Eğitim öğretimin dayandığı temel unsur olan toplumun hedef ve ihtiyaçları; toplumun kendine çizdiği siyasi, sosyal, ekonomik, kültürel tercih ve hedeflere bağlıdır. Dil öğretiminde hangi yaş grubuna ana dilinin ne kadar öğretilceğinin belirlenmesi ve planlanmasında bu hedefler etkilidir. Bu hedefler, öğrencilerimizden beklentilerimize ve dersin hedeflerine bir sınır getirecektir. Yeni dil ve anlatım dersi programına baktığımızda lise birinci sınıf öğrencisinin önceki yıllardan dil bilgisi konularını öğrenerek geldiğinin varsayıldığı görülecektir. Dokuzuncu sınıf konuları, bütün dil bilgisi konularının genel tekrarı şeklinde düzenlenmiştir. Sonraki yıllarda ise metin esasına bağlı olarak aynı konular uygulamaya dönük verilmektedir. Bir anlamda, dokuzuncu sınıfta bütün halinde gösterilen dil kuralları diğer yıllarda parça parça işlenmektedir. Her ne kadar bu amaç olarak belirlenmişse de planlamada bazı eksiklikler sezilenmektedir. Örneğin; dokuzuncu sınıfta şöyle bir değinilip geçilen kelimede yapı konusu, sonraki yıllarda tekrar işlenmemektedir. Bunun tersi bir durum olarak dokuzuncu sınıfta dil bilgisi bütün halinde gösterildiği halde fiilde çatı konusuna hiç değinilmemiştir.

Anlatım bozuklukları, dil bilgisinin geneliyle ilgili bir konudur. Bu sebeple bu konuda bütünden parçaya ilkesi yerine, parçadan bütüne ilkesi benimsenmelidir. Matematikte bir bölme işlemi için çıkarma ve çarpma işlemi bilmek ne kadar gerekliyse anlatım bozukluklarını bilmek için de önceki konuları bilmek o kadar gereklidir.

2.2. Anlatım Bozukluğu Konusuna Uygun Yöntemler

Yöntem; genel anlamda, olaylar ve kavramlar üzerinde çalışmanın düzenli yolu, özellikle bilimsel gerçekleri ortaya koymadaki düzenli çalışma biçimi; dar anlamda da, belli bir bilim dalında özel biçimde çalışma türü, yaklaşım biçimi olarak tanımlanmaktadır. Dil bilgisi çalışmalarında yararlanılan başlıca yöntem ve teknikler şunlardır:

- Çözümleme (tümdengelim)Yöntemi
- Birleşim (tümdengelim) Yöntemi
- Karışık yöntem
- Anlatma (Takrir) Yöntemi
- Açıklama yöntemi
- Yazdırma Yöntemi
- Buluş ve Sezdirme Yöntemi
- Tartışma Yöntemi
- Gösterip Yaptırma Yöntemi
- Soru-Cevap Yöntemi
- Rol Yapma
- Oyunlaştırma (Dramatizasyon)
- Benzetim
- Küme Çalışması
- İnşat

Bu yöntemler yardımıyla öğrenci kullandığı dili sevecek, daha bir özenle ondan yararlanmaya yönelecektir. Kısa sürede ve çok kolay gerçekleştiremeyen dil bilgisi öğretiminde, sonuca da çabuk ulaşamayacağı açıktır. Öğrenci içinde olduğu, kullandığı dilden korkmamalıdır. Bunun içi öğrenciyi dilden soğutmayacak yöntemler olmalı ve o yöntemler uygulanmalıdır.

2005 Yılı Dil ve Anlatım Dersi Öğretim Programı Kılavuzunu incelediğimizde programın dil bilgisi konularını 9. ve 10. sınıflarda bitirilip diğer sınıflarda anlatım konularına yöneldiğini görebiliyoruz. Programa bu yönüyle bakılınca tümdengelim ve tartışma yöntemlerinin seçildiği anlaşıyor. Programın temelinde, metinle örtüştürerek verilen bir dil bilgisi öğretimi var. Bu, gerçek anlamda uygulanırsa anlatım bozuklukları konusu için en iyi yöntem olacaktır. Ancak dil bilgisi

konularının hangi yöntemle öğretilirse öğretilsin iki yıl içinde tamamlanması öğrencinin hazır bulunuşluk düzeyini düşününce yararlı bir yöntem olmayacaktır.

Anlatım bozukluğu tek başına ele alınabilecek bir konu değildir. Değişik dil yanlışları, bunlara sebep olan konuyla alakalı bölümlerde dile getirilmelidir. Örneğin; kelime yanlışlarıyla ilgili bir hatanın giderilmesi için anlatım bozukluğu konusu yeterli değildir. Bu sorunun kelimedeki yapı konusunda büyük oranda çözülmesi gerekir. Ancak, lise birinci sınıfta kısıtlı bir zaman aralığıyla sınırlandırılan böyle bir konuyla bu alandaki dil yanlışlarını düzeltmek imkansızdır.

Düşüncelerin kabı olan kelimelerin anlam ve yapı özelliklerini iyi bilmek gerekir. Öğrenci bir kelimenin isim mi fiil mi olduğunu; hangi kelime için hangi ekin kullanıldığını bilmeden diğer konulara geçmenin bir anlamı yoktur.

Tüm bilimler zamanla gelişmektedir. Dil bilimi ve eğitim bilimi de bu gelişmeyi yaşamaktadır. Öğretim alanında ortaya çıkan yeni terim, kavram ve yaklaşımlar öğretmenler tarafından takip edilmeli ve uygulanmalıdır. Dilin, bugün çok yönlü olarak ele alınması kaçınılmazdır. Dili ses, şekiller yığını bir madde gibi görmek artık 19. yy da kalmıştır. Böyle bir değerlendirmenin yanlışlığının elbette dil öğretimine yansması kaçınılmazdır. Bu sebeple bazı eğitimcilerin, dili matematik gibi şekil ve formüllerle açıklamaları, gramer yapısına bağlı olarak genel geçer bazı kurallar koyarak bunu hiçbir istisna kabul etmeden her şeye uygulamaları, bu konuda birtakım varsayımlar ve farklı bakış açılarının ortaya çıkmasına sebep olmuştur. Dile yönelik farklı yaklaşımlar dil öğretiminde ikilik doğurmaktadır. Uygun yaklaşımı belirlemek ve benimsemek tek çıkar yoldur. Özellikle anlatım bozuklukları konusunda dilin hangi yöntemle ele alınması gerektiği önemlidir.

A) **NORMATİF YÖNTEM:** Biçimden, ekten hareket eden anlayıştır. Bu anlayışta kelime ve cümlelerin görevleri almış olduğu eklere göre sınıflandırılmıştır. Bu bakımdan biçimcilik normatif yapının en önemli özelliğidir. Bu yöntemde seçkin gramer anlayışı söz konusudur. Dilin bütün yönleriyle değil ideal yönleriyle gramer bilgisini vermeyi amaçlar. Dili belli kalıplar çerçevesinde ve sınırlandırarak şekilde ele alır. Bu, dilin mantığına ve doğasına aykırı bir yöntemdir.

B) TASVİRCİ YÖNTEM: Dili bütün yönleriyle betimlemeye çalışır. Bu yöntem dilde var olanı ve nesnel olanı kabul eder. Dilin karşısında gramerci pasiftir.

C) TEMATİK YÖNTEM: Biçim değil anlam ve işlevin önemli olduğunu savunan gramer anlayışıdır. Normatif yönetime göre anlam ve işlev biçim için; tematik yönetime göre biçim anlam ve işlev içindir. Biçim anlam ve işlevin kalıbıdır; esas olan öz ve anlamdır. Anlatım bozukluğu için en ideal yöntem tematik yöntemdir. Çünkü dilde amaç düşüncüyü ve anlamı en doğru şekilde aktarmaktır ve her zaman için şekil bilgisi anlam ve düşüncüyü doğru aktarmak için yeterli olmayabilir.

Anlatım bozukluğu sorununa çözüm bulmak için “dil eğitimi” ve “dil öğretimi” kavramalarını iyice tanımlamamız gerekir. Bu iki kavram birbirinden yeteri kadar ve ayrılarak vurgulanmadığı için okullarımızda yalnızca dil öğretimi yapılmaktadır. Dolayısıyla ülkemizde herkes dilin özelliklerini, önemini bilmekte ancak bunları etkili ve yerli yerinde kullanma alışkanlığı kazanamamaktadır. Doğal olarak dil eğitimi ikinci plana itilmektedir.

Dil öğretimi, dil bilgisi kurallarının öğrenilmesi, dil yanlışlarının giderilmesinde yeterli olmayacaktır. Anlatım bozukluğu konusunda uygulamaya dönük çalışmalar “dil eğitimi” gereklidir. Öğrenci hangi ekin nerede kullanılması gerektiğini söyleyebilir, düzgün bir cümlenin hangisi olabileceğini seçenekler arasında görebilir; ancak dil yanlışını barındırmayan, doğru cümleler yazabilme daha üst seviyede bir beceri gerektirecektir. Bu becerinin kazanılması değişik yöntem ve stratejileriyle olacaktır. Rol oynama, simülasyon, tartışma gibi yöntemlerle dil kabiliyeti geliştirilmelidir.

2.3. Eleştirel Düşünme ve Anlatım Bozuklukları

Dil ile düşünce arasındaki münasebeti çok iyi kavramak gerekir. Dilin kullanılmasındaki hatalar düşünce ve eğitim bozukluğuna bağlamıştır. “Beyne bilginin girişi, yerleştirilmesi ve kullanılması ancak dil aracılığıyla olmaktadır. Eğer dil becerileri olmasa bilginin beyne yerleştirilmesi, yerleşip yerleşmediğinin bilinmesi, kontrol edilip kullanılması imkânsız hale gelecektir. Bu bakımdan insanın

beynini kullanabilmesi için dilini büyük bir başarı ile kullanılabileme becerisi kazanmış olması gerekmektedir”. (Yalçın, 2006: 21)

Dil ve düşünce arasındaki yakın ilişki anlatım bozukluğu konusunda kendini gösteriri. Mantıklı, düzgün cümleler kuramayan kişi dil ve düşünce becerisi alanında sorun yaşıyor demektir. Mantık hataları ve anlam belirsizliğine bağlı anlatım bozuklukları dil ve düşünce arasındaki irtibatın zayıflığından kaynaklanmaktadır. Bu bakımdan dil- beyin ilişkisindeki son gelişmelerin yakından izlenmesi ve hızla eğitime yansıtılması gerekmektedir.

Eleştirel düşünmeyi öğrenen kişi duyduğu, okuduğu ve kurduğu cümlelerdeki mantık hatalarını kolaylıkla fark edecektir. Bu dil yanlışlarının giderilmesi için “ eleştirel düşünme” adını verdiğimiz kavram üzerinde durmamız gerekiyor. Yapılan araştırmalar sonunda eleştirel düşünebilme yeteneğinin iki temeli olduğu anlaşılmıştır. Bunlardan birincisi “eleştirel okuma” , ikincisi ise “eleştirel dinleme”dir. Bugün Batıda eğitimde kullanılan bütün ana dili öğretimi kitaplarında bu kavramların uygulama tekniklerinin bulunduğunu görüyoruz.

Dil sadece kelimelerle değil, bu kelimeler arasındaki bağlantıyı yakalayarak öğrenilir. Cümlelerin genel özelliklerinin belirlenmesi, cümle yapısının motorize olması çalışmaları her dilin gramatikal yapısına göre değişmektedir. Cümle yapısının öğrenilmesi için dil ve anlatım derslerinde uygulamaya yönelik çalışmalar arttırılmalıdır. Bu çalışmalar sırasında dilin sentaks özelliklerini oluşturan ana çatıların hızlı ve sürekli olarak kullanılması hedeflenmelidir. Bu çalışmalarda Türkçe’nin cümle yapısının temel özelliklerini oluşturan söz dizimi, yapım ve çekim eklerinin bütün incelikleriyle hızlı ve doğru bir biçimde kullanılması çalışmaları yapılmaktadır. Böylece bir yandan Türkçe’nin en küçük anlam gruplarının birbirine bağlanışındaki incelikler kavrandığı gibi, diğer yandan da zihinsel olarak cümle yapıları kavranmaktadır.

Öğrencilerimizde eleştirel düşünceyi geliştirmek için, onlara eleştirel okuma tekniğini kazandırmamız gerekiyor. Bunun için seçmeli ders olarak konulan “hızlı okuma ve anlama dersi” konuları yararlı olacaktır. Ayrıca derslerde işlenen metin sorularının öğrenciyi üst düzeyde düşünmeye yöneltmesi de eleştirel düşünceyi

geliştirecektir. Bunun en elverişli yoluysa kompozisyon çalışmalarıdır. Dil bilgisine yönelik işlenen herhangi bir konudan sonra uygulamaya yönelik kompozisyon çalışmalarına yer verilmelidir. Kompozisyonlarda görülen uygulama hataları ve dil yanlışlarının öğrenciye direkt gösterilmesi de oldukça önemlidir. Sınıf içinde açık, akıcı, anlaşılır; uzun, basit, fiilimsilerle kurulmuş vs. cümle şekillerinin örneklendirilmesinin istenmesi, bu cümlelerle ilgili uygulamaya yönelik yarışmaların yapılması dil kurallarını kazandıracak gibi Türkçe cümle yapısının kavranmasını kolaylaştıracaktır.

2.4. Edim Bilim ve Dil Öğretimi

Türkçenin cümle yapısı ve kelimelerin cümleye kattığı anlamın sadece yapısal boyutuyla ele alınıp öğretilmesi dil yanlışlarının başka bir sebebidir. Bunun önüne “dil” kullanım boyutunu göz önünde tutularak geçebiliriz. “Dilin kullanım boyutu yeterince ele alınmamıştır. Dili, yaratıcı ve anlamlı kullanmak önemlidir. Böyle bir amacı dil öğretimi alanında işlemek için ‘edim bilim’ gereklidir. Konuşurken çeşitli konuşma durumlarına gireriz ve bu nedenle kelimelerin anlamı onların sözlükteki anlamlarından farklılaşır. Anlam bilim kelimelerin sözlükteki anlamını inceler ama (EDİM BİLİM) kelimelerin hangi değişik durum ve bağlamlarda söylendiğinde, hangi değişik anlamlara geldiğini araştırır. Edim bilim, uygulamalı dil bilim ile birlikte çalışır ve kuramlar oluşturur, sınıfta kullanılabilecek yöntemler geliştirir, önerilerde bulunur. Edim bilim çalışmalarının Türkçeye uygulanması ve dil bilgisi öğretimine yönelik, sınıflarda kullanılabilecek metotlar geliştirilmesi gerekmektedir. [(GÖKALP, Gonca, 1998) Aktaran: YILMAZ, Özcan Ankara Üniversitesi, Gaziantep: TÖMER G. Antep Şubesi s. 92]

Öğrenciye kelimelerin değişik durumlarda ne tür anlamlar kazanabileceğini öğretirsek kelimeye dayalı anlatım bozukluklarını büyük oranda gidermiş oluruz.

2.5. Uygulamalı Dil Bilim ve Anlatım Bozuklukları

Uygulamalı dil bilim alanında ortaya çıkan çalışmaların takip edilmesi ve anlatım bozukluklarının çözümünde uygulanması gereklidir. “Uygulamalı dil bilim; temel konusu dil bilim kuram, yöntem ve bulgularının yaşamın öteki alanlarında ortaya çıkan dil sorunlarının aydınlatılmasında kullanılan dil bilim dalıdır. Uygulamalı dil bilimin en gelişmiş alanı yabancı dil öğretimi ve öğrenimidir. Bu nedenle terim kimi

zaman yalnızca bu alanı ilgilendirir biçimde kullanılır. Ancak son yıllarda dil bozukluklarının dilsel çözümlenmesi (düzeltmeci dil bilim), ana dili eğitiminde dil kullanımı, sözlükbilim, çeviri ve biçim bilgisindeki gelişmeler gibi başka uygulama alanları ortaya çıkmıştır. (Kocaman, 1998: 103) Günlük hayatta devamlı kullanılan ve işlenen dilin sorunları uygulamaya dönük çalışmalarla düzeltilebilir. Bu sayede öğrenilenlerin yaşama dönüklüğü sağlanmış olur.

2.6. Dil Bilgisine Bağlı Bazı Ayrıntılar

Araştırmamızın sonuçlarına göre öğrencilerimizin en çok yaptığı anlatım bozuklukları kelime düzeyinde ve cümle öğeleri alanındadır. Bu sebeple kelime türleri, kelime grupları ve cümle yapıları ile ilgili bazı ayrıntılar üzerinde durmamız yararlı olacaktır. Batı dillerinin gramerini örnek alan diller, Türkçe kelimeleri isim, sıfat, zarf, diye türlere ayırmışlardır. Hâlbuki başlangıçta kelimeler isim ve fiil şeklinde ayrılmalı; kelimeler kurdukları gruplara göre değerlendirilmeli ve öğretilmelidir. Türkçede Batı dillerinde olduğu gibi adjective(sıfat) ;adverb (zarf) şeklinde bir kelime kategorileri oluşturamayız. Sonuçta bunların hepsi isimdir ve diğer kelimelerle kurduğu anlam ilişkisine, cümledeki görevlerine göre ad alırlar. “ Hangi kelime zarf, hangisi sıfattır?” şeklinde ezberci ve anlamsız öğretim mantığı terk edilmelidir. Kelimeler tek başlarına değil, cümlelerde diğer kelimelerle kurdukları anlam ilişkilerine göre değerlendirilmelidir. Böylece kelimelerin yanlış yerde kullanılmasından kaynaklanan anlatım bozukluklarının önüne geçilecektir.

Kelimelerimizi cümlede zarf mı, yoksa sıfat olarak mı kullanacağımıza dikkat etmeliyiz. Bu kelimelerin fiillerle mi yoksa fiilimsilerle mi ilişkili olduğunu belirlemek de önemlidir. Dokuzuncu sınıfta fiilimsiler işlenmekte; ancak onların oluşturduğu “ isim-fiil, sıfat-fiil, zarf-fiil gruplarından” pek bahsedilmemektedir. Türkçeye has böyle bir konu üzerinde daha çok durulmalı ve bu konu bol ve ayrıntılı örneklerle işlenmelidir. Yoksa öğrenilen diğer kelime gruplarının bir önemi kalmayacaktır. Bugün psikodilbilim olarak adlandırılan, dil bilimine yeni bir bakış açısı getiren araştırmalara göre, söz ve söz gruplarının insan zihninde yaptığı çağrışımlar, anlaşılmayı kolaylaştıran ve hızlı kavramayı sağlayan faktörlerdir. (Yalçın, 2006: 58) Öğrencilerimize kelimelerin parçalanmayan anlamlı bütünler olduğunu söylüyoruz; fakat kelime gruplarında çoğu zaman bunu göz ardı ediyoruz.

Hâlbuki kelime grupları bir bütün oluşturmaktadır ve bir kelime gibi işlem görmektedir.

Açıklık, duruluk, akıcılık konuları anlatım bozukluklarından ayrı değerlendirilmemelidir. Bir paragrafın açık olması için onu oluşturan cümlelerin dil yanlışlıklarından arınık olması gerekir. Bir cümlemin tek başına dil yanlışlığı içerip içermediğini tespit etmektense onu diğer cümlelerle değerlendirmek dil ve anlam açısından daha doğrudur. Öğrenci belki tek cümle ile ifade edeceği bir düşüncede dil yanlışlığı yapmayacaktır. Birden çok düşüncüyü ifade etmek için gerekli cümle ve yan cümleleri sıralarken, daha üst düzeyde beceri gerektirdiği için, doğru cümleler kurmada zorlanacaktır. Bir cümlemin dil birliklerini düzenlemek, o cümleyi diğer cümlelerle ilişkilendirerek yazmaktan daha kolaydır. Bu sebeple anlatım bozukluğu konusunu sadece cümle yapısında değerlendirmemeliyiz. Metin içi örneklerle öğrenciye buldurulmaya çalışılan dil yanlışları öğrencinin cümleye bakışını değiştirecektir. Bu metinlerdeki dil yanlışları öğrenciye düzettilirdiğinde ise daha kalıcı bir öğrenme gerçekleşecektir.

Konuşurken, yazarken, tam amaçladığınız anlamı iletecek kelimeyi bulma çabasını göstermezseniz, sözünüz, iletmek istediğiniz anlamı kapsamaktan uzaklaşır, başka bir anlam iletir, hatta anlamsızlaşır." (Hepçilingirler, 2005: 130) “Bütün dillerin belli kuralları vardır. Konuk bile olsanız o ülkenin insanları dillerini bozuk konuşmanıza belli bir çerçevede anlayış gösterir, kibarca sizi düzeltir, dilin o kuralını öğrenmenizi sağlamaya çalışır. Eğer o ülkenin insanıysanız ve o dil kötü kullanıyorsanız kesinlikle aşağılanırsınız.” (Hepçilingirler, 2005: 127)

Ülkemizde özensiz ve düzensiz konuşmalara çok daha farklı açıdan yaklaşılmaktadır. Dili yanlış kullananlar basite alınmak yerine örnek alınıyor ve birçok kişi onlar gibi konuşmaya çalışıyor. Bunda farklı olanın ilgi odağı olması etkilidir. Unutulmamalıdır ki farklı olan her zaman güzel ve doğru değildir. Öğrencilerimize öyle bir dil sevgisi ve dil bilinci kazandırmalıyız ki onlar farklı olanı değil doğru olanı kullanmayı seçsinler. Öğrencilerimizin Türkçeyi doğru kullanma bilincine ulaşması anlatım bozukluğu çalışmalarımızın amacı için yeterli değildir. Bunun yanında öğrenci; çevresinde ve medyada gördüğü dil yanlışlarını kavrayabilecek ve bunlardan korunabilecek bir düzeye ulaşmalıdır.

Çoğu insan dil yanlışlarının kendisine söylenmesinden pek hoşlanmaz, hâlbuki dili doğru kullanmak için çaba harcayan biri bu tür düzeltmelerden memnunluk duymalıdır. Çünkü bu kişi, doğru iletişimin asıl amacının düşünceleri karşı tarafa en iyi şekilde aktarma olduğunu bilir. Kendini daha iyi ifade etme yolunda en büyük engel olan anlatım bozukluklarını gidermeye çalışır. Yaptığı dil yanlışlarını her fırsatta düzeltmenin yolunu arar. Böylece dil yanlışlarının giderilmesindeki engellerden biri daha ortadan kalkmış olur. Bu engel; “ Her şeyi ben doğru söylerim, benim dilimi bana kimse öğretmez.” düşüncesidir.

Kompozisyon kâğıtlarında rastladığımız anlatım bozukluklarından biri de yazı ve konuşma dilinin birbirine karıştırılmasından kaynaklanır. Günlük hayatta konuşma dilinde yazı diline oranla daha fazla anlatım bozukluğu yapmaktayız. Bunda, konuşma dilinin yanlışları anında düzeltme şansı tanınması etkilidir. Konuşma dilinde anlatım bozukluğu yapan kişi anlatımındaki eksiklikleri vücut dilini kullanarak veya vurgu ve tonlamayla gidermeye çalışır. Bazen karşısındakinin kendini anladığını düşünerek eksik ifadelerle konuşur. Bu eksik ifadelerde, düşünülen sözlerden vazgeçilmesi de etkilidir. Konuşma ve yazı dilini birbirine karıştıran öğrenci, kompozisyon çalışmalarında konuşma dilinin ifadelerini tercih etmekte ve gereksiz, belirsiz, çelişik ifadelerin ortaya çıkmasına neden olmaktadır. Öğrencinin okuma, yazma, konuşma, dinleme becerilerinin geliştirilmesi dil yanlışlarını büyük oranda azaltacaktır. Dil eğitimi bu dört beceriden oluşur ve bunlar birbiri üzerinde etkilidir.

Anlama ve anlatma becerileri bireyin yaşam boyu sürdürdüğü söz dağarcığını gelişime kazanımıyla paralellik gösterir. Çünkü birey anlama becerisine ait olan dinleme ve okuma yetilerini geliştirirken birçok kelime öğrenir ve söz dağarcığını arttırır. Aynı zamanda söz dağarcığındaki mevcut kelimeler ve anlamlarsa dinleme ve okumanın sağlıklı bir şekilde yapılmasını ve anlamlandırmasını sağlar. Aynı şey anlatma becerisi için de geçerlidir. Birey anlatırken zihninde mevcut olan kelime ve anlamları kullanarak aktarma yapar ve bu aktarma sırasında da konuşma ve yazma yeteneğini geliştirir. Bu yönüyle söz dağarcığı dil becerilerini, dil becerileri de söz dağarcığını geliştirir.

Anlatma becerileri, anlama becerileri gibi söz dağarcığı zenginliğine bağlıdır. Çünkü anlatma becerisinin temelinde anlamlı iletiler oluşturma ve bunları yine anlamlı bir şekilde aktarma esastır. Bütün bunların gerçekleşmesi de söz dağarcığının zenginliğine ve doğru bir şekilde kullanımına bağlıdır. Anlatma becerilerinin ve alışkanlıklarının kazandırılması, kazandırılmak istenen her türlü beceri ve alışkanlık gibi bir altyapı ister. Bunun içinse, konuyla ilgili bilgiyle donanmış olmanın yanında, yine başta konuyla ilgili olmak üzere yeterli kelime dağarcığına ihtiyaç vardır. Zira zengin kelime hazinesi serbestliği, ifadede doğruluk ve netliği sağlar.

SONUÇ VE ÖNERİLER

1) Dil ve anlatım dersi adı altında dokuzuncu sınıflarda işlenen “anlatım bozuklukları” konusuna 2005 öğretim programı içinde sınırlı olarak yer verilmiştir. Anlatım bozuklukları gibi genel, dil bilgisi öğretiminin diğer üniteleriyle ilişkili bir konunun sadece belli bir hafta içinde işlenip geçirilmesi yeterli değildir. Bu sebeple gerekli konu başlıkları altında, her fırsatta anlatım bozuklukları konusuna değinmekte ve konuları onunla ilişkilendirmekte fayda var. Program idealist bir anlayışla hazırlanmıştır; ancak lise birinci sınıfa gelen her öğrencimizin aynı hazır bulunuşluk seviyesinde olmadığı göz ardı edilmiştir.

2) Dil bilgisi öğretiminde birçok konuda olduğu gibi anlatım bozukluklarında da şekilci, anlamı ikinci plana iten, ezbere dayalı metotlar izlenmektedir. Hâlbuki metne dayalı, uygulamaya dönük öğretim metotlarıyla konuya yaklaşmak gerekir. Dil bilgisi öğretiminde amaç, çocuğa anlatım bozukluklarının neler olduğunu öğretmek değil, anlatım bozukluğu yapmadan nasıl güzel konuşabileceğini öğretmek olmalıdır.

3) İstatistiklerimize göre lise birinci sınıf öğrencilerinde karşılaştığımız anlamla ve cümle yapısıyla ilgili anlatım bozuklukları hemen hemen aynı orandadır. Ancak düz lise öğrencilerinde kelime düzeyinde görülen anlatım bozukluklarının çok olması dikkat çekmektedir. Öğrencilerin yaptığı en yaygın anlatım bozukluğu gereksiz sözcük kullanımından kaynaklanmaktadır. Duygu ve düşüncelerini anlatmakta zorlanan öğrenci bu eksikliğini gidermek için gereksiz kelimelere başvurmaktadır. Bu sebeple dil ve anlatım derslerinde sadece dil bilgisi öğretimine değil, kelime hazinesini geliştirme çalışmalarına da ağırlık verilmelidir.

4) Öğrencilerde sıkça rastlanan diğer bir anlatım bozukluğu ise öge yanlışlığıyla ilgilidir. Öğrencilere cümle ve cümle çeşitlerinin özelliklerini iyi kavratmalıyız. Geleneksel dil bilgisi öğretimi kuralları arasında yer alan basit, birleşik, bağlı cümle anlayışları bir daha gözden geçirmeliyiz.

5) Genel olarak, anlatım bozukluklarını gidermek için öğrencinin kelime hazinesini geliştirmeye yönelik çalışmalara ağırlık vermek gerekir. Bunun için öğrencilerle

kelime çalışmaları, metafor alıştırmaları yapılmalıdır. Hepsinden önemlisi öğrenciye kitap okuma alışkanlığı kazandırma yolları araştırılmalıdır.

6) Dil bilgisi öğretiminde metin çalışmalarına ağırlık verilmelidir. Bu metinlerin seçiminde titiz davranılmalıdır. Dil bilgisi ders kitaplarında yıllarca ihmal edilen “dilın anlam özellikleri”ne ilişkin konular ve üniteler artırılmalıdır. Öğrenciye uydurma dil kuralları değil, Türkçenin mantığına uygun kurallar öğretilmelidir.

7) Türk dili ve edebiyatı öğretmenleri Türkçeyi örnek ve özendirici bir şekilde kullanılmalıdır. Bu özellik diğer branş öğretmenleri için de geçerlidir. Böylece öğrenci medyada ve çevresinde gördüğü uydurma dile özenmeyecektir.

8) Dilin anlatım bozukluklarından arınık kullanılmasında aile ve çevre şartlarının da büyük etkisi vardır. Bu sebeple öğrencide görülen anlatım bozukluklarını giderme yollarını sadece dil ve anlatım derslerinde aramak yanlış olur. Okul dışı şartların da bir şekilde düzeltilmesi gerekmektedir. Bu ise; iyi eğitilmiş, dil bilinci ve sevgisi yüksek vatandaşlarla düzeltilebilir. Güzel Türkçemize; çevrenin, yabancı dillere duyulan özentinin, yöresel dil kullanımlarının, kitle iletişim araçlarının, internet dilinin olumsuz etkilerini önlemek için bu şarttır.

9) Araştırma yaptığımız öğrenci grubunun yazılı dildeki yanlışlarını ele almamız tezimizin sınırlılıkları arasındadır. En az yazılı anlatım boyutunda göze çarpan telaffuza yönelik dil yanlışlarını tezimizde sunamadık. Telaffuz ve vurgu konusunda eksik kalan dil eğitimi çalışmalarına daha fazla ağırlık verilmesi yazıda göremediğimiz ancak konuşma dilinde ciddi bir sorun oluşturan telaffuz hatalarının önüne geçmede etkili olacaktır. Böylece daha temiz ve anlaşılır bir Türkçe yaygınlık kazanacaktır. Bu telaffuz ve vurgu hatalarının önüne geçmek için Türkçeye uygun dil laboratuvarları kurulmalı, kaset, video, bilgisayar gibi teknolojik aygıtlar Türkçe eğitiminin vazgeçilmezleri haline gelmelidir. Öğrencilerimize doğru telaffuz ve vurgu yapmalarını öğretecek, telaffuzu düzgün haber sunucuları, yazar ve bilim adamları bu araçlar aracılığıyla ulaştırılmalıdır.

10) Türkçeyi yeterli bulmadığı için yabancı kelimeler kullanarak hem de dilimizi bozan hem kültürlü gözükmeye çalışan örneklerden öğrencilerimizi uzak tutmaya

çalışmalıyız. Asıl kültürün kendi diline hâkim, ana dilinin olanaklarını iyi bilen ve bunu doğru kullanan kişilerde olduğunu onlara öğretmek dil ve anlatım derslerinin bir amacı olmalıdır. Absürt, kuralsız, bozuk sözleriyle gündemde kalabilen ünlüler, program sunucuları, yazarlar; müzikler, diziler ve kadın programları sadece dilimizi bozmakla kalmıyor, dilimizin kültür toprağını verimsizleştiriyor. Bunun için ebeveynlerin bilinçlendirilmesi de önemlidir.

11) Dil gibi yaşamın zaten kendisi sayılabilecek bir konuda eğitim veren dil ve anlatım dersleri, medya ve internetin Türkçeyi nasıl etkilediğine ilişkin bir amaç ve kazanım belirlemelidir. “Medya ve internet dilimizi nasıl etkiliyor, Türkçeye hangi dil yanlışlarını sokuyor, bunun önüne geçmek için ne gibi yöntemler geliştirilebilir?” Bu alanla ilgili öğrencilerin bilgilendirilebileceği konu, ünite; hatta seçmeli bir ders bile konulabilir.

12) Sonuç olarak Türkçeye etki eden okul içi ve dışı etkenler kontrol edilmelidir. İdeal bir dil ve anlatım dersi programıyla, anlatım bozuklukları konusu tümevarım yöntemiyle işlenmelidir. Dil öğretiminde normatif yöntem yerine tematik yöntem yaygınlık kazanmalıdır. Uygulamalı dil bilim, edim bilim, eleştirel düşünme dil eğitiminde ve anlatım bozukluğu konusunda öne çıkmalıdır.

KAYNAKÇA

- ABAK, Ayla. (1992). Örnekleriyle Kompozisyon Bilgileri. İstanbul: Hazar yayınları.
- ADALI, Oya. (2003). Anlamak ve Anlatmak. Ankara: Pan Yayıncılık.
- AĞCA, Hüseyin, (2001). Sözlü Anlatımda Türkçenin Kullanımı. Ankara: Atatürk Kültür Merkezi Başk. Yay.
- AĞCA, Hüseyin.(1999). Türkçe II: Sözlü Anlatım. Ankara: Gündüz Eğitim ve Yay.
- AKBAYIR, Sıdk. (2003). Dil ve Diksiyon. Ankara: Akçağ Yay.
- AKSAN, Doğan.(1999). Türkçenin Gücü. Ankara: Bilgi Yayınevi.
- AKSOY, Ömer Asım.(1982). Dil Gerçeği. Ankara: TDK Yay.
- AKTAŞ, Şerif ve GÜNDÜZ, Osman. (2001).Yazılı ve Sözlü Anlatım. Ankara: Akçağ Yayınları.
- ASLANTÜRK, Hüseyin.(2004). Anlatım Bozuklukları: Konuşamadığımız Türkçe. İstanbul: Zarf Tümlenci Yay.
- AYGÜN, Atilla. (2004). Anlatım Bozuklukları.Ankara: ABC Yay.
- BACANLI, Hasan.(2004). Gelişim ve Öğrenme. Ankara: Nobel Yay.
- BANGUOĞLU, Tahsin.(2004). Türkçenin Grameri. Ankara: Türk Dil Kurumu Yay.
- BOZKURT, Erdoğan.(1994). Ana dilini Kullanma Yeterliliğinin Okuldaki Öğrenme ve Öğretim Sürecine Etkisi.” Çağdaş Eğitim, 196, Şubat: 16-18
- CEMİLOĞLU, İsmet. (2001). Cümle Bilgisi. Ankara : Bizim Büro Yayınları.
- CEMİLOĞLU, Mustafa.(2004). Türkçe Yazılı Anlatım ve Anlatım Teknikleri Öğretimi. İstanbul: Alfa Akademi Yay.
- ÇAĞDAŞ YAŞAMI DESTEKLEME DERNEĞİ BEYOĞLU ŞUBESİ.(2002). Nasıl Bir Edebiyat Eğitimi. Edebiyat Eğitimi Çalıştayı
- DEMİR, Mehmet. (1988). Türkçe Öğretiminde Yöntemler. Türk Dilinin Öğretimi Toplantısı,1-3 Ekim 1986, Ankara: Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Yay. 79-82.
- DEMİREL, Özcan.(1999). Türkçe Öğretimi. Ankara: Pegema Yayıncılık
- DEMİREL, Özcan; Kaya, Zeki.(ed.)(2003). Öğretmenlik Mesleğine Giriş. Ankara: Pegema Yayıncılık
- DENİZ, Sabri. (1964). “Anadil Öğretimi” Bilgi Dergisi, 209-210,Ekim-Kasım:10-12

- ERGİN, Muharrem. (1999). Türk Dil Bilgisi. İstanbul: Bayrak Yay.
- GİRAY, Ülkü. (1994). Güzel Konuşma Okuma Kılavuzu, Bilgi Yay.
- GÖÇGÜN, Prof. Dr. Önder. (2000). Güzel Konuşma Sanatı. Ankara: Günce Yay.
- GÜNEŞ, Sezai. (1999). Anlatım Bilgisi. İzmir: İzmir Rektörlük Matbaası
- HATİPOĞLU, A. Necip. (2000). Üniversitelerde Türk Dili Dersleri Yazılı ve Sözlü Anlatım. Ankara: Seçkin Yay.
- HEPÇİLİNGİRLER, Feyza. (1991). Dedim : “ Ah “ İstanbul: Remzi Yay.
- HEPÇİLİNGİRLER, Feyza. (2005). Türkçe : “ Off “ İstanbul: Everest Yay.
- KABAHASANOĞLU, Vahap; Demirci, Selahattin. (2000). Üniversitelerde Türk Dili Yazılı ve Sözlü Anlatım Dersleri. İstanbul: Der Yay.
- KARAHAN, Leyla. (2003). Türkçe Söz Dizimi. Ankara: Akçağ Yay.
- KAVCAR, Cahit; Oğuzkan, Ferhan. (1999). Örnek Edebi Metinlerle Yazılı Ve Sözlü Anlatım. Ankara: Anı Yay.
- KAVCAR, Cahit. (1998). Türkçe Eğitimi ve Sorunları. Dil Dergisi, S:65.
- KESKİN, Raşit. (2004). Türkçe Dil Bilgisi ve Kompozisyon Bilgileri. Çizgi Kitapevi
- KORKMAZ, Zeynep. (1999). Türk Gramerinin Sorunları II. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları
- MEB Özel sayı. (2006). Edebiyat Eğitimi ve Öğretimi. Sayı 169. Ankara: MEB Yay.
- MİLLÎ EĞİTİM BAKANLIĞI TALİM VE TERBİYE KURULU BAŞKANLIĞI.(2005). Dil ve Anlatım Dersi Öğretim Programı ve Kılavuzu (9-12. Sınıflar) Ankara: MEB
- OLGUN, Yusuf. (1996). Türk Dili Kompozisyon. İstanbul: Anfa Yay.
- ÖNEN, Akın.(2004). Türkçe’yi Türkçe Konuşmak. İstanbul: İnkılap Yay.
- ÖZBAY, Murat. (2003). Türkçe Öğretimi Bibliyografyası. Ankara: Pegem A Yayıncılık.
- ÖZDEMİR , Emin. (1998). Anlatım Sanatı. İstanbul: Remzi Yay.
- ÖZÜNLÜ, Ünsel. (2001). Edebiyatta Dil Kullanımları. İstanbul: Multilingual Yay.
- SEVER, Sedat. (1997). Türkçe Öğretimi ve Tam Öğrenme. Ankara: Anı Yayıncılık

TEKİN, Halil. (1980). Okuduğunu Anlama Gücü ile Yazılı Anlatım Becerisini Geliştirme Yönünden Okullarımızdaki Türkçe Öğretimi. Ankara: Gül Yayınevi

TANSEL, Feyziye Abdullah.(1962). İyi ve Doğru Yazma Usulleri Birinci Tashih ve Müracaat El Kitabı. Ankara: Milli Kültür Yay.

ULAŞ, A. Halim. (2003). Cümle ve Metin Bilgisi. Ankara: Aktif Yay.,

YALÇIN, Alemdar.(2006). Türkçe Öğretim Yöntemleri (Yeni Yaklaşımlar) Ankara: Akçağ Yayınları

YALÇIN, Şiar.(1998). Doğru Türkçe. İstanbul: Metis Yay.

YILMAZ, Özcan. (1998). “Orta Öğretimde Yazılı Anlatım”, Türkçenin Öğretimi ve Eğitimi, Sempozyum Bildirileri, 5-6 Haziran 1998, Ankara Üniversitesi, Gaziantep: TÖMER G. Antep Şubesi

MAKALELER

BOLULU, Osman. Türk Dili ve Yazım Eğitimi Üzerine” Türk Dili Dergisi, c.7,s.41, Nisan- Mayıs, 1994, s.24-28

CEMİLOĞLU, İsmet. Cümle Tahlilinin Önemi ve Metot, Türk Dili Dergisi, Kasım 2000, Sayfa: 478-481.

CEMİLOĞLU, İsmet (1990) “Ortaöğretimdeki Türkçe- Edebiyat Dersleri ve Düşündürdükleri” Milli Eğitim, 104: Aralık: 56-58

ENGİNARLAR, Hüsnü. “Öğrenci Kompozisyonlarında Bağdaşıklık Sorunlar ve Paragraf Yapısı” Çağdaş Türk Dili, C.VI, s. 77-78, 7 Ağustos 1994, s.34-37

GÜLMEZ, Bahadır, “Yazılı Anlatım Tekniklerine Kuramsal Bir Yaklaşım” Eğitim ve Bilim C.XI, S. 62, Ekim, 1986, s.49-52

KAVCAR, Cahit. “Düzgün Yazmanın Önemi ve Yolları”, Eğitim ve Bilim,C.7, S.41, Ocak,1983,s.13-15

ÖZBAY, Murat.(2002)Yazılı Anlatım Becerisinin Geliştirilmesi, Sadık Tural Armağanı, Ankara,

RUHİ, Şükriye. “İlköğretim Öğrencilerinin Söz Varlığı ile Eğitim Dili İlişkisi Üzerine Bazı Gözlemler”, Çağdaş Türk Dili, c. VIII, s. 95,s. 2-8

TURAL, Sadık Kemal. “Kompozisyon Eğitimimiz Etrafında Düşünceler” Milli Eğitim ve Kültür, C I, s.2,Mart 1979, s. 109-115

TEZLER

BAŞBUĞ, Erdal.(1997)Bir Ortaöğretim Kurumu Olarak Anadolu Öğretmen Liselerinde Türkçe Kompozisyon ve Eğitimin Meseleleri Üzerinde Bir Saha Araştırması, Gazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara

ERSOY, Sergül.(1990) Türkçe Öğrenen Yabancıların Yazılı Anlatım Yanlışlarının Dil bilgisi Açısından Değerlendirilmesi, Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara

ÖZBAY, Murat.(1999) Ankara Merkez Ortaokullarındaki Üçüncü Sınıf Öğrencilerin Yazılı Anlatım Becerileri Üzerine Bir Araştırma (Doktora Tezi), Ankara

SEVER, Sedat. (1993) Türkçe Öğretiminde Uygulanan Tam Öğrenme Kuramı İlkelerinin Öğrencilerin Okuduğunu Anlama ve Yazılı Anlatım Becerilerindeki Erişkiye Etkisi” Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmış Doktora Tezi, Ankara,

TEKİN, Halil. (1980) “Okullarımızda Türkçe Öğretiminin Okuduğunu Anlama Gücü ile Yazılı Anlatım Becerisi Hedeflerini Gerçekleştirmedeki Etkililik Derecesi”, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ankara

İNTERNET ADRESLERİ

DEMİR, Celal. Türkçe / Edebiyat Eğitimi Ve Kişisel Kelime Serveti <<http://yayim.meb.gov.tr/dergiler/169/celal.pdf>> adresinden 27 Aralık 2006 tarihinde alınmıştır.

BİRİNCİ, Necat. Dilin Dünyası. < <http://ankara.meb.gov.tr/dergi/475.pdf>> adresinden 20 Şubat 2007 tarihinde alınmıştır.

ARSLAN, M. Metin; BAYRAKÇI, Mustafa. Metaforik Düşünme ve Öğrenme Yaklaşımının Eğitimi Açısından İncelenmesi. Milli Eğitim (100-108) <<http://yayim.meb.gov.tr/dergiler/171/index3-icindekiler.htm>> adresinden 20 Şubat 2007 tarihinde alınmıştır.

KOCAMAN, Ahmet. Uygulamalı Dilbilim. <http://turkoloji.cu.edu.tr/DILBILIM/kocaman_uygulamali_dilbilim.pdf>

KORKMAZ, Zeynep. Türkiye Türkçesinde Gramer Sorunları ve Bu Çalışmaların Günümüzdeki Durumu.< <http://www.akmb.gov.tr/turkce/books/v.t.kongresi/Dil%20cilt%20I/zeynep%20korkmaz.htm>> adresinden 18 Mart 2007 tarihinde alınmıştır.

ULUDAĞ, Zekeriyya. Dil ve Bilim Açısından Eğitim ve Eğitim Biliminin Dili <<http://yayim.meb.gov.tr/dergiler/171/index3-icindekiler.htm>> adresinden 20 Şubat 2007 tarihinde alınmıştır.

EKLER:

ÖĞRENCİLERİMİZİN YAZDIĞI KOMPOZİSYONLARDAN ÖRNEKLER
SUNULMUŞTUR.

YONU ⇒ Geleceği satın alabilecek tek şey bugündür.

YATIRIM

Günümüzde bir çok teknolojik araçlardan yararlanılmaktadır. Bunun sebebinin yarına, yarınla bağlantı yarına veya bugüne yapılan yatırımlar yeni nesil kusaklar için birer yatırımdır. Çünkü yapılan her yeni iş ilerleme yolunda adımlar köhül olacaktır. Geçmişte yapılan her şey günümüzde bir çok değişiklik ve değişiklik yapılmadan hayatımızda büyük bir önem verilerek kullanılmaktadır. Yine aynı şekilde geleceğimize sahip çıkabilmek için bugünden birşeyler yapmak gerekir. Bu şekilde bizim için yeni insanlar farklı ve değerli olmayacak şekilde düşünülmesi çok tehlikelidir. değer neticesinde insanlar için artık sayılan her bir yatırım insanlık için büyük değerler taşımaktadır. Biz insanlar olarak geleceğimize sahip çıkalım geleceğimize için yeni şeyler farklı düşüncelerle düşünüp uygulayalım

Konu: Bilginin efendisi olmak için çalışmanın usulü olmak gerekir.

BİLGİLİ OLMANIN TEK YOLU ÇALIŞMAKTIR

Bilgili olabilmek için, ilk iş olarak çalışmak gereklidir. Yani, çalışmadan hiç bir zaman için bilgili bir insan olamayız. Hiç kimse çalışmadan hedefine ulaşamaz.

Bir meslek sahibi, olabilmek için de çalışmamız lazım. Günlük yaşantılarımızda görüldüğü gibi, çalışmayanların eline hiçbir şey geçmez. "Çalışan kazanır elması kızarır", diye bir söz vardır. Bu sözde görüldüğü gibi çalışırsan kazanırsın. Bir işi başarabilmek için sadece çalışmak yeterli değil yani bir iki gün çalışıp işin uunu bırakmak olmaz.

Bir sınava, girebilmek için çalışmak çok gereklidir. O çalışmayı 1-2 saat çalışmakla olmaz. Eğer o sınava kazanmak istiyorsak, azimli bir şekilde çalışmalıyız. Hedefimize ulaşabilmek için de ilk şart çalışmaktır. Buna bağlı olarak Dünyadaki bütün insanlar çalışmalıdır. Çünkü her insanın kendine göre bir hedefi, bir mesleği vardır. Bunları gerçekleştirmek için çalışmalıdır. Nasıl bir kilitli kapıyı açarken anahtara ihtiyaç duyuluyorsa, bilgili bir insan olabilmek için de çalışmalıyız. Bilgili olmanın tek adresi çalışmadır.

Kısacası her şey çalışmaktan geçer. "Bilgisizlik cehaletin göstergesidir" Bilgili olabilmek için çalışmalıyız.

BOŞ RÜYALAR

Boş rüyalar, rüyaların hepsi boştur, Rüyaların gerçekleşebilmesi için uyanmamız farklı bir şeydir,

Günkü, insanların gördüğü rüyalar sevindebilir ama anıttıktan sonra keşke demesi üzer. Rüyalar boştur, Her insanın çeşitli hayatları vardır, Her insan düşüncelerinde farklıdır. Bazı insanlar vardır, gördüğü rüyalara inanır. Oysaki hepsi boştur, Gördüğümüz rüyaların hekin da yorumlar yaparız ama sonunda hapalın rüya deriz,

Rüyalar, sadece uyuduğumuz zaman hayattaki tüm güzellikleri, tüm kötülükleri, çeşitli rüyalar görürüz, Hayatımızdaki yapmak istediklerimizi de rüyalarımızda görebiliriz ama sadece rüyalarımızda görürüz, çok şey yapmak isteyen insanlar var, ama önemli olan gerçek hayatımızda istediklerimizi yerine getirmemizdir. Okadın üşlen insan var ki keşke rüyabım gerçek olsa. Hayatta yapabileceğimizi rüyalar da görürüz ama hiçinde yapamama gibi bir durumumuz varsa hayatta bağlanıp her zaman güçlü olup yapmamız gerekenleri yapmaya çalışmalıyız,

Hayatımızda yapamayacağımız, istediğimiz rüyaları görürüz ve büyük den rüyabın hepsi boştur. Hayattaki yapabileceğimizi şeyleri yapmalıyız,

Rüyaların hepsi boştur,

SUSMAK KAÇMAKTIR

Susmak zor olan sorulardan kaçmaktır. Bir kimseye herhangi bir soru veya bir şeyi anlatmasını isteriz. Ama okisi ya "bilmiyorum" yada "bosuer" vb. cevaplar verir. O insan anlatmak ister iaindekileri, ya korkar yada karşısındaki insanın ne tepki vereceğini düşünür. Yani susmanın % 90'ını kaçmaktır bence.

Bazı insanlar vardır karşısındakini düşünmeden patavatsızca konuşup onun kalbini kırar. Bazıları vardır ki çabuklu sadece ölümler bulurlar susup içlerine atarlar; o duyguyu, üzüntüyü, zevinci. Oysa iyi dostlar edip hislerini anlatma gibi şansımızda var. Ama herkes bunların zor olduğunu düşünüp zaten böyle kalmışlardır.

Bir ara ben de sustum, herkes yanıma gelip; "ne oldu, neyin var" dediler. Yok birşeyim deyip geçiştirdim. Ama bu suskunluğum fazla sürmedi ya defterlere yada kendime benliğime anlattım derdimi. Defterler dışırdı, bir cevap veremiyorlardı. Benliğimde yine benim, kendi içime atıp durdum. Sorular beynimi yemişti. Düşünüp karar verdim kendimle konuşsam psikolojim bululacaktı. Deftere yazsam, sorular beynimi yiyecekti. Pekiştirmişim, en iyisi kendime iyi, derdimi dinleyecek birini aradım. Ama yerde ararken gökte buldum dostumu Ablamı buldum. Meğer oda benim gibiymiş. Bundan sonra o benim hem ablam hem de dostum olacaktı.

Bir sorununuz olduğunda sakın susup kaçmayın. İyi bir dost bulup onunla paylaşın derdinizi, sevincinizi. Ben böyle yaptım şimdi çok mutluym, rahatım ve huzurluyum. Sanmayın ki hiç üzülmedim yok. Üzülm var ama ufak tefek halledilecek sorunlar bunlar. Sorunlarınızı içinizde tutmayın, onlardan kaçmayın.

Onlarla savaşın, onlara karşı çıkın, başka türlü bunlardan kurtulamazsınız.

SUSMAK ZOR OLAN SORULARDAN KAÇMAKTIR.

BİLGİYLE İÇ İÇE OLMALIYIZ

Bilgili insan, her zaman sevilir, sayılır. Çünkü; bilgili insan daha akıllıdır. Bilgili insanları örnek almalıyız. Onları asla kıskanmamalı, onlar gibi olmalıyız.

Akrabalarımın çoğu okumuş. Onları kendime örnek alıyorum. Biri doktor, biri öğretmen. Ama bilgili olmak için çok çalışmalıyız. Hatta; çalışmanın kölesi olmalıyız. Fakat her zaman eve atkanıp ders çalışmakta doğru değildir. Arada bir başka şeylerle uğraşmalıyız. Kendimi örnek vereyim: Çok çalışıyorum ama istediğim sonucu alamıyorum. Nedenini sorunca ezber yapma diyorlar. Bir örnek daha verirsek; Çalışkan bir öğrenciyle, çalışkan olmayan insan arasında çok kadar fark var. Çalışkan öğrenci daha çok sevilir. Ama; bilgili olmak için çalışmanın uşağı olmak gerekmez. Çalışmalıyız ama yeterince, ^{yeter} fazla çalışmamalıyız. Geçen sene annem anlattı: Bir kız dersi kafasına öyle koymuş ki hep çalışıyor, hiç başka şeylerle ilgilenmiyordu. Kız şimdi delirdi. Neye yaradı o kadar çalışması.

Bilgili olmalıyız. Çünkü; her yoldan bilgi geçiyor. Bilgili olanları örnek almalı, bilgili insanlarla samimi olmalıyız. Atatürk'ün "Türk milleti zekidir." sözünü kendimize de hedef almalıyız.

SESSİZLİK

Ağır baslı bir insan ve çok konuşan bir insanın kavgaya etmesi görüp bir olaydır. Kavgaya esnasında her iki tarafta olmak çok kötü bir duygudur. İki tarafta o anda çok gerilir çünkü bir tarafta durmadan konuşan biri bir taraftada neredyse en ağır cevabı veren biri. Bu kişi öyle bir şey yapıyorki karşısından- kine hiç karşılık vermeden ona en büyük ve en sert cevabı veriyor.

Karşılık vermemek, sessiz kalmak aslında mahsumluk değildir. Bana bu konu hakkında bir çok olay geldi ve bu olaylarda karşıdaki insanın sessiz kalması beni bir o kadar daha sinirlendirdi. Çünkü bu cevap bana şöyle geliyordu; o kişinin sanki beni hiç saymaması, odam yerine koymaması bana çok dokunuyor. Bir kızı begendim ve ona teklif ettiğimde onun sessiz kalması bana "hayır" demesinden ağır geliyor.

Bence insanların bir derdi olduğunda hayvanlarla dertleşmemelerinin bir sebebi de bu olmalı çünkü hayvanlara ne yaparsanız yapın sadece kendine hoş sesleri çıkarırlar yani cevap almazsınız.

İnsanlar nerde olursa olsun hangi durumda olursa olsun sessiz kalarak Atatürk ve Napolyon'dan daha kaliteli ve dokundurucu cevabı verirler.

Bilginin efendisi olmak için çalışmanın usufu olmalı gerekir. Evet işte tüm sorunda böyle!

Kendi düşüncelerim ve benim yaşam şeklim bilgi
iradine kurulu sayılır. Aslında sayılardan daha öte oldu-
ğunu söyleye bilirim. Ben ve herkes te bu düşüncede yol
alır. Bu sözün şu şekilde algılasak ne olur? "Ülkelerde
ki yaşam tarzları!" Ülkelerin'de artık bilgi savaşı
 olduğunu görmekteyiz. Ama bütün ülkeleri bu yenellene
 işine alamayacağına acı bir gerçek. Bugün Türkiye
 Cumhuriyeti ve diğer yabancı ülkeler arasındaki
 ilişkiler. Türkiye Cumhuriyeti bilgi üstünlüğüyle kendine
başlamaya çalışan AB bir tarafta, diğer taraftan
şu anda hem göç üstünlüğü, hem de akıl üstünlüğüyle
rak'a saldırarak sömürgeci altına almaya çalışıyor ve
başarıyor. Ama Türkiye Cumhuriyeti'nde atlin efendisi
 olabilir. Bunun için öncelikle çalışmanın usufu olması
 gerekiyor. Aslında ben Başbakan olurdum öncelikle
 AB'ye girmeyi değil'de islam birliğini kurmayı
 denerdim. Ama şu andaki benim düşüncemle
 desteklin işleyiş şekli galiba birbirine ters düşü-
 yor. Ama ben de bir Türk vatandaşı olarak
Türkiye'nin şu anki hâletini sonucunda elbet
bir gün efendi olacağım inanıyorum
Velhasıl kelâm herkes önce bir süre
hâletlik yapacak ki bir gün efendi olabilsin.

-GARESİZ YAŞLI ADAM

1. bir adam, dalgın ve düşünceli ^{ge} bir şekilde düşünüyordu. Çok garezizdi. Düşündü, düşündü. bir sonuca ulaşamadı. Bulmaya anlatmaya çalışıyordu düşüncelerini. Ama anlatamıyordu. Sabalıyordu fakat işindeki o garesizlik hissi anlatmasına engel oluyordu düşüncelerini.

Boşnet ediyordu, ama yine anlatamıyordu düşüncelerini. Herkez gibi oda ^{dışarı} çıkıyordu düşüncülerini, paylaşmak istiyordu. Ötünde ^{bir} çok anahatların içinden çıkıma çalışıyordu hep. Kim bilir neleri gizliyordu? Bizim duymadığımız ve farkında olmadığımız bir çok şeyleri...

Gereksiz
Sorular

Yalnızlık
Soruları

Birekli aynı şeyleri tekrarlıyordu hep. Garesizliği onu yalnız bir gemiye götürmektiydi. Düşüncelerini anlatamayan yalnız bir gemi. O yalnız bir gemi olmaktan ziyade düşünce ve duygularını anlatan biri olmak istiyordu. İstiyordu ama başaramıyordu.

Bizde birgün bu yaşlı adamın yerinde olabiliriz. Kim bilir belki de Olmuşuzdur. Hatırlamak istemeyiz o garesiz zamanlarımızı, Yeni bir sayfa açmaya çalışırız garesizliğin olmadığı... Düşünce ve duygularımızı özgürce ifade ettiğimizi...

Honu! Ayakkabım yok diye üzülyordum ta ki ayaksız bir adam görene kadar.

= İNSANLAR HEP KENDİLERİNİ DÜŞÜNÜYORLAR =

İnsanlar, kendilerinin olmadığı şeyler için üzürlüdür. Başkalarının neyi eksik olduğunu düşünmezler. Kendilerinin sadece ihtiyacı, duyduğunu sanırlar.

İnsanlar kendi ihtiyaçlarını düşünürler. Bazı şeyleri alamadık ya da sahip olmadık önemli değildir. Önemli olan onlara gerçekten ihtiyacımız olup olmadığı. Kendilerimiz alırken diğer insanların onlara bile ihtiyaç duymadıklarını düşünmeliyiz. Bizler hep kendimizi düşünüyorduk. Başka insanların ne yapıp yaptığını umursamıyorduk. Oysa onlar hep bizleri düşünüyorlar. Hayatta sadece kendimiz olmadığımızı başkalarının olduğunu bilmeliyiz. Dış insanları bir-
kolim çevremizdeki insanlarda görmemizden gelmemeliyiz. Çünkü onları gözle-
rimizle görüyoruz. Ramazanda kendileri iftar zamanı kollarını doy-
uyorlar, ama dışarda aç insanları düşünmüyorlar. Özellikle zengin insanlar
fakir insanların ne yaptıklarını ne gektiklerini anlayamazlar. Bunları anlama
ları için bu fakirliği yaşamaları gerekir. Zenginler kimseye ihtiyaç duymadan
yapabileceklerini sanıyorlar ama "Bir elin neisi var iki elin sesi var" deyimi
gibi" elbette kendilerinin yalnız başına yapamayacakları şeyler vardır.

Vel hasılı kerim İnsanlar hep kendilerini ve kendi ihtiyaçlarını düşünürler. Çevrelerindeki insanların neler gektiklerini anlayamazlar. Bizler hep kendimizi değil başka insanları da düşünmeliyiz. Çünkü bir gün belki biz diğer insanların umursamadıkları biri oluruz. Bir zamanlar biz fakir insanları umursamadığımız gibi. Biz biz olalım çevremizde bizlere ihtiyaç duyan insanlara yardım edelim.

Konu Hayatta en iyi bildiğim tek şey hiç bir şey bilmediğimdir

Hayatta en iyi bildiğim pek çok şey var, bunları biliyorum ama bir okadarda bilmediğim pek çok şeyler. Bunların başında kendimi tanımadığımdır. Ben pek çok şeyi biliyorum ama bunları yapmakta okadar zorluk yaşıyorum. Hayatta en iyi bildiğim şeyler bazen zorluk yaşıyorum. Bunlardan bazıları vardı bazı dersleri biliyorum gibi yaşıyorum. Halbuki hiç bir şey bilmiyorum çünkü bazı hareketlerim vardı çok bilmiş gibiyim. Bana öyle geliyor. İnsanları düşünürümde bazıları her şeyi biliyor ve benden üstün gibi geliyor. ama tek şey onların hiç bir şey bilmedikleridir. Bazı şeylerimde neki hiç bir şey bilmesem hayat okadar zor ki bazı bildiğim şeyler ilimle yaramıyor.

Nele annem ve babam bazen onlara karşı kendimi çok iyi gösteriyorum. Halbuki hiç bir şeyden haberim yok. Çünkü öğrendiklerim ve bilgilerim bazen zorluklarıda yenemiyorum. Anneme bazı çok zorluk yaşıyorum. Bunların başında çok şeyler yaşadım. Bunların bilgisizlikle karıştığını biliyorum. Hayatın tek şey istediğim sudur. Bilmeyi öğrenmeyi gerneyi öğrenmek ve bunlardan bildiklerimi her şey gibi bilmeyi mi sanmak. Halbuki bunların hakkında hiç bir şey bilmediğime.

Aileme karşı bazı sorumluluklarımı olduğu halde bunları biliyorum ama bilmiyorum. Ailemin ve çevremeye karşı her şey bildiğimi biliyorum. Halbuki bilmiyorum.

Konu! Hayatta en iyi bildiğim tek şey hiç birşey bilmediğimdir

Hayat----

Hayat kısadır. zaman geçer insanlar bazı şeyleri bildiğini ve öğrendiğini sanar ama bazen insan ne öğrendiğini de bilmez.

İnsanlar birşeyleri öğrenerek ve bilerek yazarlar zamanla ne bildiğini de unuturlar Herkez bildikleriyle yetinmediği gibi daha çok bilgi istediği zaman bildiklerimiz herşeyi unutabiliriz.

Bazende çok bilmiş gibi gösteririz ama aslında bazı ve ya çoğu şeyi bilmiyoruz olabiliriz.

İnsanlar kendi mesleklerinde herşeyi bildiğini sanar ama aslında onların da bilmediği çoğu şeyler vardır.

Mesela bizim toplumumuz kültürümüzü iyi bildiğini söylüyor ama bazen onların da bazı şeyleri bilmediğini ve öyle gösterdiğini biliyoruz. İnsanlar bildikleriyle yükselirler.

Hayat insanlara ve bu günümüze kadar gelmiş teknoloji ile bir çok şeyi bildiğini gösterir ama onların gözünden kaçan onların da bilmediği çok şey okunur.

Benimde hayatta en iyi bildiğim şey bazı şeyleri bilmemiş olmam----

İNSANLIK

Fevremiz de çok yaşlı vatandaşlarımız vardır. Bu vatandaşlarımız toplum içerisinde çok yakın - sevimli saygı - huzur mutluluk görmek isteyen vatandaşlarımızdır. Bunda dayanarak yaşlı akrabalarımız ve vatandaşlarımız saygıyı - sevgiyi - huzuru - mutluluğu göstermeliyiz. ^{gerekli şekilde} ^{yaşlılara} ^{göstermeli} ^{ek yapıyor}

Ama çoğu yaşlı vatandaşlarımız huzur, sevgi - saygı mutluluk gösterilmez. Yaşlı insanlarımız aile ortamında hor görürler. Yaşlı insanlarımız kesinlikle bir düşmez eyde "Sen ne kuruyorsun ne doldursun" gibi. Çoğu yaşlı vatandaşlarımız dileleri taffından huzur evine konulur. ^{Anlam belirsiz} ^{sevgilik ekli}

Biz genç insanlar da hayatımızın sonuna gidece kadar benliğimiz de ^{ek yapıyor} fevremizde saygı - sevgi - huzur mutluluk bularak yaşlanmamız gerekir. Yaşlı vatandaşlarımız saygı - sevgi - huzur mutluluk vermeliyiz. Ve onların kıymetlerini bilmeliyiz.

ANNEMİZ

Anneler, dünyadaki herşeyin en iyisine sahip kutsal meleklerdir. Onlar olmadan yaşanan hayatın hiçbir anlamı yoktur.

Anneler, acı pünde, tatlı pünde bizim yanımızda olan bize avara ^{gelmek} peleceğinden korkan, bizim yerimize kendini bile ^{görmek} fed etmeyi paze alan çok kutsal bir varlıktır. Annemiz ^{görmek} bizim hayatındaki en kutsal varlığımızdır. Onlara ^{görmek} kor kimi zaman sinirlensek kimi zaman dırılsak bile, yine onlar olmadan yapamayız. Biz dünyaya ^{görmek} petiren herşeyin en iyisini vermeye çalışır, bizim için bütün sıkıntılara katlanan annelerimize ^{görmek} blan borcumuz hiçbir şeye ^{görmek} ödenmez. Kimi insanlar annelerine karşı en kötü davranışları serpilemekten kaçınmaz. Aline pibi kutsal bir varlık bğylesi kötü davranışları serpilemek insanlık dışı bir davranıştır. Annemizin yücelişi, serpisi ^{görmek} okadar büyükki ^{görmek} okadar kötü davranışlara karşı yine evladına tek kötü söz söylemez ve onun iyiliği için sırpınır. İşte, annelerin kalbi, annelerin yücelişi... Biz dünyaya ^{görmek} petiren bu kutsal meleklerle karşı herşeyin en iyisi, en puzeli ^{görmek} yapılmalıdır. Bildiğimiz pibi Cennet, annelerin göğü altındadır. İşte ^{görmek} bitkiden yüce, bitkiden kutsal bir varlık biz borcumuzu ^{görmek} ödeyemeyiz. Bize ^{görmek} bitkiden puzelliklerin, sahibi olmamıza ^{görmek} sebebi olan annelerimizi ^{görmek} daime sevip ve saygıyla ^{görmek} yetklesmeliyiz.

Unutmayalım; Anneler çok kutsaldır. Bize bitkiden puzel imkânlar vermeye ^{görmek} sebebi ^{görmek} olmak puzelliklerine paze, onlara her zaman sevip ve saygıyla ^{görmek} yetklesmeliyiz. Onların püzünde evlat olarak, bütün sorumluluklarımızı yerine ^{görmek} petirmeliyiz. ^{görmek} Ozaman, onların püzünde ^{görmek} bir köle ^{görmek} büyüküz. Bu da hiçbir şeye ^{görmek} karşılık ^{görmek} petmeyecek bir sevinçtir.

YAŞLILIK BÖYLE BİRŞEY

~~X/olttukunu~~

Hayatta en çok değer vermemiz gereken yaşlılardır. Çünkü onlar bu dünya da çok çaba harcamışlar ve ülkemize yarar sağlamışlardır. Eski çağları düşünürsek o dönemde yaşayan nice çevremizde bulunan yaşlılar var.

Onlar gençliklerini bizlere anlatırken gözleri doluyordu. Çünkü onların yaşta kullandıkları eski gözetim yaşı zamanında bizim gibi rahatlıkları yoktu. Onlar çok aktif hayatın zorluklarına katıldılar. Bunun için onlara değer vermeliyiz.

Doğru temiz etkili

Etrafınızda eğer yaşlılar varsa gitmelisiniz ve onların yaşadıklarını dinlemelisiniz. Hatta onlardan öğütler alıp kendinizi onların yerine koyup düşünmelisiniz. Çünkü onlar artık yaşlandılar ve artık geri çocuk gibi oldular. Bu yüzden hayatın zorluklarına artık katılamazlar. Onları rahatlatan en iyi yer ya kendi çocuklarının yanında ya da huzurevlerindedir. Bence yaşlılara çok iyi bakılmalıdır.

Hayatınızda yaşlılara iyi gözetim bakın, ilerde sizlerde onlar gibi olacaksınız. Yaşlılık insanı ölüm yağlatır ve insani korkutur. Bu yüzden onlara bu korkuyu yaşatmayın ve onlara sonsuz saygı olun.

Zaman Belirleyici ANAHTARLAR

- İnsan beynindeki düşünceleri yorumlayıp doğruyu bulmak için çeşitli yöntemlerle kapıları açmak ister. Hemen zaman yaklaşıyor doğruyu bulsa bile anlatmaya çalıştığı anda her şey yalan yanlış oluyor. Anlatamıyor, ulaşamıyor zafere ama her şeyi başarıyor, Fani oldu bu zafere, tamam, derken kapılardan biri kapanıyor, ulaşamıyor bir türlü zafere ulaşamıyor anahtarları her türlü tek tek beynin kontrol ediyor. Nokta daşıyor

- İnsanlar yaşamları boyunca beyinlerini hep tek odalı olarak düşünürler. Her şeyi o odanın içine yerleştirirler. ne şey her şey bir bir göstüne gidiyor aradıklarını bulamıyorlar. kısacası her şey karışık olur. Onun için hepsini ayrı ayrı odalara yerleştirip kilitleyelim aradığımızı o zaman nasıl buluruz değilmi? Her şey yerli yerinde olur.

- Düşünülür siz ya da sizler çok zekisiniz beyninizi odalar ayırması ve onları tek tek benzer kilitlerle kitlemişsiniz. Birisi gelir bu anahtarları olarak karıştırır hatta disini bozar. Açamıyordunuz birdenbire bütün bilgilerinizi zaten

bilirsiniz ama aramıyorsanız ne yapacağınızı bilmez- siniz ama bir anahtarla (bilgi birine) giderseniz ve tek tek bütün kilitleri kırarsınız ve zafere ulaşırsınız. Stentli kullan

Beyninizdeki hiç bir şey elinizdeki anahtarlarla
bağlı değil.

HAYALLERİM

Geleceğe dair hayallerimiz bize çalışma hevesi verir, planlarımız vardır ve bunları gerçekleştirmek için bir yol üzerez kendimize.

Basarının temelinde belli bir hedef vardır. Hedefi olmayan bir gemi de rüzgarın estisi yönü gider. Ben şuan öğrenciyim ve gelecekte ^{şeyler} bende öğrenciler yetiştirmek, onlara bir şeyler öğretmek istiyorum. Bu hedefim için şuan yeterli çalışmıyorum belki ama bende ileride öğretmen olacağım ve bugunlerini hiç unutmuyarak bu ^{akademik} ülkeye yeterli öğrenciler yetistireceğim. ^{akademik bilginimi}

İnsanlarla bir şeyleri paylaşmak, onlara bir şeyler öğretmek çok güzel bir ^{şey} olsa gerek, şuan da bile benden küçük kardeşlerim bana ^{okuyacağı} ödevlerinde yardımcı olmamı istediklerinde çok mutlu oluyorum. Bazen de ^{gereken şekilde} öyle bir zaman olur ki çok sıkılır olup "Allah bu öğretmenlere sabır versin" derim. ^{yardımı için}

Benim bir kuzenim var 7 yaşında ve okumayı yeni öğreniyor. Ona bir şeyler okuturken detaylıca ^{Nasıl okutuyorum} söylediğim halde yine unutup okuyamadığı zamanlar oluyor ve çok sıkılıyor. tekrar "Allah bu öğretmenlere sabır versin" derim. ^{zaman elini}

Ama ben ne olursa olsun yine de öğretmen olmak ve öğrenciler yetiştirmek istiyorum. Bu hayalim için de uğraşacağım

YANLIZLIK ÜZERİNDE BİR BARIŞ

Bir düşüncüyü ifade etmeye çalışan insanın o düşünceyi karşısındakine nasıl aktaracağını bilmiyor. ANLATAMIYOR...

Neden insan düşünceleri anlatamıyor. Oysa düşünce de-
tarmı kelimelerle olur. Tabiki kelimelerin doğru seçimi de çok
önemlidir. Kelime hazinesinin geniş olması kullanımı düşüncesini
genisletir. ve doğru akıl yönülmeyi karşılır. İnsan yaşamının
herkesiminde yaşanan olumsuz düşünce ablarını topum
düzen yapısını bozmaktadır. Düşüncelerini anlatamayan bir
bisi hem bir şeyi geçerilemiyor durur, hem de arkadaşlarındakilerin
canını sıkar. Bu da arkadaş ortamında saygın bir yere
getirmez bunun sonucunda kine kapınc bir birey olma-
sına vede dağal olarak yanlız yaşam sürmesini de etbi-
ler. Ahmet Hâsim gibi gece sairi olur. Akşamın dışarı
arıp kaderiyle yüz yüze gelir, düşüncelerini kâğıtlara ab-
tarır.

Dünyada paylaşılmayan şey nedir? sorusunun ce-
vabı "Yalnızlıktır. Yalnızlık paylaşıncı dağayınca yanlızlık
olmaz." geçerilemiyor

Düşünceyi yola çıkararak yalnızlığın kapısını açtık.
İşallah yalnızlık kapısını hiçbir zaman açmıyız...
karıştıran seçimler

GARESİZLİĞİM

Bu resimle gördüğüm garesizlik bana bir anımı hatırlattı. Güneşli bir pazar sabahı tüm aile pikniğe gitmeye karar vermiştik. Hava sıcak ve kışkırtıcıydı. Kim dederdi o gün sonunda bir felaket yaşanacaktı.

Mezire alanına vardığımız zaman kardaşlarım top oynamağa, annemler yemek hazırlanmağa başladılar. Benim ise; kofan ormanın içindeki salıncığa takılmıştım. Yemeğimizi yiyince koşarak salıncığa vardım. Dağa o kadar güzel ve yeşillikler beni alıp başka bir dünya götürüyordu adeta. Tam salıncığın keyfine varmışken havanın karadığını farkettim. Her tarafı sis barmıştı. İki saat önceki havadan eser yektu. Hudu da pasırmıştım. Deniz dalgalarına başlanış, dalgalar ormanın içlerine doğru işliyordu. Korku ve garesizlik tüm bedenimde bütünleşmişti o an. Hudu bulma qabasıyla ormanın ^{ek garesizliği} içine doğru ilerledim. Sanki; bir felaket olucakmışçasına tüm hayvanlar kaçışıyordu. Uzak tan beni çağırır annemin sesi, ormanın sesi arasında ek yaktı kayboluyordu. Kaybolmuştum. Ne yapacağımı bilmiyordum. Kofanda tragediler olusturuyor özne eklektik illete dille korkuyordum. ve o an anne min bir sözü geldi altıma; "Tüm garesizlikler içinde dahi bir ümit vardır yarım" dederdi. Ben garesizlik içinde bırakan konuk bu sözü hatırladıktan sonra o kadar da korkunç gelmedi bana.

Annemin sesine doğru gidiyordum. Annemden izin almadan salıncığa koşmuştum. Sorumsuzluğum bu beraberinde korku ve garesizliği getirmişti. Ben bu düşüncelere dolmuşken annemin nur yüzlü ağzı arasında belirmişti. Koşarak ona sarıldım. Ağladım. Bu hatıradan ders aldım ve bir daha sorumsuzluğumla davranışlar yapmadım.

BAŞARININ YOLU ÇALIŞMAYAN GEÇER

Başarılı olmak için çalışmalıyız. Başarılı olanlar çalışırlardır başarılı olmasınlar. Hiç kimsenin çalışmadan başarılı olamaz. Başarılı olmak için bol bol kitap okumalıyız.

Öğretmenler öğretmen olmak için çok çalışırlar ve çalış-
ırlarının hakkını almışlardır. Çok çalışan insanlar çalıştırlarının
karşılığını öğretmen, hemşire, avukat, başkanı gibi işlere sahip ol-
abilirler. Çalışan bir insanla çalışmayan bir insan arasın-
daki fark çalışan insan daha zeki olur, çalışmayan bir insan
tembel olur. İlk önce çalışırız, emek ederiz, öğreniriz, sonra da
istediğimizi esleriz, iz güc sahibi olur, öğretmen olanlar öğrencileri-
nin başarılı olmasını, çalışmalarını, isterler.

Çalışmadan hiçbir şey olamaz. Zengin olsak bile,
hiçbir şey olamaz. Başarılı olmak için çalışmalıyız. Yani
ilk önce emek ederiz ve sonra emekimizin karşılığını alırız.
Yani her şey çalışmadan geçer.

KELİMELERİN MARİFETLERİ

bilmiy yazıyor

Gök bilmek karşı tarafındakini himayesi altına alacak diye-
mez. Gök bilmek *bilmiy* değil bildiğini karşı tarafa yansıtabilecektir.

Her hangi bir konu hakkında yorum yapabilmesi için ke-
limelere sığınmak zorunda kalır. Bu kelimelerde *çok* kolay bulunulmaz. Kelime
hazinemizi geliştirebilmek için kitap okunmalı ve içimize kaptanlık
olmalıdır. *(okuyun)*

değirmen
Bilip de anlatamamak ne kötü bir şey. Adam okumuş bir yere.

re gelmiş ama içindekini bulamıyor ve diğer tarafındakine anlatamıyorsa
bu adamın geldiği yere yetik olur. *zaten biliy* kelime, sadece bir kelime bile ne-
ler değiştirebilir. *(Bu yüzden kelime hazinemizi geliştirip, geliştirip bırakmıy*
bir konu hakkında yorum yaparken kelimeleri cimbrile seçmeli dizele
yerleştiririz. *bilmiy* *şey ekliyor* kelimeye kelime diye bakmamalı küçük bir carsintıda kılacaklarını
düşünerek seçmeliyiz. *zaten biliy*)

Bu yüzden karşıımızdakini etkileye bileceksek kelimeleri dizele seçip
karşı tarafın düşüncelerini değiştirebilecek nitelikte olmalı. *(şey ekliyor)*